

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

AUGUST 2019

SECURISTII
SECURISTIILOR

ROMÂNII ELIBEREAZĂ
UNGARIA DE BOLȘEVISM

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

AUGUST 2019

**SECURISTII
SECURISTIILOR**

**ROMÂNII ELIBEREAZĂ
UNGARIA DE BOLȘEVISM**

SUMAR

august

2019

4 Leac pentru răul din noi

S. POPESCU

5 Regele Decebal, la București

C.C. PETOLESCU

EVENIMENT

9 Forum sud-est european la București

A. TIMOTIN

12 Cum am salvat Budapesta de bolșevici

I. GIURCĂ

17 De neamul craiovenilor

Familia Olteanu

P. REZEANU

IUBIRI CELEBRE

19 Un cuib ruso-francez

Ivan Turgheniev –
Pauline Viardot

F. DOLGHIN

24 Armata română se dotează cu „nave de uscat“

C. STĂNESCU

28 O peniță ca un ac de viespe

Constantin Jiquidi

A. RENȚEA

AȘA VĂ PLACE ISTORIA?

33 Cu barbă, fără barbă

M. CAZACU

38 Securiștii... securiștilor

C. AIOANEI

45 Cum l-au mâncat „Corbii“ din greșeală pe Trosca

47 Califul celor 1001 de nopți

M. CERNĂTESCU

50 Exemplara viață a unui „dușman al poporului“

Doctorul Gabriel „Pițu“ Vasiliu

M. MIHAILIDE

magazin istoric

Anul LII – serie nouă – nr. 8 (629)
august 2019

www.magazinistoric.ro

e-mail: mistoric1967@yahoo.com; mistoric@gmail.com

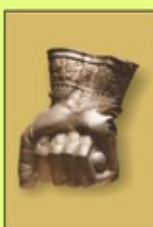
Revista figurează în baza de date EBSCO, din S.U.A.

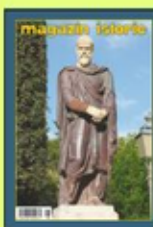
1 Castelul Schwerin, așa cum arată în această imagine, este o realizare de la mijlocul secolului al XIX-lea, în stilul istorismului, care glorifică Evul Mediu. Era reacția unei nobilimi germane în declin. Modelul de inspirație pentru noua construcție a ducilor de Mecklenburg-Schwerin a fost castelul francez Chambord. Astăzi este sediul parlamentului landului Mecklenburg-Vorpommern. Doar o mică parte dintre cele 653 de încăperi, elaborat decorate, pot fi vizitate

2 Maica Domnului Hodighitria, tablou în care putem urmări semnificația religioasă a mâinii și simbolistica ei, în viziunea artistului italian Berlinghiero Berlinghieri, denumit „Milanezul”, fondator al unei familii de pictori, alături de trei fii ai săi, din orașul Lucca. Activ între anii 1225 și 1236 acest artist, care picta cu o tehnică de miniaturist, probează o perfectă asimilare a curentului bizantin, cu încărcătura lui emoțională, bine înstăpânit în Lucca în veacul al XII-lea și la începutul celui următor

3 Hitiții, stabiliți acum 4.000 de ani în Podișul Anatoliei (azi Turcia), au fost meșteri în lucrări de orfevrărie, mai ales în argint, cum este și această cupă de băut în formă de pumn, probabil din timpul domniei lui Tudhalias al III-lea, aproximativ 1400 î.H., păstrată la Muzeul de Arte Frumoase din Boston. Forma de pumn evocă probabil o hieroglifă hitită care însemna „putere”. Prezentată zeului vremii de către rege, cupa ar fi putut acorda suveranului putere atunci când îi bea conținutul

4 Considerată inițial a reprezenta un barbar, eventual un „nobil dac”, această statuie, aflată în anul 1584 într-o colecție privată, este expusă din 1810 în Grădina Boboli din Florența. Are 2,30 m înălțime și este executată din porfir roșu (din Egipt); capul și mâinile sunt din marmură albă. De curând a fost adusă în țară o copie a acestei statui, care așteaptă să i se găsească locul potrivit pentru a fi amplasată

Revistă editată de
**FUNDAȚIA CULTURALĂ
MAGAZIN ISTORIC**

Președinte fondator
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932 – 1999)

Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA

Consiliul științific:
academician **DAN BERINDEL**,

academician
DINU C. GIURESCU
(1927 – 2018),

academician
IOAN-AUREL POP

Redactor-șef
Dorin Matei

Consilier editorial
Florentina Dolghin

Redactori:
Alexandru Pițigoi,
Theo Stănescu-Stanciu

Director economic
Doina Pascu

Corectura
Georgeta Apreotesei

Machetare
Monica Șerban

Difuzare
Constantin Petrescu

Consilieri:
Ioana Ursu,
Radu Ion Popescu,
Haralambie Voicilaș

București, Piața Valter Măărăcineanu, nr. 1 – 3,
sau strada Victor Eftimiu, nr. 2, etaj III,
camerele 11-14, Sectorul 1, Oficiul poștal nr.
15, Căsuța poștală 15 – 702, Cod 010155,
Telefon: 021.315.09.91, 021.312.68.77

CE NE FACEM?

STELIAN POPESCU

Inceputurile noastre de industrie națională, cu tot ajutorul dat de legea pentru încurajarea industriei, n-au putut nici mai înainte – cu atât mai puțin acum – satisface nevoile populației, care se îndestula cu aceea ce ne venea din afară.

Odată cu declararea războiului european, această lipsă a fost și mai mult simțită [...]

Când inamicul a fost silit să părăsească țara, lipsa era destul de mare și din primul ceas când acest ziar a putut să apară, am cerut libertatea absolută a comerțului [...]

Cu toate că s-au importat mărfuri de aproape un miliard, primele mărfuri care au sosit în țară nu au fost aduse de comercianți, ci de o seamă de indivizi cari au putut obține favoruri și permise speciale [...]

În loc de comerț liber, noi am încurajat regimul comerțului cu căluș la gură, exercitat prin oameni nechemați, dar hotărâți să se îmbogățescă într-o noapte, supravegheați de o autoritate care, departe de a vedea răul în sistemul adoptat, îl încuraja fără nicio teamă de poporul în a cărui indolență avea toată încrederea [...]

Un popor are însă conducătorii și autoritățile pe cari le merită, oglindindu-se unul în altul.

Accea ce în special lipsește poporului nostru este credința în *triumful dreptății și perseverența de a urmări realizarea ei*. Noi cei de la ziare facem o tristă experiență. Aproape zilnic primim oameni cari ne denunță câte ceva, cari ne scriu să denunțăm noi unele lucruri destul de grave, în contra autorităților, dar cari întotdeauna ne zic: „Să nu spuneți că știți de la mine aceasta!”. Trebuie adesea să te străduiești mult ca să-l faci să înțeleagă că străduiești mult ca să-l faci să înțeleagă că servește un interes public dacă-și ia răspunderea faptului denunțat

și că nu va păți nimic rău pentru acest serviciu ce face publicului, căci altfel faptele cele mai reprobabile rămân ascunse, dacă nu se găsește vreun ziarist mai hotărât, ca să o ia asupra sa. Se înțelege acum pentru ce autoritatea, care a priceput această slăbiciune a fiecăruia dintre noi, este și ea la rândul ei indolentă, dacă nu complicea speculanților, iar cei răi își fac de cap, știind că nu au a se teme de nimic, în primul rând jefuitul fiind cel care, prin tăcerea sa, se face ajutorul jefuitului.

Ne-am învățat să așteptăm totul de la autorități. Nimic prin noi înșine. Această situație, care ne-a adus să trăim zilele amărâte de azi, trebuie să înceteze, și la aceasta nu nepăsarea de până azi va contribui. Ne mulțumim cu bârfirea unul de altul și am ajuns să nu ne mai distingem bunii de răi. Vedem cu proprii noștri ochi răul la aproapele nostru, dar nu-i sărim în ajutor, fiindcă nu vrem să ne gândim că poate mâine și nouă ne va veni aceeași lovitură.

Trăim într-o stare de desolidarizare nemaipomenită, deși suntem societate pretins civilizată. Suntem îmbătați de un egoism feroce, care nu cunoaște pereche; ne dezinteresăm complet de ceea ce ar servi binelui general, dar pretindem ca alții să-l facă, ca să profităm și noi [...]

În ziua când fiecare vom reacționa la nedreptatea ce ni se face; în ziua când nu vom mai tolera ca să fim speculați și pentru aceasta vom ști fiecare să punem frâu poftelor noastre rău înțelese, în ziua când vom avea curajul de a spune hoțului pe nume și omului cinstit îi vom da considerația cuvenită, atunci totul se va schimba [...]

(Universul, 17 iulie 1919)

55 Cu așa prieten...
*Problema Banatului
la Conferința de Pace;
documente britanice*
AL. PIȚIGOI

60 Mâna lungă
a Belgradului
I.G. ANDREI

65 Milenii, secole
și o lună într-o pagină

EXCLUSIVITATE

66 De ce nu a existat
o disidență în Albania
S. BOCI

70 Ciudata
pușcă Ross
R. WILSON

75 Mitropolitul
rămas fără mitropolie
*Tit Simedrea
și Rugul Aprins*
M. VASILEANU

**A FOST ODATĂ
CA NICIODATĂ**

79 Rostirile mâinii
în mentalul popular
G. ROȘU

**ISTORIA
PRIN DETALII**

82 Istoria
Imperiului Otoman
de Cantemir
în „Gallica”
ȘT. LEMNY

85 Țara Dragonului
înfruntă
Țara Soarelui Răsare
A.E. BUDURA

**HOOVER
INSTITUTION**

93 Dare de seamă

RUBRICI

64 Pentru biblioteca
dumneavoastră

84 Telex

89 În București,
acum 50 ani

92; 94; 95
Blitz... Concurs;
Rebus; Dialog

nu gândeai acolo îl aflai. La lucruri de războaie meșter, unde era nevoie însuși se vâra, ca văzându-l ai săi să nu îndărăpteze, și pentru aceea rar război de nu biruia, și unde-l biruia alții, nu pierdea nădejdea, că știindu-se căzut jos, se ridica deasupra biruitorilor“.

Decebal pe Columna lui Traian

Revenind la regele Decebal, caracterizarea extrem de concisă, dar cuprinzând trăsăturile esențiale ale portretului moral al lui Decebal, întreprinsă de istoricul antic, ne dispensează de a insista asupra calităților sale de strateg militar și diplomat. Ele reies, de altfel, destul de clar din relatarea conflictului militar cu Imperiul condus de Domitian (imprudentul „general“ roman Cornelius Fuscus și armata sa pătrunsă în Dacia sunt nimiciți de dacii conduși de regele lor) și din aranjamentele păcii din anul 89 (prin tratatul încheiat cu Roma, Decebal devenea „rege prieten și aliat al poporului roman“ – *rex amicus et socius populi Romani*).

Roata istoriei se schimbă însă odată cu urcarea pe tron a împăratului Traian (*Magazin istoric*, nr. 2/2019); totuși rezistența eroică a dacilor l-a obligat pe Traian să poarte două grele războaie (101 – 102, 105 – 106). Regele sfârșea eroic, iar regatul său devenea provincie romană. Paradoxul istoriei face ca momentul să

Columna din Forul lui Traian și mai multe scene în care apare regele dac: bătălia de la Tapae; solia dacică la împăratul Traian; Decebal încearcă o ieșire din încercuire; sinuciderea regelui Decebal

coincidă cu începutul sintezei daco-romane, care, după o jumătate de mileniu, se va încheia cu nașterea poporului român și a limbii române.

Imperator Caesar Nerva Traianus Augustus Germani-

cus Dacicus și-a sărbătorit cu fast *Victoria Dacica*. Propaganda imperială în jurul acestui moment crucial al istoriei romane constă într-un șir de emisiuni monetare, monumente epigrafice înălțate în toate colțurile Imperiului și mai cu seamă într-o realizare excepțio-

nală a artei romane: Forul lui Traian, împodobit cu statuile de daci și *Columna Traiana*.

Accasta a fost șansa istoriei noastre; astfel, Decebal este singurul dintre regii daci al cărui chip a fost imortalizat de arta plastică antică.

Atenția istoricilor s-a îndreptat în primul rând spre Columna lui Traian. Episoadele succesive ale acestei narațiuni în imagini sculptate reproduc de 60 de ori chipul cuceritorului; era firesc deci ca acest *De bello Dacico* în piatră să redca cel puțin de câteva ori chipul marelui adversar al Romei. Cercetătorii Columnnei s-au oprit asupra a opt scene, în care poate fi identificat cu destulă certitudine regele Decebal.

Scena XXIV: lupta de la Tapae; în spatele liniei de bătaie, printre arbori, se zărește profilul unui pileat dac, care urmărește cu înfrigurare bătălia. Încordarea de pe fața acestuia arată că este vorba de un personaj de seamă, identificat cu Decebal de cei mai mulți exegeți ai Columnnei.

Scena LXXV: capitularea dacilor la sfârșitul primului război, în vara anului 102. Împăratul Traian, pe tron, primește solia de pileați și comați care, aruncând armele,

STATUIA REGELUI DECEBALVS LA BUCUREȘTI!

CONSTANTIN C. PETOLESCU

În anul 86, forțele romane se apropiau amenințător de granițele Daciei. Împăratul Domitian era hotărât să rezolve „problema dacică”; s-a deplasat el însuși în Moesia, pentru a fi cât mai aproape de zona operațiunilor militare, stabilindu-și cartierul la Naissus (azi Niș, pe râul Timoc, în Serbia de azi). Împăratul a încredințat comanda operațiunilor militare lui Cornelius Fuscus, comandantul gărzii pretoriene (praefectus praetorio).

În acest moment critic, în clasa politică conducătoare dacică se ia o decizie radicală: regele Duras (= Diurpancus),

Statuia nobilului dac realizată de Giardino di Boboli, din Florența...

probabil deja în vârstă, cedează tronul lui Decebal. Decizia avea desigur în vedere faptul că acesta era succesor legal la tron, în puterea vârstei, cu reale calități deopotrivă de comandant militar și de diplomat. Iată caracterizarea ce i-o face istoricul roman Cassius Dio (67, 6, 1): „foarte priceput la planurile de război și iscusit în înfăptuirea lor, știind să aleagă prilejul pentru a-l ataca pe dușman și a se retrage la timp. Dibaci în a întinde curse, era un bun luptător și se pricepea să folosească izbânda, dar și să iasă cu bine dintr-o înfrângere. Din această pricină, multă vreme a fost un dușman de temut pentru romani”.

Este surprinzător cum unele dintre aceste calități ale regelui dac se regăsesc în portretul lui Ștefan cel Mare, pe care i-l schițează cronicarul Grigore Ureche, *Letopiseul Țării Moldovei* (ed. C.C. Giurescu, Craiova, 1934, p. 61): „Amintrelea era om întreg la fire, nelenș și lucrul său îl știa a-l acoperi, și unde

... și copia ei, adăpostită temporar la Muzeul Național de Istorie a României

Busturile lui Decebal de la Vatican (stânga) și de la Muzeul Ermitaj (centru și dreapta)

doiala cea din scena XXIV de la Tapae [...] E motivul pentru care și este în general reprodusă, în mai toate tratatele din vremea noastră, ca cea mai verosimilă dintre reprezentările chipului lui Decebal. Desigur, și această figură rezultă din multă imaginație, dar este imaginația unui contemporan, care va fi putut reține, cel puțin din auzite, dacă nu din proprie impresie, unele trăsături ale portretului regelui”.

În afară de reprezentările de pe Columnă, regelui dac i-au fost atribuite două dintre busturile de nobili daci care împodobeau odinioară Forul lui Traian. Unul a fost descoperit în 1822 și se păstrează acum în Muzeul Vaticanului. Bustul și gâtul sunt restaurate pe trei sferturi; înălțimea este de 1,05 m (capul măsoară 0,60 m). Personajul poartă barbă scurtă, mustăți, iar părul, de asemenea scurt, este acoperit de o bonetă moale de lână cu moțul aplecat înainte. Fața este severă, cu pomeții ușor ieșiți, arcadele mari și arcuite, gura mare și puternică. Această reprezentare a fost apropiată de Emil Panaitescu de cea de pe Columnă, din scena bătăliei de la Tapae (*Magazin istoric*, nr. 6/1974).

Celălalt bust, de dimensiuni ceva mai mari, a fost descoperit în 1855 în Forul lui Traian și a făcut parte la început din colecția Campana din Roma; acum se păstrează în Muzeul Ermitaj din Sankt Peterburg. Bustul este acoperit de o mantie prinsă de umărul drept cu o fibulă rotundă. Chipul personajului apare impunător cu privirea înainte, mustăți și barbă cu şuvițele ceva mai lungi, iar pe cap cunoscutul *pileus*.

După părerea lui R. Vulpe, cele două busturi ar reprezenta doar nobili daci captivi; un argument important adus de acest istoric ar fi că portretul din Muzeul Vaticanului provine din decapitarea unei statui de nobil captiv. Într-adevăr, în timp ce bustul din Muzeul Ermitaj privește drept înainte, cel de la Vatican pare a avea privirea lăsată, întocmai ca la statuile de nobili captivi. Poate de aceea H. Daicoviciu înclina să considere bustul din Muzeul Ermitaj drept un portret mai probabil al lui Decebal.

De asemenea, o figurină de bronz (înaltă de 11,3 cm) păstrată la Biblioteca Națională din Paris a fost identificată de autorul acestor

rânduri cu regele Decebal care-și pune capăt zilelor.

Un loc adecvat de amplasare

Astfel, cele mai autentice reprezentări sculpturale ale regelui Decebal rămân cele de pe Columnă. Alte imagini: pe monumentul funerar al lui Tiberius Claudius Maximus (cel care l-a ajuns din urmă pe Decebal și după sinucidere i-a tăiat capul și mâna dreaptă) de la Grammeni (în fosta provincie romană Macedonia) sau pe vasele de *terra sigillata* din Gallia sunt reprezentări convenționale, lipsite de detalii și deci de valoare pentru reconstituirea portretului fizic al regelui Decebal.

O identificare importantă s-a făcut în zilele noastre de istoricul de artă Leonard Velcescu – autorul unei teze de doctorat consacrate reprezentării „barbarilor” în arta romană, susținută la École Pratique des Hautes Études, din Paris. După o publicare preliminară (*Dacii în sculptura romană. Studiu de iconografie antică*, Saint-Estève, 2008), lucrarea, într-o formă revizuită și amplificată, a văzut lumina tiparului la București, la Editura Academiei Române (2015). De asemenea, aceeași editură a publicat o versiune în limba engleză: *The Dacians in Roman Sculpture. A Study of ancient Iconography*, București, 2016. Apariția cărții a beneficiat de sprijinul generos al „Asociației Identitate Culturală Contemporană”.

(Continuare în p. 92)

îngenunchează înaintea împăratului. Un impunător nobil dac încheie șirul; dar, spre deosebire de ceilalți, el stă în picioare, în atitudine demnă, exprimând cererea de pace prin întinderea brațelor: este fără îndoială regele Decebal.

Scena XCIII: moment din al doilea război; în fața unei cetăți, dacii încearcă o ieșire contra dușmanului. Se disting patru pileați, dintre care unul singur nu poartă scut, ci doar o spadă neobișnuit de lungă și lată; ceilalți au privirea întoarsă spre el, ca pentru a primi un ordin. În mulțimea dărilor, plină de mișcare și emoție, figura centrală Decebal, fără îndoială – apare impunătoare, exprimând autoritate și hotărâre.

Scena CXXXV: spre sfârșitul celui de-al doilea război; într-un episod secundar, daci asaltând un castru roman. În imaginea din dreapta, încadrați de copaci, un grup de trei pileați urmăresc cu îngrijorare lupta. Cel din centru, privind încordat, a fost identificat cu Decebal.

Scena CXXXIX: într-o pădure, un grup de daci ascultă alocuțiunea unei căpetenii. Acesta are capul descoperit ca și ceilalți. Deteriorarea scenei nu permite a distinge trăsăturile personajului. Ipotetic, el a fost identificat cu Decebal. Scena vrea poate să arate pe rege încercând să iasă din încercuire, probabil travestit, pentru a nu atrage atenția romanilor.

Scena CXLIV: grup de călăreți daci, urmăriți de cavaleria romană; cel din centru, cu figura tratată mai

Chipul lui Decebal, în scena bătăliei de la Tapae

îngrijit, a fost identificat cu Decebal.

Scena CXLV: regele, rămas singur, este înconjurat de cavaleriștii romani. Căzut la tulpina unui stejar, sprijinit în genunchiul stâng și trăgând cu mâna stângă pulpana mantiei spre a-și dezveli pieptul, Decebal își înfige pumnalul în gât.

Scena CXLVIII: în interiorul unui castru roman (probabil la Ranisstorum), împăratul rostește o alocuțiune, iar pe o tipsie sunt prezentate soldaților capul cu pileus și mâna regelui. Scena este mutilată.

Alte reprezentări ale regelui dac

Cele opt scene prezentate pe scurt sunt singurele de pe Columnă în care chipul regelui poate fi identificat cu probabilitate. După părerea istoricului clujean Emil Panaitescu, Traian a fost însoțit în Dacia de o echipă de pictori și sculptori, care ar fi immortalizat diferite aspecte ale campaniilor dacice. Astfel, la Pliniu cel Tânăr citim în *Panegiric* (17, 2), când își închipuie viitorul triumf al lui Traian: „Mi se pare că văd tablourile pline de isprăvile groaznice ale barbarilor...”. Cel puțin Apollodor, arhitectul podului de peste Dunăre de la Drobeta, a luat parte la război, și fără îndoială că lui i-a venit gândul să împodobească fusul Columnei cu imagini din războiul dacic. Romanii au avut prilejul să vadă direct chipul lui Decebal măcar o singură dată, cu ocazia capitulării dacilor după primul război. Deși mai sceptic, Radu Vulpe își îndrepta preferința spre „cea mai expresivă și cea mai impresionantă dintre ele, fără în-

DICȚIONAR ISTORIC

PILEAȚI: reprezentanți ai aristocrației

COMAȚI: oameni de rând în societatea dacică

PILEUS: este o căciulă dacică din stofă de lână, purtată de nobilii daci

RANISSTORUM: numele unei fortificații romane situate la est de Sarmisegetuza, fosta capitală a Daciei. Locația exactă a acestei fortificații nu este cunoscută, dar este posibil ca aceasta să fie în apropiere de Grădiștea de Munte

La Simpozionul de la Sinaia, în picioare profesorul André Mirambel; la masa prezidiului: academicianul Emil Condurachi și V. Cădea...

Iorga, Vasile Pârvan și Gheorghe Murgoci în 1914, precum și al Institutului de Studii și Cercetări Balcanice, întemeiat de Victor Papacostea în 1937, ambele desființate de regimul comunist în 1948. Obiectivele Asociației și Institutului sunt în cea mai mare parte comune și au rămas astfel la peste 50 de ani de la înființarea lor. Membrii Institutului de Studii Sud-Est Europene sunt implicați direct în organizarea congresului AIESEE.

In toată această perioadă, AIESEE, care numără astăzi 25 de țări membre, a organizat, începând din 1966, 11 congrese și peste 50 de colocvii internaționale, cu tematici din care nu a lipsit, practic, niciuna dintre disciplinele umaniste: istoria, arheologia, lingvistica, filologia, istoria artei și a dreptului, etnografia, folclorul etc. Au fost publicate, de asemenea, în afara volumelor de Acte ale congreselor, peste 20 de volume de studii și

Într-o pauză a reuniunii, de la stânga la dreapta: Emil Condurachi, Apostolos Dascalakis, Virgil Cădea (aceste trei foto provin din arhiva doamnei Ioana Feodorov)

documente, precum și o revistă, *Bulletin de l'AIESEE*, cu peste 40 de tomuri.

Continuarea acestei frumoase și durabile tradiții prin organizarea la București a unui nou congres de studii sud-est europene în acest an reprezintă un prilej major pentru reafirmarea, în cadrul AIESEE și în mediul academic internațional, a locului privilegiat pe care l-a avut și îl are în continuare România în promovarea cunoașterii reciproce și colaborării academice în spațiul sud-est european.

Deschiderea congresului va avea loc în Aula Facultății de Drept în ziua de luni, 2 septembrie, la ora 11.00. Lucrările congresului se vor desfășura în sesiuni paralele cu tematici diverse. Cele mai importante

... de la stânga la dreapta: Athanase Joja, Mircea Malița, Valentin Lipatti

sesiuni vor fi deschise de conferințe inaugurale susținute de renumiți specialiști: „Dinamici religioase între Pontul Euxin și Marea Egee în Antichitate“ (profesorul François de Polignac, École Pratique des Hautes Études); „Retorica religioasă a puterii în Bizanț și în Sud-Estul european“ (profesorul emerit Paul Magdalino, University of St. Andrews); „Sud-Estul european și Mediterana orientală“ (profesorul Bernard Heyberger, École des Hautes Études en Sciences Sociales); „Cucerirea otomană a Balcanilor: schimbare structurală și continuitate“ (profesorul Oliver Jens Schmitt, vicepreședinte al Academiei Austriece de Științe); „Rețele în Sud-Estul european: politică, comerț, cultură, sec. XIV – XVII“ (profesorul Andrei Pippidi, membru corespondent al Academiei Române); „Ortodoxia, de la Imperiu la Biserică. Expresii sociale și forme culturale ale credinței“ (profesorul

București, 2 – 6 septembrie 2019

AL XII-LEA CONGRES INTERNATIONAL AL AIESEE

ANDREI TIMOTIN

Director, Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române,
Președinte al Comitetului de organizare al celui de-al XII-lea Congres al AIESEE

În acest an, în perioada 2 – 6 septembrie, va avea loc la București al XII-lea Congres internațional al AIESEE (Association Internationale d'Études du Sud-Est Européen), cu tema generală Dinamici politice, sociale și religioase în Sud-Estul Europei, din Antichitate până în epoca contemporană (www.congresaieseen2019.acadsudest.ro). Lucrările congresului sunt împărțite în 35 de sesiuni, la care vor lua parte peste 400 de specialiști din peste 30 de țări. Cea mai mare parte a sesiunilor se vor desfășura la Facultatea de Drept a Universității din București, unde s-au desfășurat și congresele din 1974, respectiv, 1999, acesta fiind al treilea congres al AIESEE organizat la București în ultima jumătate de secol. Câteva sesiuni speciale vor avea loc la Biblioteca Sfântului Sinod și la Arhivele Naționale ale României.

Organismul științific internațional sub egida căruia sunt organizate aceste congrese, AIESEE, a fost creat în 1963 și își are sediul la București. Înființarea sa în acel an corespunde destinderii politice generale din anii 1961 – 1962, guvernate de S.U.A. și U.R.S.S., moment prielnic de care un grup de savanți, între care Tudor Vianu, Emil Condurachi, Vladimir Gheorghiev, André Mirambel și alții, au profitat, în luna iulie 1962, cu prilejul colocviului internațional „Les civilisations balkaniques et sud-est européennes” organizat la Sinaia, sub patronajul UNESCO, pentru a pune bazele Asociației care se va fonda în primăvara anului următor. Asociația își propunea să contribuie la dezvoltarea cercetărilor științifice asupra spațiului sud-est european, la progresul cunoașterii popoarelor din această zonă, la relevarea elementelor comune din istoria și cultura lor, la promovarea solidarității și cooperării regionale în context european. Rolul României în organizarea și în structura Asociației a fost de la început unul esențial. Primul secretar

general al AIESEE, funcție care revine prin statut României, a fost Emil Condurachi, căruia i-a succedat în 1987 Virgil Cândea. Din 1994 până în prezent această funcție este ocupată de acad. Răzvan Theodoreescu.

Tot în 1963 a fost reînființat la București și Institutul de Studii Sud-Est Europene, succesorul de drept al institutului omonim întemeiat de Nicolae

*Gheorghe Brătianu (primul din stânga)
dă mâna cu Victor Papacostea*

1919

CAMPANIA DE LA TISA LA DUNĂRE

ION GIURCĂ

În vara anului 1919, în timp ce la Paris se finaliza și semna Tratatul de la Versailles cu Germania, atenția liderilor politici era îndreptată spre centrul Europei, unde Ungaria, condusă de un guvern de orientare bolșevică, era generatoare de instabilitate pe continent și pentru statele vecine, care își proclamaseră independența sau realizaseră unitatea națională. În acel context complex și complicat, România și armata sa au avut un loc și un rol incontestabil în lichidarea focarului de bolșevism din centrul continentului, liderii politici de la Budapesta acționând pe toate căile pentru revenirea Ungariei la statutul său teritorial din perioada anterioară anului 1914.

Conform principiilor artei militare, succesul reputat de armata română în a doua jumătate a lunii aprilie 1919 (*Magazin istoric*, nr. 4 – 5/2019) trebuia exploatat din plin, pentru a determina înfrângerea completă a trupelor ungare. Desfășurarea războiului este condiționată și de factori politici, obiectivi și subiectivi, de multe ori cunoscuți sau nu de decidenții militari. Conform deciziei politice de la București, după ce trupele române au atins Tisa, la 1 mai 1919, Marele Cartier General român a ordonat generalului Gheorghe Mărdărescu să întreprindă măsurile care se impuneau pentru apărarea pe aliniamentul Tisei, să asigure viața și avutul locuitorilor în regiunile eliberate. Misiunile stabilite trebuia îndeplinite cu Diviziile 16 și 18 ardelene, 1 și 2 Vânători. Divizia 2 Cavalerie, Diviziile 6 și 7 Infanterie urma să fie trimise în Basarabia și Bucovina, în

condițiile în care existau indicii privind o posibilă ofensivă a ucrainenilor și rușilor la Nistru, pe fondul retragerii trupelor franceze și grecești în sudul Basarabiei.

Alianța româno- polonă

Conștientizând că guvernul de la Budapesta nu va renunța la ideea reocupării teritoriului pierdut în aprilie 1919, Marele Cartier General român a solicitat Comandamentului aliat planificarea unei ofensive a trupelor aliate pentru dezarmarea armatei ungare, cerință supusă mareșalului F. Foch și expusă de acesta la Conferința de Pace, dar respinsă de decidenții politici.

Prin urmare, la 14 mai 1919, noul comandant al Armatei de Dunăre, generalul Jean César Graziani, a primit comuni-

Militari din secția telegrafie fără fir
a Regimentului 15 Infanterie

carca că „o operațiune contra Budapestei nu este de întreprins pentru moment. Ocuparea Tisei în urma operațiunilor care fac onoare armatei române pare să răspundă necesităților imediate”. Prin urmare, inițiativa strategică deținută de armata română era pierdută ca rezultat al unei decizii politice. În locul pregătirii unei operații ofensive, structurile de conducere militară române au planificat organizarea apărării pe râul Tisa, de o manieră care să convingă opozanții unei acțiuni spre Budapesta că

Paschalis Kitromilides, National and Kapodistrian University in Athens); „Apocrifele biblice în Sud-Estul european: variație și transmitere din Antichitate în epoca modernă“ (profesorul emerit Michael E. Stone, Hebrew University of Jerusalem); „Tiparul în și pentru Sud-Estul Europei“ (arhimandritul Policarp Chițulescu, Biblioteca Sfântului Sinod); „Negustorii în Balcani: solidarități familiale și geografice, rețele și tehnici comerciale“ (profesorul Maria Christina Chatziioannou, Institute of Historical Research of the National Hellenic Research Foundation, Atena); „Monumentele bizantine în perioada postbizantină“ (profesorul Elena Boeck, DePaul University, Chicago); „Cultura scrisă a periferiilor din Evul Mediu în epoca modernă“ (profesorul Paolo Odorico, École des Hautes Études en Sciences Sociales); „Literatura fanariotă“ (profesorul Peter Mackridge, University of Oxford); „Formarea națiunilor sud-est europene“ (profesorul Jolanta Sujecka, Universitatea din Varșovia, președinte al Comitetului Polon al AIESEE); „Migrația, condiție umană și politică în Sud-Estul european“ (profesorul emerit Elena Siupiur, Institutul de Studii Sud-Est Europene, București); „Noi perspective asupra lingvisticii balcanice“ (profesorul Victor Friedman, University of Chicago, președinte al Comitetului American al AIESEE); „Ieșirea din Marele Război: societățile sud-est europene din 1918 în 1923“ (profesorul Vojislav Pavlović, Institutul de Studii Balcanice al Academiei Sârbe de Științe, președinte al Comitetului Sârb al AIESEE); „Balcanii în perioada noului imperialism și dincolo de ea“ (profesorul Florin Țurcanu, Universitatea din București/Institutul de Studii Sud-Est Europene); „Moștenirea imperiilor în Balcani: România și Bulgaria în

secolul XX“ (profesorul Alexandre Kostov, membru corespondent al Academiei Bulgare de Științe, președinte al AIESEE).

Temele celorlalte sesiuni ale congresului sunt următoarele: „Marca Neagră și strămtorile: o permanență istorică sud-est europeană“; „Devoțiune și donații pioase la Locurile Sfinte din Imperiul Otoman“; „Traducerile din literatura patristică în Sud-Estul european“; „Imperiul Otoman, Balcanii și Mediterana Orientală în lumina călătorilor occidentali“; „Imaginea creștinătății răsăritene și a islamului în descrierile de călătorie occidentale din a doua jumătate a veacului al XVI-lea“; „Între țar, kaiser și sultan: noi abordări ale epocii Revoluției Franceze la Dunărea de Jos și în regiunea Mării Negre“; „Pe fluvii și pe mare: conflict hidropolitic și cooperare maritimă în Sud-Estul european“; „Din Armenia în România: istorie, tradiție, iconografie“; „Georgia și Sud-Estul european: moștenire bizantină și parcurs cultural comun“; „Minoritățile religioase în Sud-Estul european“; „Evreii în Iugoslavia în secolul XX“; „Frontiera în Balcani: deschidere și închidere a teritoriilor“; „Doctrine, mișcări și regimuri totalitare în Sud-Estul european în secolul XX“; „Viața cotidiană în

România comunistă“; „Uniunea Europeană și stat sud-est european“; „Conservarea moștenirii culturale și artistice în Sud-Estul european“; „Perspective asupra digitalizării documentelor în arhivele sud-est europene“.

Închiderea oficială a congresului va avea loc vineri, 6 septembrie, la ora 18.00, în Aula Facultății de Drept. În perioada 7 – 9 septembrie sunt organizate pentru participanții la congres excursii la mănăstirile din Oltenia și Bucovina. ■

Actualul secretar general al AIESEE, academicianul Răzvan Theodorescu

două cehoslovace și una sârbă.

Pentru o acțiune decisivă împotriva Ungarici bolșevice, la 16 iulie 1919 Marele Cartier General român considera că în cazul unei acțiuni comune a aliaților împotriva Ungarici era necesar: „Comandamentul unic al trupelor forțelor aliate participante să aibă în frunte un general francez, de preferință generalul Franchet d'Esperey; grupul de forțe român să fie comandat de un general român și să aibă o zonă de operații bine stabilită; prada de război, de orice natură, să fie repartizată între aliați proporțional cu forțele puse la dispoziție; armata română și drapelul ei să fie reprezentate la Budapesta atâta timp cât vor fi reprezentate și celelalte armate aliate; odată acțiunea militară încheiată, forțele române să poată fi retrase din Ungaria de comandamentul român dacă prezența lor ar deveni necesară pe alt front.”

În pofida pregătirilor evidente de război ale guvernului de la Budapesta și de sporire a efectivelor cu mult peste prevederile Convenției de la Belgrad, încheiată la 13 noiembrie 1918 între Aliați și guvernul ungar, Consiliul Suprem nu a ajuns la un consens în privința intervenției armate a aliaților împotriva Ungarici.

După o ședință a reprezentanților marilor puteri din 17 iulie 1919, mareșalul F. Foch l-a informat pe Nicolae Mișu, ministrul României la Londra, despre incapacitatea reprezentanților statelor participante la Conferința de Pace de „a se pune de acord asupra unei acțiuni comune contra Ungarici și în consecință România și statele aliate să caute a-și rezolva singure problemele militare ce li se

Generalul Constantin Prezan

pun, fără a lua însă atitudine ostile Antantei, care va fi mulțumită adesea să constate situații de fapt și să ia act de ele.” Dacă la Paris discuțiile aveau un caracter preponderant politic, iar Franța nu reușea să-și impună punctul de vedere în privința Ungarici, la 17 iulie la Giurgiu a avut loc o întâlnire între generalii Franchet d'Esperey și Constantin Prezan, prilej cu care s-a discutat problema unei acțiuni decisive împotriva Ungarici, având ca obiectiv ocuparea Budapestei, alungarea bolșevicilor și organizarea de alegeri libere.

Andrassy Gyula

Informații sigure

Deși opoziția ungară condusă de Andrássy Gyula se pronunța pentru răsturnarea guvernului bolșevic de la Budapesta, inclusiv cu ajutorul armatei române, șeful Marelui Cartier General al armatei ungare, generalul Ferenc Julier, numit în funcție doar de câteva zile, susținea că „indiferent de faptul că românii evacuează sau nu teritoriul la est de Tisa, intenția comandamentului armatei este de a trece Tisa cu grosul armatei și a înainta deocamdată până la linia de demarcație ce ni s-a impus.”

Pentru realizarea acestui deziderat, Marele Cartier General ungar a întreprins măsuri pentru sporirea efectivelor armatei ungare care să fie aduse la Tisa Mijlocie, au fost recrutați noi oameni, chiar fără pregătire militară, au fost declanșate acțiuni de provocare la adresa armatei române, între 2 – 7 iulie având loc încercări de trecere a Tisei la Szolnok și Tokay.

Cu mari eforturi, conducerea de la Budapesta a reușit să constituie zece divizii de infanterie, șapte brigăzi mixte independente și Detașamentul mixt „Szanto”, al căror efectiv era de circa 90.000 luptători. Față de această situație, Marele Cartier General român a luat măsura concentrării în zona operațiilor militare din Ungaria a Diviziilor 20 și 21 Infanterie, astfel că Diviziile 16 și 18 Infanterie au rămas în același dispozitiv de acoperire pe Tisa, în timp ce Diviziile 1, 6, 20, 21 Infanterie, 1 și 2 Cavalerie se aflau în zona Oradea, Debrețin, Bekescsaba, la o distanță mare față de eșalonul I, fiind evident că dispozitivul adoptat era inadecvat apărării pe un curs de apă.

armata română va respecta deciziile adoptate la Paris.

În timp ce armata română a trecut la apărare pe Tisa, trupele cehoslovace desfășurau ofensiva pentru a ocupa linia de demarcație cu armata ungară, stabilită la 15 februarie 1919, reușind să realizeze joncțiunea cu trupele române la nord și vest de Tisa. În condițiile inactivității armatei române, guvernul bolșevic de la Budapesta a reușit să adopte măsuri de refacere a unei părți din armata ungară, cu care la 20 mai a trecut la ofensivă împotriva trupelor cehoslovace. Succesele obținute de armata ungară în confruntarea cu trupele cehoslovace, chiar în condițiile în care trupe române au intervenit în sprijinul acestora, au determinat guvernul ungar să intensifice pregătirile pentru o operație ofensivă împotriva armatei române, având drept scop respingerea trupelor române aflate în dispozitiv de acoperire pe Tisa, dezvoltarea acțiunilor în adâncime și cucerirea Transilvaniei. Din 15 iunie 1919, unități ungare au atacat pe cele române în zona Tokay, fiind respinse, dar efortul a fost concentrat la nord de Tisa, în speranța realizării unei legături cu trupele ucrainene din sudul Galiției (*Magazin istoric*, nr. 6 – 7/2019). Realizarea joncțiunii între trupele române și cele poloneze în Galiția a determinat eșecul unui plan de cooperare între guvernele bolșevice de la Petrograd, Kiev și Budapesta.

Aliații nu se pun de acord

Deși la 13 iunie 1919 guvernul de la Budapesta a primit notificarea Conferinței de Pace de la Paris privind

Jean César Graziani

viitoarea frontieră cu Cehoslovacia și România, plini de încredere în posibilitatea atingerii obiectivelor stabilite, incapabili să înțeleagă realitățile și evoluțiile geopolitice din acea perioadă, guvernării unguri au trimis la 2 iulie un ultimatum armatei române, solicitând ca începând cu 4 iulie să se retragă la est de „linia Clemenceau”, menționată de prim-ministrul francez în nota din 13 iunie 1919, cerință respinsă de Marele Cartier General român, care nu avea încredere în declarațiile pacifiste ale guvernului bolșevic maghiar, mizând și pe sprijinul declarat al Consiliului Suprem Inter-

aliat. Deși era cunoscută poziția puterilor aflate la Conferința de Pace, la 11 iulie 1919 de la Budapesta se transmitea o telegramă lui Georges Clemenceau prin care se cerea Puterilor Aliate și Asociate să impună Românilor retragerea armatei de pe Tisa dincolo de frontiera româno-ungară. Răspunsul Consiliului Suprem Interaliat formulat a doua zi era: „Atâta timp cât sovietele ungare vor continua să nu execute condițiunile armistițiului, guvernele aliata și asociate nu vor putea avea niciun raport cu ele.”

Mai mult, Consiliul Suprem Interaliat l-a însărcinat pe mareșalul F. Foch să solicite Românilor, Regatului Sârbilor, Croaților și Slovenilor și Cehoslovaciei acordul privind rezolvarea problemei ungare pe cale militară. România, asupra căreia se concentră toate energiile interne și externe ale Ungariei, și-a exprimat acordul ca forțele sale armate să acționeze alături de aliați pentru restabilirea ordinii și garantarea păcii în zonă, fiind în măsură să pună la dispoziție cinci divizii de infanterie, două de cavalerie și o divizie de infanterie în rezervă, cărora să li se alăture cele două divizii franceze,

Militari cehoslovaci în campania din 1919

De la stânga la dreapta: colonelul Teodor Pirici, generalii Aristide Lecca, Ștefan Holban și Dănilă Papp

vest Kisjszallas – vest Mezőtúr – vest Oroshaza.”

Până în seara zilei de 22 iulie inamicul a realizat un cap de pod cu o dezvoltare de 60 km și 30 km adâncime, cucerind aliniamentul Kisújszállás – Turkeve – Mezőtúr, pe care a fost definitiv oprit.

Pentru nimicirea grupării inamice pătrunse la est de Tisa, Comandamentul Trupelor din Transilvania a conceput executarea unei contraofensive asupra capului de pod de la Szolnok și refacerea apărării pe cursul de apă, constituind următoarele elemente de dispozitiv: Grupul de „Manevră” (Diviziile 1, 6 Infanterie și Divizia 2 Cavalerie) trebuia să atace pe direcția Mădăraș, Fegyvernek, în scopul nimicirii inamicului din capul de pod și interceptării căilor de retragere spre Szolnok. Detașamentul „General Papp” (Brigada 2 Vânători din Divizia 1 Vânători, Brigada 46 Infanterie din Divizia 1 Infanterie, un divizion de cavalerie din Divizia 1 Cavalerie) avea misiunea să mențină aliniamentul Devanya, Gyoma și, prin acțiuni ofensive cu caracter local, să imobilizeze inamicul din fața sa. Detașamentul „General Lecca” (Brigada 1 Vânători din Di-

vizia 1 Vânători, Brigada 1 Roșiori din Divizia 3 Cavalerie, două batalioane din Regimentul 90 Infanterie, un batalion din Regimentul 89 Infanterie) a primit misiunea să atace pe direcția Szarvas – Törökszentmiklós, să participe la nimicirea inamicului din capul de pod, de la sud spre nord, în scopul realizării joncțiunii cu Grupul de „Manevră”, care urma să acționeze de la nord spre sud. Detașamentul „Colonel Pirici” (Regimentul 7 Infanterie, un batalion din Regimentul 89 Infanterie, două companii din Brigada 1 Vânători) avea misiunea să mențină aliniamentul de apărare pe râul Tisa, între Gura Crișului și Mureș, pentru interzicerea forțării cursului de apă de către inamic. Grupul de „Nord” (Divizia 16 Infanterie, Divizia 2 Vânători și Detașamentul „General Olteanu”) trebuia să treacă la ofensivă pe întregul front, pentru a angaja cât mai multe forțe ale inamicului.

Situația creată prin ofensiva armatei ungare a alarmat conducerea Marelui Cartier General român. În dimineața zilei de 22 iulie au ajuns la Oradea generalul Constantin Prezan și locotenent-colonelul Ion Antonescu, cărora ge-

neralul Ștefan Panaitescu, șeful de stat major al Comandamentului Trupelor din Transilvania, le-a prezentat concepția contraofensivei, căreia, în urma discuțiilor cu cei doi, i-au fost aduse unele corecturi în sensul unei retrageri planificate a Grupului „General Holban”, în scopul ruperii legăturii dintre trupele ungare de la est și vest de Tisa. Pentru evitarea oricărei situații neplăcute pe frontul de la Tisa, în condițiile unei liniști relative pe frontul de est, a înlăturării pericolului înaintării ucrainenilor spre vest după ocuparea Pocuției de către Divizia 8 Infanterie, generalul C. Prezan a ordonat readucerea Diviziei 7 Infanterie din Moldova în Transilvania și a Diviziei 2 Infanterie din Oltenia în Banat. Ziua de 23 iulie a fost destinată unor riposte ofensive de mică amploare în zona Tokay și Mindszent, timp în care Grupul de „Manevră” a realizat dispozitivul pentru ofensivă în cadrul căruia detașamentele „Papp” și „Lecca” aveau rolul principal în acțiunea de lichidare a capului de pod de la Szolnok, iar Detașamentul „Pirici” pe cel de la Mindszent.

(Va urma)

În acord cu concepția operației ofensive, care trebuia să înceapă cu forțarea Tisei, comandamentul ungar a constituit trei grupări de forțe, astfel: Sectorul de „Nord“, între Tiszafüred și Csap, cu Brigada 2 Secui și Brigada 3 Lucrători, Detașamentul mixt „Szanto“ și Regimentul 39 Infanterie, având în rezervă Divizia 1 Infanterie, dislocată la Miskolc, cu misiunea să forțeze Tisa în zona localității Tokay, apoi să dezvolte ofensiva pe direcția Tokay – Carci și să pătrundă în Transilvania prin Poarta Someșului. Sectorul „Central“ era compus din Diviziile 5, 6 și 7 Infanterie și un regiment de cavalerie, fiind marcat de localitățile Nagykörű, Szolnok, Alpar, Cegled și Jaszlandany, cu care, după forțarea Tisei în zona Szolnok, să treacă la ofensivă spre Oradea, ulterior să pătrundă în Podișul Transilvaniei. Sectorul de „Sud“ era marcat de localitățile Csongrad, Szeged, Kiskunfélegyháza și Kistelek și avea în compunere Divizia 2 Infanterie în eșalonul întâi, iar în rezervă Divizia 4 Infanterie.

Cele trei grupări de forțe totalizau 60.000 de luptători, constituiți în 107 batalioane de infanterie, nouă escadroane de cavalerie, 60 baterii de artilerie și nouă trenuri blindate, cărora Comandamentul Trupelor din Transilvania le opunea 90.000 de oameni, organizați în 92 batalioane de infanterie, 58 escadroane de cavalerie, 80 baterii de

Militari unguri

artilerie și trei escadrile de aviație.

Față de pregătirile armatei ungare pentru o ofensivă împotriva trupelor române, despre care Marele Cartier General român și Comandamentul Trupelor din Transilvania aveau informații sigure, au fost adoptate câteva măsuri: adunarea materialului rulant necesar în stațiile de cale ferată, care să asigure transportul imediat al trupelor către Szolnok și Tokay; aducerea în zona operațiilor militare a noi unități de artilerie, aviație și pontonieri; readucerea Diviziei 7 Infanterie și a unor unități care fuseseră date ca întărire Grupului „General Lupescu“, aflat în Pocuția și nordul Basarabiei.

Îngrijorarea Marelui Cartier General român

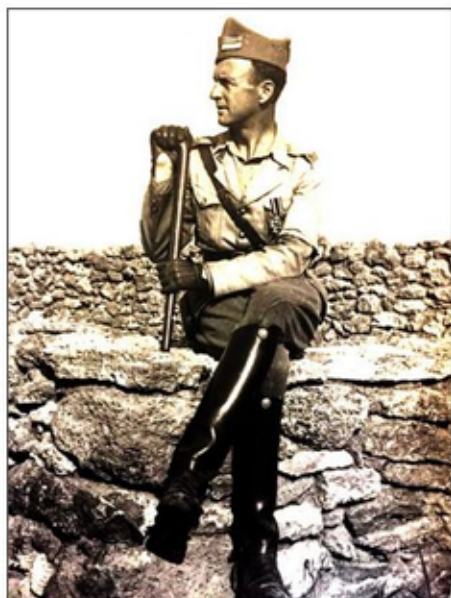
Ofensiva armatei ungare a început în dimineața zilei de 20 iulie 1919, după o puternică pregătirea de artilerie executată în sectoarele Szolnok și Tokay, lovitura princi-

pală fiind executată pe direcția Szolnok – Törökszentmihály. Inamicul a reușit ca până la ora 09.00 să cucerească un cap de pod cu o dezvoltare frontală de 20 km și o adâncime de 9 km. În același timp, în raionul localității Tokay a fost cucerit un cap de pod cu o dezvoltare de 14 km și o adâncime de 5 km. Grupul de „Sud“ a reușit să forțeze Tisa, să cucerească capete de pod la Szentesz, Mindszent și Hodmezovasarhely, care au fost lichidate rapid de trupele române.

Surprins de succesul obținut de armata ungară la Tokay și Szolnok, generalul Gheorghe Mărdărescu, a ordonat comandantului Grupului de „Nord“ să contraatace, să respingă forțele inamice care au trecut Tisa și să recucerească malul stâng al râului. Situația fiind mai gravă în sectorul Grupului de „Sud“, pentru această structură s-a ordonat, pentru început, „cedarea terenului pas cu pas, căutând să identifice cât mai exact forțele inamicului, grupările și intențiunile sale, iar cu rezerva grupului se va interveni prin contraatacuri, pentru a opri cu orice preț înaintarea inamicului peste linia

Regele Ferdinand și regina Maria întâmpinați de oficialitățile ungare din Bekescsaba

Generalul Marcel Olteanu pe Frontul de Est...

ani de război, de foamete și multiple lipsuri. Generalul Marcel Olteanu, în cartea *Huzarul negru*, ediția din 1926, povestește episodul opincii puse pe clădirea Parlamentului din Budapesta. Sergentul craiovean Iordan, comandantul unui pluton de Vânători de Munte ce avea în sarcină paza Parlamentului, a observat că la intrarea principală flutura steagul maghiar. Poznaș, s-a scărpinat după ceafă, s-a gândit, a chemat pe căprarul mehedințean Bivolaru, i-a dat ordin să facă rost de o pereche de opinci și să urce să le pună în vârful steagului maghiar. Acesta a executat ordinul, lăsând opincile și nojițele acestora să fluture în vânt.

După 1920, generalul Marcel Olteanu a îndeplinit diferite funcții: a fost comandant al Liceului Militar „Nicolae Filipescu” de la Mănăstirea Dealu, din Târgoviște, a fost șef de stat major al Corpului I Armată, a fost decorat cu Ordinul „Coroana Românică” în grad de ofițer, a scris și publicat câteva cărți de specialitate și memorialistică. A murit în 1943.

Generalul Marcel Olteanu a avut un fiu, botezat tot Marcel, născut la Craiova, în anul

1899. Și el a ajuns general. A urmat Școala Militară de la Saint-Cyr, a participat, deși foarte tânăr, la luptele din vara anului 1917. A urmat apoi Școala Superioară de Război din Paris. S-a căsătorit cu Theodora (Dora), fiica lui Alexandru și Angela (născută Pleșia) Cărianopol, una dintre cele mai bogate familii din Craiova. Se pare că a fost un apropiat al regelui Carol al II-lea. În zorii zilei de 22 iunie 1941, a fost primul ofițer superior care a trecut Prutul, în fruntea regimentului său, participând atât la campania din est, cât și la cea din vest.

Ziua de 30 decembrie 1947 l-a prins comandant al Gărzii Palatului. A refuzat să colaboreze cu comuniștii la îndepărtarea regelui Mihai. A fost arestat. N-a fost uitată nici participarea sa pe Frontul de Est. A fost condamnat la ani grei de închisoare. Prin Decretul nr. 552, din 18 septembrie 1963, a fost grațiat și reabilitat. A murit la București în anul 1980.

Fiul său, născut în anul 1936, a fost botezat tot Marcel; la rândul său are un fiu, născut în 1962, pe care îl cheamă... tot Marcel. Dânsul ne-a pus la dispoziție fotografii și unele date privitoare la familie. ■

... și la castelul Peleş

**Radio
România
București fm [98,3 FM]**

Vechi familii boierești din Oltenia

Constantin Olteanu-Maior, în 1877

Generalul Marcel Olteanu, cu soția și fiul, la Budapesta, în 1919

FAMILIA OLTEANU

Prof. univ. dr. PAUL REZEANU

Profesorul Constantin Olteanu-Maior s-a născut în anul 1832, la Reghin, într-o familie înstărită. Studiile secundare le-a făcut la Blaj, iar cele universitare la Budapesta și Viena.

În 1859 s-a stabilit la Craiova, unde, împreună cu soția Adelina, care era profesoară, a deschis un pension de fete, în care se învăța în limba franceză. Soția era născută Maior și era strănepoata ilustrului cărturar ardelean Petru Maior. Din acest motiv el și-a adăugat la numele de familie pe acela de Maior. Împreună au avut doi copii gemeni, băieți, Marcel și Camil, născuți la 4 mai 1872, care vor ajunge generali amândoi.

Prin 1865, Constantin Olteanu-Maior a fost profesor de istorie la Institutul de Fete Lazaro-Otetelișcanu (numit așa pentru că funcționa în casele dăruite de paharnicul Lazaro, cu fonduri acordate de Iordache Otetelișcanu), apoi la Gimnaziul din Craiova (fosta Școală Centrală). În 1870, când s-a înființat Școala Normală, el a fost organizatorul și primul director al acesteia. În timpul Războiului de Independență a fost comandantul Gărzilor Naționale din Oltenia. Atunci a reușit să adune importante donații pentru armata română. Constantin Olteanu-Maior a murit la Craiova, în anul 1887.

Fiii săi, gemenii Camil și Marcel, s-au căsătorit cu două surori gemene, franțuzoaice, din Alsacia, Hubertina și Mary Tegarten, iar părinții acestora au venit și s-au stabilit la Craiova, unde și-au deschis o afacere. Despre

generalul Camil Olteanu nu știm mai nimic, doar că după pensionare, în perioada interbelică, a plecat cu familia în S.U.A. și i s-a pierdut urma.

În schimb, despre fratele său, generalul Marcel Olteanu, știm că a înscris în istoria armatei române una dintre cele mai frumoase pagini. A urmat cursurile Școlii Fiilor de Militari din Craiova și ale Școlii de Război din București. A făcut campania din Bulgaria. Atunci i-a cunoscut pe Nicolae Iorga și Mihail Sadoveanu. În timpul Războiului pentru Reîntregirea Neamului a fost comandant de regiment, general de brigadă și comandant al Diviziei I Craiova. A luat parte la bătăliile de pe Olt, Neajlov, Siret, de la Mărăști și Oituz. Pentru actele de vitejie în bătălia de la Oituz, în fruntea Brigăzii 3 Roșiori, a fost decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul”, clasa a III-a.

După război, generalul Marcel Olteanu a luat parte la luptele pentru eliberarea Transilvaniei. S-a aflat apoi în fruntea trupelor române care au purtat bătălii pe Tisa și care la 4 august 1919 au eliberat Budapesta, lichidând revoluția bolșevică a lui Bela Kun. Timp de patru luni, el a fost guvernatorul capitalei Ungariei și a făcut ordine într-un oraș răvășit de cinci

Cântăreața și soțul ei, Louis Viardot

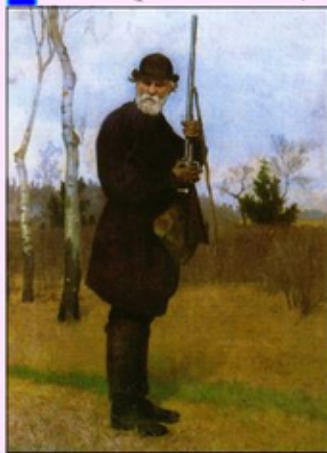
gheniev, nobil și el, ofițer într-un regiment de cuirasieri, scăpătat însă. Acesta va și părăsi la un moment familia, murind câțiva ani mai târziu. Varvara Petrovna, mama scriitorului, posesoare a unei moșii de 5.000 de suflete, își va crește băieții cu guvernante, vorbind în casă numai franțuzește, inclusiv rugăciunile zilnice fiind rostite în această limbă (numai tatăl îi va obliga pe băieți să folosească în corespondența lor către părinți, când se aflau la studii, limba rusă), dar și cu nuiaua. Mama aplică același aspru tratament și iobagilor ei, ceea ce îl va face pe Ivan un adept convins al eliberării țărănilor, ostil oricărei violențe.

Se schimbă țarii, reîncep călătoriile

Are nouă ani când familia, completă încă, se mută la Moscova, pentru studiile băieților. Acolo Ivan va urma Facultatea de Litere, apoi la Peterburg pe cea de Filosofie. Acolo constată că poate scrie bine, i-o spun profesorii de la Universitate, traduce pasionat din marea literatură occidentală și o va face de atunci toată

viața (Byron, Shakespeare, Mérimée, Flaubert etc.). Călătorește mult. Mai ales pentru a evita contactul zilnic cu aspra-i mamă. Pentru început, la Berlin, în 1838, unde rămâne trei ani, studiază filosofia lui Hegel și se împrietenește cu viitorul părinte al anarhismului rus, Mihail Bakunin. Este tot mai convins că numai însușirea civilizației antice, greacă și latină, cu rigorile ei, poate salva Rusia din întunericul în care se zbate. De altfel își va lua gradul de magistrul în filologie greacă și latină la Universitatea din Sankt Peterburg.

Ivan Turgheniev, pasionat vânător (pictură din 1879)

După Germania, unde, la Frankfurt-am-Main, cunoaște o tânără – prototipul eroinei din *Apele primăverii* –, merge în Italia și Austria.

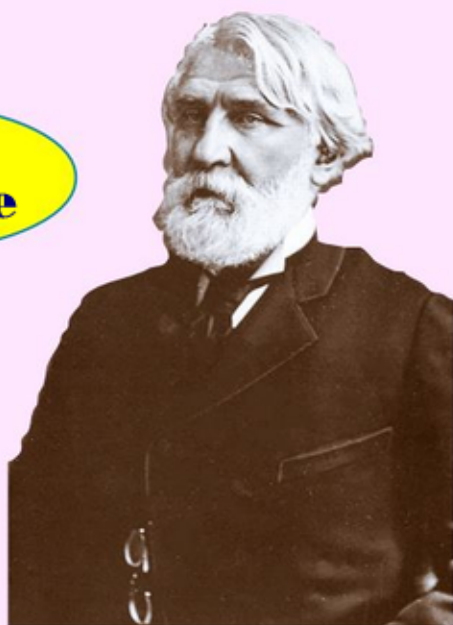
Când se întoarce în Rusia, în 1841, un tânăr frumos, elegant și cultivat, îndeplinește o vreme, până în 1844, funcția de secretar de colegiu la Ministerul Afacerilor Interne. Publică însă și nuvele, poezii, apreciate de criticii vremii. În 1842 lui Turgheniev i se naște o fetiță, Pelaghia, din legătura pasageră cu o slujnică, Duniașa, de pe moșia natală. Și tot atunci înflăcărează prin comportamentul lui inima unei tinere, Tatiana, sora lui Bakunin, în familia căruia își petrece adesea scriile și cu care scriitorul discută filosofie germană. Nu se angajează însă în niciuna dintre aceste relații, mai ales că Varvara Petrovna nici nu vrea să audă de ideea lui de a se căsători cu Duniașa. Dar fetele, între care sora lui Lev Tolstoi, care este chiar îndrăgostită de el, îi folosesc ca subiecte de inspirație. De educația fiicei lui, Pelaghia, pe care a recunoscut-o oficial în 1857, Ivan Turgheniev se va ocupa toată viața.

În acei ani este de-a dreptul vrăjit de cântăreața franceză Pauline Viardot. El are 25 de ani, ea 22. Soțul i-l prezintă pe rus ca „tânăr proprietar, iscusit trăgător, șarmant cozeur și biet poet“, iar ea se va lăsa curtată de acest bărbat, pe care îl simte un geniu al literaturii ruse. Îi va tolera iubirea, i-o va împărtăși, va răspunde dragostei lui.

Ivan și Pauline vor fi despărțiți câțiva ani, pentru că „Turgel“ are probleme acasă cu autoritatea țaristă, cu cenzura, pentru radicalismul ideilor lui. Nu poate părăsi Rusia. Este epoca închiștată a lui Nicolae I. Turgheniev este arestat o lună, apoi trimis în exil la moșia de la Spasskoie, satul natal. Un turneu al cântăreței la Moscova, în 1853,

Iubiri
celebre

IVAN TURGHENIEV – PAULINE VIARDOT

FLORENTINA DOLGHIN

„O să-mi permiți, nu-i așa, să-ți destăinui totul legat de mine? Totul, tot ce am să fac, tot ce am să hotărâsc, tot ce mi se va întâmpla. Gândul că astfel îmi voi duce viața sub privirea dumitale îmi va face mult bine, multă plăcere.“ Destinatară acestei confesiuni, semnată la 1 iulie 1850, era Pauline Garcia Viardot, mezzo-soprană și compozitoare franceză celebră în epocă, iar expeditorul – scriitorul rus Ivan Turgenev, viitorul autor al Însemnărilor unui vânător (1852), al romanelor Un cuib de nobili (1859) și Părinți și copii (1862).

Pauline, născută la 18 iulie 1821, era fiica unui tenor spaniol, Manuel Garcia, și, din 1840, soția criticului literar Louis Viardot, director de teatru, cu 21 de ani mai mare decât ea. Va fi fericită în acest mariaj, împlinit cu nașterea a patru copii, trei fete și un băiat, toți cu înclinații artistice. Louis își va abandona postul din teatru pentru a o urma pe Pauline pe toate scenele lumii pe care cântă. Așa ajung ei în Rusia, la Sankt Peterburg, unde Ivan Turgenev, un împătimit vânător (304 trofee într-o singură toamnă), ca și Louis, îl cunoaște, în octombrie 1843, la o partidă pe soțul cântăreței și prin el, câteva zile mai târziu, pe Pauline.

Cei trei vor lega o prietenie de zeci de ani, care va dura până la moartea lor: Louis în mai 1883, Ivan în august același an, Pauline supraviețuindu-le amândurora, până în mai 1910. Guy de Maupassant consideră relația între scriitorul rus și cântăreța franceză „cea mai frumoasă poveste de iubire din secolul al XIX-lea“.

Turgenev, „Toungel“, cum este alintat de copiii familiei Viardot, este ca la el acasă la Paris. Călătorește foarte mult în toată Europa, pentru că este un nobil înstărit, adept al occidentalizării Rusiei, așa încât co-

respondența dintre Pauline și el, căreia i se alătură adesea și prietenul Louis, redă trăirile zilelor lor petrecute împreună, nu neapărat ale unor oameni aflați departe unul de celălalt.

Ivan s-a născut pe moșia familiei de la Spasskoie-Lu-

tovinovo, un sat din gubernia Oriol, aflat la 350 km de Moscova. A fost educat de o mamă instruită și cultivată, dar autoritară, posesivă, chiar violentă față de cei trei băieți ai ei, nefericită în mariajul de conveniență cu Serghei Tur-

deopotrivă rădăcinile și coroana mea". Sau, în altă scrisoare, din aceeași lună: „O, prietenă dragă, pe care o iubesc cu atâta pasiune, mă gândesc constant la dumneata zi și noapte cu o infinită dragoste. De fiecare dată când te gândești la mine poți să-ți spui fără teamă de a greși: chipul meu este în acest moment în fața ochilor lui și el mă adoră”.

Prânzurile celor cinci

Reviniți la Paris, în 1871, părinții și copiii Viardot se instalează într-o casă frumoasă, Turgheniev urmându-i și el la etajul al doilea al clădirii. Este vorba, probabil, de un menaj în trei, cum se spune, cu un Viardot conștient de diferența de vârstă față de soția lui, dar care nutrește o prietenie adevărată față de scriitorul rus. Se ocupă de publicarea lucrărilor lui în Franța, îi este un consilier de artă onest, în materie de colecționare de tablouri, unde se pricepe foarte bine. Într-o variantă de testament Turgheniev îi lasă pe Pauline și Louis legatarii lui, iar Louis îl include și pe Ivan, lângă familie, ca moștenitor.

Din 1874, la Paris, în două restaurante, au loc așa-numitele „prânzuri ale celor

Grup de literați ruși, mari iubitori și jucători de șah: al doilea din stânga, șezând este Turgheniev, iar în spatele lui, în picioare, Lev Tolstoi

cinci”, toți burlaci, Flaubert, Zola, Daudet, Edmond Goncourt, Turgheniev, unde rolul principal îl are ultimul, deși ideea reuniunilor a fost a lui Flaubert. Au loc o dată pe lună, cu tematici diferite, legate de particularitățile literaturii, structura limbii franceze. Participanții dezbat, dar consumă și feluri gustoase, adesea continuând întâlnirile lor la casele unuia dintre ei.

Următoarea reședință a familiei Viardot va fi Bougival, în apropierea Parisului, pe un teren cumpărat de Turgheniev, unde și-a făcut și el o vilă (din 1983 devenit Muzeul Turgheniev, pe cale de restaurare, în cadrul unui program cultural național patrimonial) lângă cea a familiei

Viardot. Acolo va și muri bătrânul „Tourgel”, în august 1883, diagnosticat cu gută, cu complicații ulterioare, la patru luni după Louis, îngrijit de Pauline și de fiica ei Claudine. Doamna Viardot, pentru a-i ușura suferința, atroce după ce suferise și o intervenție chirurgicală, îi face injecții cu morfină, ca să poată dormi, fiica ei îi citește curierul și se ocupă de corespondența scriitorului. Osemintele îi vor fi repatriate la Sankt Peterburg, conform dorinței lui, fiind înhumate cu un ceremonial grandios. Ivan Turgheniev era membru corespondent al Academiei imperiale de Științe a Rusiei, doctor de onoare al Universității Oxford, membru de onoare al Universității din Moscova.

Relația lui cu Pauline Viardot, lungă de 38 de ani, este subiect de discuție până în zilele noastre. Se spune și că după ce soțul ei a paralizat, cei doi s-ar fi căsătorit. De asemenea, arhivele menționează ultima sa iubire, din 1879, Maria Savina, o frumoasă actriță de 25 de ani, care a interpretat cuceritorul rolul principal din piesa lui *O lună la țară*. Tânăra, cu care el, la 61 de ani, ar fi vrut să se căsătorească, îl respecta prea mult pentru a nu-l refuza delicat, dar categoric.

Pauline Garcia Viardot, pe scenă, casa familiei de la Bougival și Ivan Turgheniev, pictat de Repin

Tatiana Bakunina,
care a fost îndrăgostită de scriitor

fi va apropia fie măcar și pentru câteva zile. Ivan va fugi în Capitală pentru a-și întâlni prietenii. Apoi, urcarea pe tron a lui Alexandru al II-lea, Țarul eliberator, cum i s-a spus, pentru că la 9 februarie 1861 a desființat iobăgia, a mai relaxat atmosfera și călătoriile în Occident ale scriitorului s-au reluat frenetic.

Serisori înflăcărâte

Între timp Varvara Turghenieva, mama, murise, în 1850, la 63 de ani, neîmpăcată că fiul ei preferat optase pentru literatură, în detrimentul parcursului civil din administrația imperiului, trăia mai mult în Franța, era îndrăgostit de o actriță măritată. Trei ani îi tăiasă și subvenția, ca pedeapsă pentru legătura cu „blessmata de țigancă”, ceea ce îl condusese spre o viață boemă. Mama și fiul s-au împăcat abia în ultimele ei zile de viață. Lăsa celor doi fii (cel de-al treilea decedase în urma unei boli grave), dar, în principal, lui Ivan, preferatul ei, moșia imensă din gubernia Oriol, aducătoare de profit și confort. Prima grijă a tânărului stăpân, cum era de așteptat, a fost să înlesnească viața țărănilor, față de care avea o mare compasiune.

Acum este un om lipsit de griji financiare. Practic devine

un membru al familiei Viardot, o urmează pe cântăreață în toate orașele unde ea urcă pe scenă. La proprietatea familiei Viardot, castelul Courtavenel, în Ile de France, este mai tot timpul prezent. Vin acolo la familia Viardot, pentru serate literar-muzicale, George Sand, Chopin, Gounod, Prosper Mérimée, Alfred de Musset, iar el personal se împrietenește cu Flaubert, Zola,

Maupassant, Dumas. Își aduce fiica din Rusia, pe Pelaghia, pe care i-o încredințează spre educație doamnei Viardot și căreia îi schimbă și numele, în Paulinette. Doamna Viardot o va crește ca pe propriul copil.

În 1857 familia Viardot, care are două fete, Claudine și Marionne, de cinci și, respectiv, trei ani, are marca bucurie ca Pauline să nască un băiat, Paul. „Ura! Ura! Vivat! Trăiască micuțul Paul! Trăiască mama lui! Trăiască tatăl lui! Trăiască toată familia!”, exultă scriitorul rus în corespondența cu familia Viardot. Tonul poate lăsa impresia că Ivan Turgheniev își asumă paternitatea nou-născutului (care va deveni un renumit violonist), ceea ce este doar o

Fiica scriitorului, Pelaghia,
care a trăit până în 1952

legendă. Copilul seamănă izbitor cu Louis Viardot și nu va fi iubit de „Tourgel” mai mult decât fetele familiei, care și ele se simt foarte apropiate de el.

Cum Franța îi persecută pe republicani, iar Louis Viardot este republican, îi este percheziționată casa. Prietenii sugerează familiei să părăsească țara, iar Franz Liszt le propune Baden-Baden, Germania. Acolo vor trăi din 1863 până în preajma războiului franco-prusian, când, în octombrie 1870, se vor imbarca pentru Londra, tot urmați de Turgheniev. La Baden-Baden scriitorul rus își va face o casă

Turgheniev, doctor de onoare
al Universității Oxford

în vecinătatea lor. Pauline va da reprezentații de operetă, va cânta la orgă, va interpreta compoziții proprii pe librete semnate de Ivan Turgheniev, va da lecții de canto. Cancellarul Bismarck, regele și regina Prusiei, mare admiratoare a cântăreței, vin să asculte această familie, cu Ivan inclus, în care toți iubesc muzica și poezia.

Când rusul mai pleacă acasă, în țara lui, Pauline primește scrisori înflăcărâte: „Prietenă dragă, sunt fericit la gândul că totul din mine este legat în cel mai intim mod de ființa dumitale – îi scrie la 6 februarie 1867 – și că depind de dumneata. Dacă eu sunt un arbore, dumneata ești

ÎNFIINȚAREA ARMEI TANCURI ÎN ARMATA ROMÂNĂ

CĂTĂLIN STĂNESCU
(Depozitul Central de Arhivă, Pitești)

● Tancurile, nave de uscat? ● Se constituie un sâmbure-instructor
● 45 care de asalt cu tunuri și 27 doar cu mitraliere ● Un aviator... tanchist:
Gheorghe Negrescu ● O cupă câștigată la un concurs în Belgia

Nu există un singur inventator căruia să i se poată atribui apariția tancului. Unii autori îl menționează pe Leonardo da Vinci drept primul creator al unei mașini de luptă care seamăna cu un tanc.

Primele tancuri au fost folosite pe câmpurile de luptă ale Primului Război Mondial de britanici, sub egida... Marinci. Serviciul Marinei Regale folosea deja mașini blindate Rolls Royce, încă din 1914. Winston Churchill, pe atunci Prim-Lord al Amiralității (1911 – 1915), a sprijinit financiar Comitetul Navelor de Uscaț pentru supravegherea dezvoltării acestei noi arme. Primul prototip de tanc, poreclit „Micul Willie”, a fost testat de armata britanică la 6 septembrie 1915. Inițial, noile mașini de luptă au fost numite nave de uscat. Cuvântul „tanc” (*tank*, în engleză, rezervor, container) a fost folosit din rațiuni de securitate, pentru a da impresia muncitorilor că ei construiau containere de apă, pe șenile, pentru armata britanică din Mesopotamia, și a fost oficializat la 24 decembrie 1915.

Primul tanc a devenit operațional în bătălia de la Delville Wood, în luptele de pe Somme, din septembrie 1916. Atunci căpitanul H.W. Mortimer, din Marina Regală, a utilizat 18 asemenea mașini de

Reconstituire a mașinăriei de război gândite de Leonardo da Vinci

luptă. Modelul englez Mark I avea un echipaj de șase militari capabili să manevreze două tunuri mici și trei – patru mitraliere. Vehiculul dispunea de un blindaj de 12 – 15 mm, nefiind prevăzut cu turelă și nicio izolare fonică, pentru a atenua zgomotul motorului.

Francezii au dezvoltat modelul Schneider CA1, transformând tractorul cu șenile Holt. A fost prima oară utilizat la 16 aprilie 1917. După introducerea turelei

de către francezi și definitivarea modelului de car de luptă/car de asalt F.T. 1917 – Renault, luna noiembrie 1917 a consemnat prima folosire a tancurilor ca forță masivă și compactă de șoc.

„Micul Willie”

Talentata actriță
Maria Savina

Om al serviciilor secrete?

În toamna anului 2018, la bicentenarul nașterii marelui scriitor rus, în curtea Institutului de Stat pentru Relații Internaționale din Moscova (MGIMO), rectorul instituției a dezvelit un monument dedicat celor doi, Ivan Turgheniev și Pauline Viardot. S-a spus atunci de către vorbitori că scriitorul nu a fost oficial diplomat, dar a acționat ca unul veritabil, făcând propagandă culturală în Europa occidentală pentru țara lui.

Un număr din *Literatur-naia Rossia*, pe care mi l-a pus la dispoziție profesorul Dumitru Balan, pentru care îi mulțumesc și pe această cale, sugerează, făcând trimitere la afirmația istoricului Nikolai Iakovlev, că Turgheniev ar fi fost agent de informații sub „acoperirea Paulinei Viardot”. Iakovlev este fiul unui mareșal de artilerie, prieten cu Dmitri Ustinov, membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.U.S., fost ministru al Apărării, ceea ce explică accesul istoricului la președintele KGB, Iuri Andropov, de la care ar fi și aflat personal informația.

Franța, scrie autorul din săptămânalul moscovit

(care apare din 1958), a fost în vremea lui Turgheniev și poate și grație acțiunilor lui o aliată de nădejde a Rusiei, învinsă în Războiul Crimeii. S-a lucrat atunci la formarea unei imagini pozitive a țării în presa franceză, unde scriitorul publica frecvent și unde cultiva numeroși prieteni. Prin Flaubert, Zola, Victor Hugo, Guy de Maupassant etc. el putea influența pozitiv opinia publică franceză, dar și din restul Europei, engleză, mai ales, Marea Britanie fiind un dușman declarat al Rusiei. În salonul Paulinei Viardot, la spectacolele ei muzical-literare, veneau politicieni, diplomați, generali francezi, dar nu numai, cum am văzut. Și dacă Turgheniev a fost omul serviciilor secrete? se întreabă autorul.

În mai 1856, când generalul Nikolai Orlov, istoric militar, scriitor și diplomat, și-a făcut nunta la Paris, Turgheniev fiindu-i cavaler de onoare, la biserica de pe lângă Ambasadă Rusiei, scriitorul s-a întreținut cu un alt invitat la ceremonie, Georges Dantès, ucigașul lui Pușkin, acesta fiind sigur un informator de mulți ani al serviciilor secrete rusești. Iar prezența lui Dantès acolo, a unei persoane blestemate în Rusia pentru a-i fi ucis cel mai mare poet, avea acordul tatălui mirelui, Aleksandr Orlov, șeful Direcției III a Cămarilor imperiale și al Corpului de jandarmi, contele

Aleksandr Orlov. Același conte i-ar fi permis și lui Turgheniev să iasă din țară, eliberându-i rapid pașaportul, deși el avea încă interdicție de a-și părăsi moșia.

Așadar, sugerează *Literatur-naia Rossia*, Turgheniev era în misiune la Paris. În primul rând, să colaboreze cu proaspătul căsătorit, tânărul Orlov, trimis în Franța pentru a crea noi structuri ale spionajului rusesc. Pentru a îmbrobodi contraspionajul francez și englez, la Ambasadă Rusiei era încă menținut, de fațadă, Iakov Tolstoi, rezident cu state vechi, care nemulțumise Centrul cu informațiile lacunare puse la dispoziția guvernului înaintea Războiului Crimeii, pierdut de Rusia.

Apoi tânărul Orlov a fost numit, succesiv, ambasador în Belgia, Germania, Anglia, Franța, apoi a continuat să conducă spionajul rusesc în Europa. Turgheniev cunoștea cinci limbi. Se putea ușor face util. În plus a învățat repede și lesne spaniola, limba natală a Paulinei. Scriitorul a participat, menționează autorul articolului din revista rusească, la o întâlnire cu lordul Henry Palmerston de la Fondul Literar Britanic, dușman fățiș al Rusiei. A aflat acolo, în timpul unui prânz oficial cu politicieni și literați, că Palmerston intenționa să revină la conducerea guvernului, să colaboreze cu Prusia, care urmărea să unească toate

pământurile germane într-un imperiu, informație ce neliniștea Franța vecină. Pavel Kiseleff, ambasadorul rus la Paris, a fost primul informat despre gândurile lui Palmerston. Dar documente despre dublul statut al lui Ivan Turgheniev în capitalele europene ale vremii nu s-au păstrat în arhive. Au rămas marea lui operă literară și corespondența cu Pauline. ■

Prima statuie a lui Turgheniev din Moscova, la vernisajul căreia a participat președintele Putin

Schneider CA1 (sus)
și FT. 1917 Renault

În 9 iulie generalul Graziani l-a informat pe colonelul Radu Rosetti că rolul de sprijinitor concret al Școlii de Care de Asalt urma să revină companiei 302.

În data de 16 iulie, în Franța, Comisia pentru recepția carelor de asalt lua în primire 72 care de asalt de tip Renault, dintre care 45 cu tunuri de 37 mm și 27 cu mitraliere, trei loturi cu unelte pentru trei companii, trei loturi cu piese de schimb pentru trei companii. Se mai preciza faptul că nu au fost recepționate toate materialele, iar Centrul de Aprovizionare material de automobil din Lyon trebuia să încheie livrările până la 20 iulie, când trebuia îmbarcate și trimise în țară. Comisia a mai recepționat provizoriu 32 remorci fabricate la Villefranche pentru transportul carelor de asalt și șapte camioane ușoare FIAT. Comanda totală era de 72 care de asalt ușoare, 25 camioane, 15 tractoare Latil, două tractoare Baby-Kolt, șapte camioane Fiat, 54 remorci, 12 automobile turism, șapte motociclete, opt biciclete, material sanitar, cinci sute echipamente complete.

Au fost aleși pentru cursurile școlii ofițeri de infanterie (două treimi) și de artilerie și

cavalerie (o treime). Printr-o adresă din 8 august 1919 a Ministerului de Război către Divizia 3 Artilerie, colonelul Toma Dumitrescu făcea cunoscut faptul că recepția materialului pentru Batalionul Care de Asalt era terminată în Franța și că urma să fie trimis în țară începând cu data de 4 august, câte trei trenuri pe săptămână, trebuind ca până pe 15 august să se încheie operațiunea.

La 1 august 1919, își începe activitatea Școala de la Giurgiu, în cazarma Regimentului 5 Infanterie. Între 21 iulie 1919 și 1 august 1919 fuseseră școliți ofițerii și subofițerii francezi, pentru ca aceștia, la rândul lor, să poată pregăti instructorii români, ofițeri, subofițeri și mecanici asimilați în armată. Materialul utilizat pentru instrucția inițială fusese luat de la compania 302 Care de Asalt. Erau tancuri ușoare franceze Renault, atât varianta cu tun de 37 mm, cât și varianta armată cu o mitralieră Hotchkiss de 6 mm. Numărul inițial de blindate folosite era de șase, din care unul era demontat pentru demonstrații tehnice.

Ordinea de bătaie a Școlii era următoarea: comandantul Școlii, locotenent-colonel Pande Predescu, din Artilerie; ajutor comandant, maior aviator Gheorghe Negrescu. Primii cursanți au fost: căpitan Alexandru Nicolau, din Artilerie, căpitan Stelian Periețeanu, din Infanterie, căpitan Ioan Luca, din Infanterie, căpitan Ionașcu, din Artilerie, locotenentii Grigore Iliescu, Constantin Chiricuță, Gheorghe

Vâlceanu, din Artilerie, Ștefan Stănescu, din Cavalerie, sublocotenent Rodrigue Bogza, din Cavalerie. Concomitent cu acești ofițeri, au urmat cursurile Școlii Carelor de Asalt și 21 reangajați din toate armele, detașați în acest scop timp de două luni.

Locotenent-colonelul
Pande Predescu

Marele Cartier General Român a intervenit în primăvara anului 1919 pe lângă armata franceză ca să pună la dispoziția armatei române pentru instruire o unitate de care de asalt dintre cele ce aparțineau fostei armate de la Salonic și care se găseau pe teritoriul României. Intransigența lui Brătianu în aceste tratative a creat unele dificultăți în relațiile politice bilaterale.

În cursul anului 1919, Comandamentul Armatei Franceze de Dunăre se stabilește la București. În compunerea organică a acestei armate intrau și câteva companii de care de asalt, răspândite în diferite puncte ale țării. Guvernul intervine pe lângă comandantul Armatei Franceze de Dunăre, generalul Jean Cesar Graziani, pentru a înființa o școală unde militarii români să deprindă utilizarea acestui nou mijloc de luptă. Rezultatul acestor intervenții a dus la înființarea în garnizoana Giurgiu a Școlii Cărelor de Asalt, sub comanda locotenent-colonelului Pandelescu, din Marele Cartier General. Mai rămânea să fie adus în țară material didactic, în cazul de față tancuri și piesele aferente.

Cu ordinul numărul 3.668 din 7 iulie 1919, al Inspectoratului Tehnic al Artileriei, se comunică următorul ordin al Secretariatului General din Ministerul de Război: „Cu onoare vi se face cunoscut că Ministerul a rugat Comandamentul Francez să-i pună la dispoziție câteva care de asalt, pentru ca înainte de a ne sosi materialul ce am comandat în străinătate, să putem face cu ofițerii noștri o școală pregătitoare, constituindu-se un sâmbure-instructor. Comandamentul Francez ne înștiințează prin adresa numărul 1.583 că ne poate pune la dispoziție compania 303, aflată actualmente la Reni, cu tot personalul și materialul ei. În urma recunoașterii făcute la fața locului, Ministerul a hotărât, de acord cu Comandamentul Francez, ca instrucția cadrelor de bază să se facă la Giurgiu. S-a dat Comandamentului Garnizoanei Giurgiu și Direcției a IV-a Geniu ordin să aranjeze cantonarea trupe și ofițerilor.

Cu onoare vă rugăm să binevoiți: 1. A lua înțelegere cu Comandamentul Francez hotărând data începerii Școlii care trebuie să fie cât mai grabnică. Carele de asalt vor pleca din Reni la 5 iulie 1919. 2. A studia funcționarea Școlii cu materialul nostru. Școala se va face la Poligonul Mihai Bravu sau la tabăra Slobozia Giurgiu și imediat ce materialul ne va sosi.

Ofițerii și personalul ce se va instrui, prin cadrele de bază, vor fi chemați în serie, așa ca serviciul la corpuri să nu sufere. Se vor întocmi instrucțiuni potrivit regulamentelor de întrebuințare a cărelor de asalt, luând avizul unității franceze de tancuri din țara noastră și ținând seama de practica ce se va face la Giurgiu. Proiectul și instrucțiunile vor fi supuse Ministerului. Veți raporta data începerii Școlii la Giurgiu, cum și data probabilă când Școala se va termina. Chestiunea comportă urgență.

p. Ministru
Secretar General
General [Ioan] Rășcanu“

Compania 303 care de asalt era pusă la dispoziție, sub rezerva suspendării sprijinului în cazul degradării situației în alte zone în care Franța era angajată.

La 5 iulie 1919, prin Ordinul numărul 1.401/1919 al Ministerului de Război, a luat ființă Școala Cărelor de Asalt, având sediul la Giurgiu.

Tancul Mark I

CONSTANTIN JIQUIDI

„DOMNUL CARICATURIST“

ADINA RENȚEA

Stil grafic echivalent pamfletului, caricatura poate fi considerată un gen al artelor plastice care își trăiește cu precădere existența în paginile publicațiilor. Caricatura ironizează direct, simbolic sau metaforic, cu text ori fără cuvinte, aspecte și mentalități sociale, persoane de notorietate sau indivizi oarecare. Gen incomod, mai puțin iubit, caricatura amuză, irită, creează reacții de receptare, dar nu trece niciodată neobservată. O caricatură reușită poate avea o țintă directă și poate fi mai elocventă decât multe alte mijloace vizuale sau auditive complexe și/sau sofisticate.

În România caricatura apare odată cu emanciparea societății, pe la jumătatea secolului al XIX-lea, în perioada pașoptistă. Umorul amar, dar și atitudinea critică se regăsesc printre trăsăturile importante ale poporului român. Viața a demonstrat că românul a găsit soluții la problemele sociale și la cele existențiale, abordând o atitudine ironică, dar mai ales autoironică. Tradiția umorului românesc va fi magistral reprezentată de-a lungul timpului de artiști precum C. Jiquidi, A. Murnu, I. Iser, F. Șirato, I. Ross.

Autoportret

Epoca de Aur a presei umoristice a început din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Atunci au fost editate peste 300 de reviste de satiră și umor. Amintim doar câteva: *Țânțarul* și *Spiriduș* (1859), ai cărei redactori erau C.A. Rosetti și N.T. Orășanu, primul semnând în paginile publicației Constantin Trandafirescu, iar al doilea N.T. Cetățenescu; *Nichipercea* (1859 – 1879), considerată de specialiști cea mai virulentă revistă satirică românească, motiv pentru care a fost de mai multe ori interzisă; *Aghiuță* (1863 – 1864), subintitulată *Foaie umoristică, satirică și critică*, apărută la București și condusă de B.P. Hașdeu; *Sarsailă* (1866, 1871), apărută la București

(până la 18 mai 1866), condusă de N.T. Orășanu și continuând revista *Nichipercea*. După câteva luni, la începutul anului 1866, *Sarsailă* își încetează existența, continuată fiind de *Ghimpele*; *Satyrul* (1866), sub direcția lui B.P. Hașdeu; *Claponul*, un săptămânal umoristic redactat în întregime de Ion Luca Caragiale.

Bogată tradiție la români, legată de nestăvilul și acidul umor!

**Din câteva linii
de pensulă...**

Acesta este climatul vremii, în care se naște, la 22 mai 1865, la Iași, unul dintre marii

Pentru încadrarea cu ofițeri a viitorului Batalion de Care de Asalt, în afară de cei de la Școala Carcelor de Asalt, se luau și alții, urmând ca ei să rămână la unități până la sosirea carcelor de asalt din străinătate. Pentru instruirea ofițerilor și subofițerilor, Școala Carcelor de Asalt a cerut două motociclete, personalul instructor francez prevăzând câteva ședințe în acest scop, iar compania 302 franceză neavând decât o motocicletă stricată.

Comandantul Școlii Carcelor de Asalt, locotenent-colonelul Predescu, a vizitat la 27 august 1919 tabăra Mihai Bravu, pentru a vedea stadiul în care se găseau reparațiile spațiilor destinate Batalionului Carcelor de Asalt. Înștiința Ministerul de Război prin adresa numărul 02505 din 30 august că situația era următoarea: instalația de apă era nereparată, reparațiile făcute erau superficiale, lipsa de apă ducea la întârzierea executării reparațiilor, se lucra la transformarea a trei grajduri în remize de tancuri, Regimentul 22 Artilerie trebuia să evacueze pavilionul ofițeresc (28 camere).

Pentru completarea cadrelor la Școala Carcelor de Asalt, Batalionul Lucrătorilor Militari de pe lângă Arsenalul Armatei a detașat 50 grade inferioare, meseriași.

Regele Ferdinand I, reprezentat de generalul Alexandru Polizu, i-a decorat pe ofițerii și subofițerii francezi care instruiseră prima promoție în cadrul unei solemnități, desfășurate la 15 septembrie 1919, cu un deosebit fast pe platoul de la Ramadan, în fața trupelor întregii garnizoane sub arme și a unei companii de onoare franceze venite de la Rusciuk.

Către sfârșitul lunii octombrie 1919, Școala Carcelor de Asalt, în urma ordinelor primite, se instalează în tabăra Mihai Bravu, continuând instrucția sub conducerea personalului instructor românesc.

În ziua de 1 noiembrie 1919 se constituie Batalionul Carcelor de Asalt în tabăra Mihai

Colonelul
Toma Dumitrescu

Bravu, sub comanda locotenent-colonelului Pande Predescu, conform Ordinului Ministerului de Război, Direcția Personal, numărul 10.806, comunicat cu cel al Direcției a III-a Artilerie numărul 2.451/1919. Cu ocazia înființării Batalionului Carcelor de Asalt s-a dat următorul Ordin de zi numărul 1: „Având în vedere Ordinul Ministerului de Război numărul 7.514/1919 prin care ne ordonă ca până la luarea de ființă legală a Batalionului să ne conducem și să ne administrăm ca unitate

aparte, se ordonă următoarele: Pe ziua de 1 noiembrie 1919 ia ființă administrativă Batalionul Carcelor de Asalt Tancuri, organizat pe patru companii“. Efectivul Batalionului era compus din 25 ofițeri inferiori, 376 trupă.

Batalionul astfel constituit începe instrucția în tabără. Către sfârșitul lunii noiembrie 1919, Batalionul a fost vizitat de generalul Ioan Rășcanu, ministru de Război. Cu acea ocazie a primit ordinul de strămutare în garnizoana Târgoviște, în cazarma fostului Regiment 10 Roșiori.

Ca o încununare a instrucției făcute și a muncii depuse, la 8 august 1920 un grup de ofițeri și subofițeri, compus din colonelul Pande Predescu, comandantul Batalionului, locotenentii Teodor Cristescu, Constantin Sachelarie, Alexandru Penescu, plutonierul Ioan Ruscu, sergent instructor Constantin Stănculescu și sergentul Ioan Vasilescu, au fost trimiși în Belgia, să reprezinte România la concursul internațional de tancuri „Rallye Interallié des chars de combat“, organizat la Spa, sub patronajul M.S. reginei Belgiei. La acest concurs au luat parte ofițeri și subofițeri de la unitățile de tancuri din Franța, Anglia și America. Concursul a constat din alergări de viteză, combinate cu treceri de obstacole pe o pistă amenajată. Premiul I la subofițeri a fost câștigat de sergentul Ioan Vasilescu, care a primit o cupă ce se găsește azi la Muzeul Militar. ■

caricaturi, la Iași, în cadrul unei expoziții. Și norocul avea să-i confere pentru prima dată statutul de artist! Obține medalia de argint pentru colecția de insecte, iar un tânăr cult, venit din străinătate, avea să-i cumpere toate caricaturile prezente în expoziție!

Lucrări simple, care demonstau un talent extraordinar: în câteva linii de pensulă era caracterizată o ființă întreagă!

... ies primele benzi desenate

Debutază la vârsta de 17 ani, cu *Tipuri din Iași*, apoi colaborează la revista umoristică ieșcană *Bobârnacul*, fiind recunoscut ca un mare talent. Consacrarea este confirmată odată cu apariția, tot la Iași, la numai 24 de ani, a primului volum al albumului *Caricaturi* (1889). În afară de *Bobârnacul*, unde devine colaboratorul principal pentru desene și caricaturi, Jiquidi desenează și pentru alte reviste satirice, printre care *Viespea umoristică*, din 1890, și *Revista Nouă*, scoasă de B.P. Hașdeu. La această revistă colaborează aproape la fiecare număr, cu desene care ilustrau anecdotele și snoavele populare prelucrate de Th.D. Speranția.

În 1888 scoate albumul *Ziariștii după natură*, cu 22 planșe. Vintilă Rosetti, fiul lui C.A. Rosetti, Al. Beldiman, directorul ziarului

Prietenul Ion Luca Caragiale, sub penița caricaturistului

Adevărul, Gr. Ventura, precum și alți gazetari și publiciști, fac obiectul planșelor acestui album. Între 1891 – 1892, tipărește următoarele albume: *Tipuri din țară* (seria I) și *Alte tipuri din țară* (seria II).

Caricaturile celor mai de seamă doctori, profesori la facultate sau practicieni, printre care Victor Babeș (fondatorul școlii românești de microbiologie), dr. Severeanu (celebru medic radiolog), dr. Felix (medicul-șef al Capitalei) și alții, fac obiectul unui alt album: *Facultatea de Medicină din București*, apărut în 1895. Un subiect predilect în opera lui

Jiquidi rămâne satirizarea oamenilor politici ai vremii. Al. Marghiloman, I.C. Brătianu, D.A. Sturdza, Emil Costinescu, Eugen Carada și alții sunt doar câțiva dintre cei prezenți în mod constant în caricaturile sale.

Un rol important în definirea activității artistice l-a avut colaborarea cu Ion Luca

Vacarmul presei asurzeste opinia publică; între ziariștii vremii: Alexandru Beldiman (Adevărul), Grigore Ventura (Timpul), Mișu „Claymoor” Văcărescu (L'Indépendance Roumaine) – caricatură din Moftul român, iunie 1893

Caragiale. A fost grafician la *Moftul român*, revista umoristică înființată de I.L. Caragiale în 1893, subintitulată ironic *Revista spiritistă națională, organ pentru răspândirea științelor oculte în Dacia Traiana*. În această revistă au fost publicate unele dintre cele mai valoroase schițe caragialiene.

Începând cu numărul 11, revista a devenit ilustrată, publicând constant caricaturi aparținând lui Constantin Ji-

Câteva publicații umoristice ale vremii: Sarsailă, ...

roșie, cu parter și un etaj, cu restaurant, unde se serveau icre negre, meniuri specifice, „pivo cernoe” (bere neagră) și bere rusească. Aici erau găzduiți diplomații și curierii Consulatului rus. Aveau și un restaurant, *Au Chateau des Fleurs*, celebru pentru coliviile cu privighetori, sticleți și grauri, care cântau toată ziua, dar și pentru întâlnirile dintre Eminescu, Caragiale, Creangă și alții.

În această lume, înnobilită de farmecul cuvântului scris, s-a desfășurat copilăria lui Constantin Jiquidi, care avea să-i influențeze determinant caracterul și, mai ales, înclina-

caricaturisti români, Constantin Jiquidi. Tatăl, Panait Jiquidi, și mama, Ecaterina, țineau în acei ani un hotel-restaurant, „Rusia”. Hotelul era într-o clădire de culoare

vremuri îi dedică un întreg capitol și îi remarcă talentul la desen și muzică. „Până să-mi găsească mie gazdă, am stat la hotel vreo două zile și am făcut cunoștință cu fiul hotelierului, Costică [Constantin Jiquidi – n.a.], de la care am aflat lucruri nouă, pentru mine, deși vechi pentru altă lume. Costică învăța la școala comercială, dar nu-și bătea mult capul cu ea, și toată ziua și-o petrecea în odaia lui, lucrând. Avea o colecție de insecte, adunate de el, și rânduie frumoasă în cutii, tot de el fabricate. Avea și o colecție de timbre poștale, pentru care lucra, de câteva luni, un album minunat. Împrumutase, de la un filatelist, un mare album tipărit cu mult lux și copia toate gravurile ce reprezentau

mărcile țărilor și tipurile timbrelor. Copiile lui însă erau mai frumoase decât originalele.

Era și muzicant. Cânta din vioară și din chitară.

Nu studiasc muzica; probabil că nu cunoștea nici notele, dar, ca și Barbu Lăutarul, prindea din auz orice melodie și o executa exact. Jikidi (!) cânta și din gură, și cânta și grecește, un cântec ale cărui cuvinte aspre contrastau cu sunetele armonioase ale chitarei lui.

Vechea lui pasiune, muzica, de multe ori îi împrăstia negurile. Cânta doar pentru a-și satisface o cerință a sufletului. Chitara se potrivea cu temperamentul lui. Răzimat de speteaza unui scaun, cu privirea rătăcită în nouri din fumul țigării, îi alunecau degetele pe strune și în sunetul acordurilor melodioase își îneca zbuciumul unei vieți care i s-ar fi convenit mai bună. A obținut un frumos succes și cu chitara.

Avea să-și expună colecția de insecte cu speranța că va primi un premiu, dar și câteva

... Claponul

... Moftul român (la care a colaborat și Constantin Jiquidi) și...

care în volumul *Alte*

din compoziția desenului, raporturile dintre personaje sau din textul care însoțea imaginea.

Și așa devine Constantin Jiquidi un mare caricaturist!

Nici Tudor Arghezi n-a rămas insensibil la satira lui Jiquidi. Iată ce spunea despre el: „Domnul Jiquidi a fost și el la vremea lui o celebritate, redusă la proporțiile de atunci. El era Domnul caricaturist”.

Autor al primului album umoristic publicat în România, faimos în cercul exclusivist al scriitorilor și gazetărilor de la cafeneaua Capșa, de unde își lua adesea subiectele de inspirație caricaturală, realizator de tipuri sociale bucureștene de la sfârșitul secolului al XIX-lea, C. Jiquidi a introdus un gen nou, caricatura înțeleasă în manieră occidentală.

Ultimul act memorabil al scurtei sale vieți se consumă la 1 noiembrie 1898, când Ateneul Român din București îi găzduiește „Expoziția de acuarele și guașe”, considerată de presa timpului una dintre cele mai importante manifestări artistice.

Moare la doar 34 de ani, de tuberculoză, în 1899, la București, și este înmormântat la cimitirul „Sfânta Vineri”.

La dispariția lui, I.L. Caragiale scria: „Este o mare pierdere pentru arta românească și îndeosebi pentru publicistica umoristică, pe care o susținea cu atâta vervă pana lui. Autodidact, Jiquidi era un dibaci desenator și un excelent portretist: nimeni n-a reușit la noi ca dânsul în genul numit *portrait-charge*. Toate figurile mai remarcabile au avut onoarea atențiunii din partea amabilului artist. Glumind grațios asupra atâtor și atâtor

Conservatorii curăță străzile Bucureștiului cu fenol, după plecarea liberalilor de la putere; de la stânga: Lascăr Catargiu, Nicolae Flea, personaj necunoscut, Petre P. Carp, Gheorghe Gr. Cantacuzino, în spate Victor Babeș; între „Sobolani”: Ion Brătianu și Mihail Kogălniceanu (Epoca, ianuarie 1889)

Caricatura este, adesea, cea mai adevărată istorie a timpului

(Ralph Waldo Emerson, 1803 – 1882, poet și eseist american)

capete, el n-a supărat pe niciunul, ba pe fiecare l-a măgulit. Fiecăruia bunul Jiquidi i-a dat un moment de bucurie: «A! iată și caricatura mea! În sfârșit! Trebuia firește; și eu sunt un contimporan!»

Pe lângă distinsele sale merite artistice, era un amic afabil și bun în toată puterea cuvântului; artist lipsit cu desăvârșire de pretenție și de fanfaronadă, ba adesea chiar prea

sfios, deși având deplină conștiință de talentul său; devotat muncii și pasionat sincer de artă”.

Între 4 și 14 iunie, Fundația Europeană Titulescu a organizat o expoziție al cărei curator am fost ce a cuprins 40 de caricaturi semnate de Constanti Jiquidi, din colecția prof. Adrian Năs-

tase, intrate cu aceeași ocazie în patrimoniul Fundației. Cu o ironie fină, tablourile satirizează personalități, moravuri și aspecte ale vieții politice. O radiografie socio-politică a vremurilor sfârșitului de secol XIX! Caricatura sa a fost de cele mai multe ori, mai mult decât o ironie prietenească. Unii s-au supărat, alții s-au amuzat, alții au privit, adesea, cu amărăciune, dar pe majoritatea i-a încântat.

Indiferent de personalitățile din vizorul peniței sale, fie că este vorba despre oameni politici, pictori, intelectuali care au trăit în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea sau tipurile de țărani, față de care a manifestat o totală simpatie, caricaturile lui Constantin Jiquidi au o incontestabilă valoare documentară și, în același rând, o valoare artistică. ■

quidi. Colaborarea pe plan profesional avea să consfințească și prietenia dintre cei doi. La câțiva ani de la moartea sa, la București, apărea Calendarul *Moftului român* pe anul 1908, tot cu ilustrațiile sale. Anul 1893 avea să mai aducă o premieră în activitatea lui Constantin Jiquidi. Devine primul desenator care a publicat benzi desenate în revista *Amicul copiilor*.

Considerat cel mai important ilustrator, cel mai talentat din generația sa și, nu în ultimul rând, cel mai fecund, Jiquidi a colaborat la mai toate revistele umoristice și publicațiile importante ale vremii: *Epoca*, *Foarfeca*, *Viața*, *Fântâna Blanduziei*, *Gazeta Gazetarilor*, *Perdaful* sau *Gazeta săteanului*.

Până la venirea în București (1886), în Iașul natal, C. Jiquidi desfășoară o intensă activitate ca desenator și pictor, dar Capitala îl asimilează repede, grație acidității peniței sale. Devine secretarul lui Emil Costinescu, ministru de Finanțe și primar al Bucureștiului, unul dintre eroii caricaturilor sale, care-i asigură pentru o perioadă o cameră spațioasă, bine luminată, în care să poată lucra. Timp de doi ani, 1892 – 1893, a lucrat intens în vederea deschiderii expoziției sale de pictură. 250 de lucrări în ulei, guașe, acuarele sau gravuri au constituit „Expoziția Jiquidi”, deschisă în anul 1893.

Anul 1894 consemna încă o premieră în dreptul numelui său: Jiquidi realizează prima carte poștală ilustrată românească, cu ocazia „Expoziției Cooperatorilor”. Transpune în desen, după o fotografie de Carol Popp de Szathmári, imaginea Alexandrinei Burelly, viitoarea soție a prietenului său,

Mișu Văcărescu,
vestitul comentator
al vieții mondene bucureștene

I.L. Caragiale, aflată în prim plan, și pavilionul expozițional construit în Parcul Cișmigiu cu aceea ocazie.

Șarje fără răutate

Personalitate artistică complexă, cu un talent înăscut, atât pentru desen, cât și pentru pictură, Jiquidi realizează cu aceeași măiestrie și ilustrație de carte. Astfel, în 1893, *Cerbul de aur și alte basme pentru copii*, culese din gura

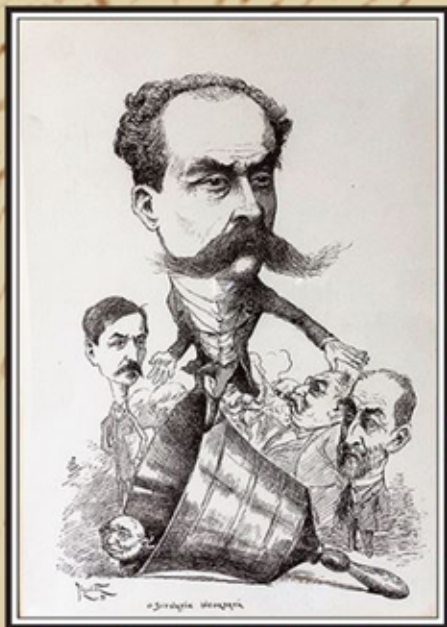
poporului, de D. Stăncescu (folclorist și publicist), apărea cu 12 ilustrații originale de Jiquidi și portretul autorului, iar în 1895, *Glume și povești*, de același autor, avea și coperta și ilustrațiile de interior semnate tot de Jiquidi. Ediția 1894 a lucrării lui Petre Dulfu *Isprăvile lui Păcală*, precum și edițiile care au urmat anului 1896 ale lucrării lui V.A. Urechia *Legende române* cuprindeau ilustrații ale acestui talentat grafician. Și *Poveștile Peleşului*, scrise de regina Elisabeta, l-au avut ca desenator tot pe Jiquidi. Nu puține sunt partiturile muzicale ale căror coperti poartă aceeași semnătură inconfundabilă. Iar imaginea cortegiului funerar al marelui Eminescu îl are ca ilustrator tot pe Jiquidi.

O altă revistă importantă în care au apărut caricaturile lui Jiquidi este *Moș Teacă*, având ca subtitlu, *Jurnal Țivil și Cazon*, editată în perioada 1895 – 1901, de Anton Bacalbașa. Ea

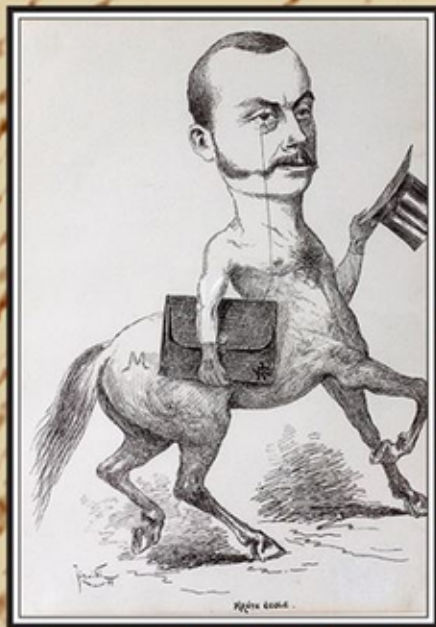
consfințește trecerea de la desenul umoristic, în care personajele erau voit disproportionale, cu capul mare și trupul mic, pentru a crea efect comic, preluând modelul înaintașilor francezi Daumier și Traviès, la desenul mult mai subtil, în care umorul reieșea

Carte poștală din 1894, cu Alexandrina Burelly,
soția lui Caragiale, în costum național

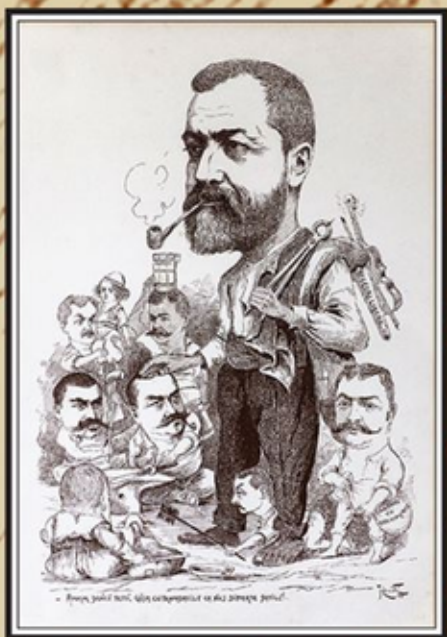

*Dimitrie Gianni (1838 – 1902),
ministru de Justiție, orator, decan
al Baroului București*

*Alexandru Marghiloman (1854 – 1925),
prim-ministru
între martie și noiembrie 1918*

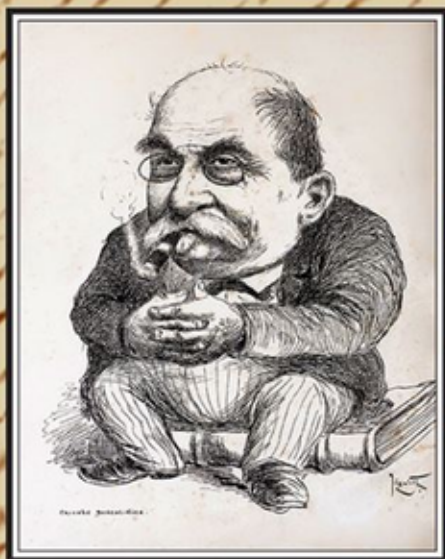

*Nicolae Flea (1840 – 1920),
avocat, jurnalist,
primar al Bucureștilor
în 1884 – 1886*

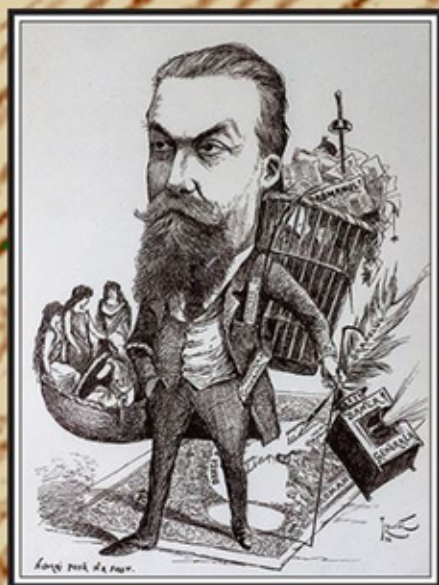

*George A. Scortescu (1858 – ?),
președinte al Comitetului
Teatrului Național din Iași,
director politic al ziarului Evenimentul*

ALBUM ISTORIC

*Anastase Stolojan (1836 – 1901),
parlamentar, ministru, primar al Craiovei (liberal)*

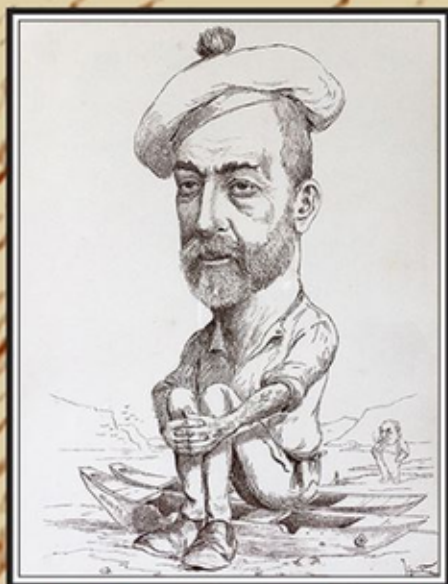
*Emil Costinescu (1844 – 1921),
economist, director
în Banca Națională, ministru,
primar al Bucureștilor;
de la el vine denumirea
localității Costinești*

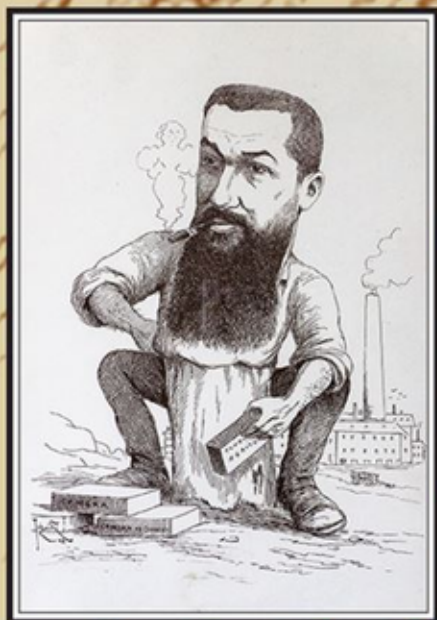
*Mihail Pherekide (1842 – 1926),
avocat, președinte
al Adunării Deputaților
în 1914 – 1916*

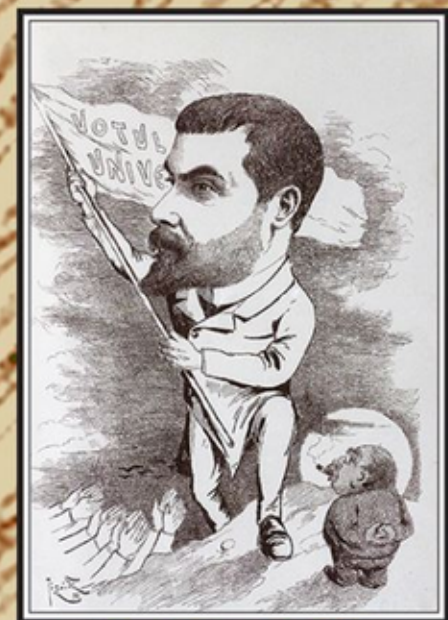
*Constantin C. Dănculescu
(1857 – 1940),
agronom, publicist, fondatorul
Gazetei săteanului*

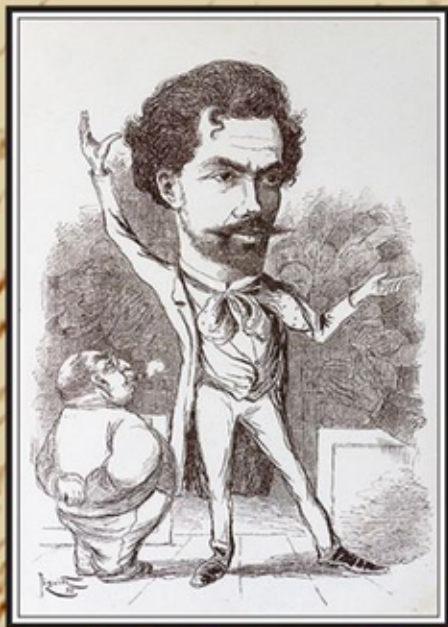
*Eugeniu Carada (1836 – 1910),
fondatorul Băncii Naționale*

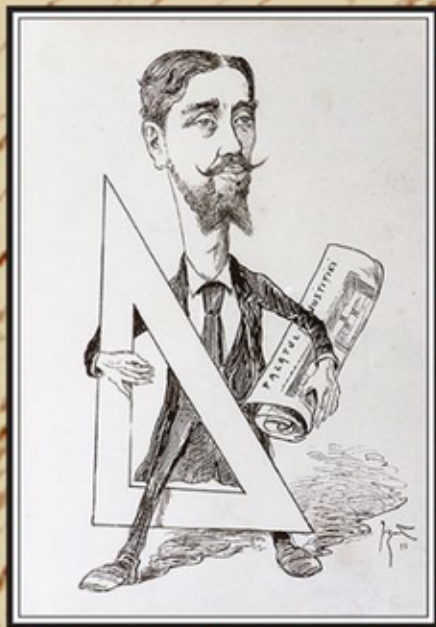
*Dimitrie Hagi Tudorache (1859 – ?),
comerciant bucureștean,
proprietarul unei fabrici de cărămizi*

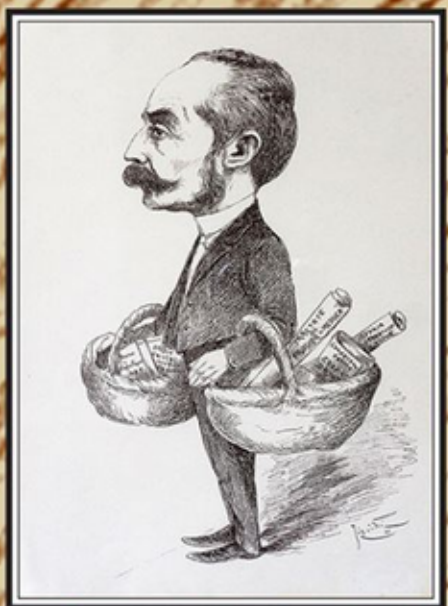
*Vasile G. Morțun (1860 – 1919),
primul deputat socialist în
Parlamentul României (1888)*

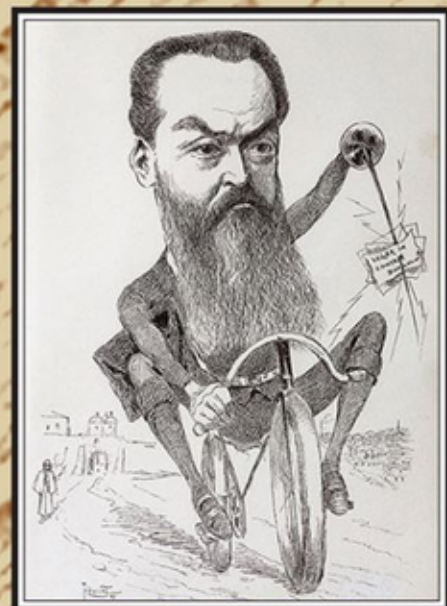
*Barbu Ștefănescu Delavrancea
(1858 – 1918),
scriitor, membru al Academiei Române,
primar al Capitalei (1899),
tatăl pianistei Cella Delavrancea
și al arhitectei Henrieta (Riri)
Delavrancea*

*Ion Mincu (1852 – 1912),
arhitect (Palatul de Justiție,
Școala Centrală, Restaurantul Doina,
Casele Vernescu și Monteoru),
profesor, deputat*

*George Dem Teodorescu (1849 – 1900),
folclorist și istoric literar, ministru,
primul bibliograf al lui Anton Pann*

*Horia C. Rosetti (1855 – 1913),
fiul liderului pașoptist
C.A. Rosetti, duelist vestit*

În tabloul votiv de la Mănăstirea Snagov, Neagoe Basarab și Mircea Ciobanul apar doar cu mustață, în vreme ce Teodosie, fiul lui Neagoe, nu are nici măcar mustață

schimbat portul, atunci sângur împăratul i-au ras barba, cu mâna lui“.

Petru cel Mare și, din 1710, Senatul (guvernul rus) au emis o serie întreagă de ucazuri, poruncind raderea bărbii în tot imperiul, cu excepția clerului. Pentru cei recalcitranti au fost stabilite amenzi enorme: 100 de ruble de argint (monetă de 28 g echivalentă cu un taler) pentru marii negustori, 60 de ruble pentru orașeni, 30 de ruble pentru slujbașii inferiori și ceilalți locuitori ai Moscovei, doi denghi (o denga = a 200-a parte dintr-o rublă) pentru țărani care vin sau pleacă din orașe.

In ciuda acestor măsuri severe, rezistența a fost puternică. În unele orașe de pe Volga, cazacii și negustorii au masacrat pe funcționarii veniți să-i radă. „Schismaticii“ (raskolniki) care se refugiaseră în nord, între lacul Onega și Marea Albă, erau amendați cu 50 de ruble dacă nu adoptau costumul „nemțesc“, dar purtau în continuare barba (de unde termenul „borodacii“, bărboșii). În plus, dacă se prezentau cu cereri la vreo administrație, erau obligați să se radă și să se îmbrace cu haine noi, altfel cererile lor nu erau luate în considerare. În cele din urmă, în fața nemulțumirii generale, autoritățile au hotărât, printr-un ucaz din 1724, să-i pună pe recalcitranti la amendă anuală. Cei care preferau să plătească amenda pentru a păstra

barba primeau o placă de aramă pe care trebuia s-o coasă pe haine. Pe placă era scris: „barba este o povară inutilă; cu barba, se ia taxa“. Pentru a se evita falsurile, s-a bătut o altă placă de formă circulară, ca o medalie, înfățișând un nas cu mustăți și barbă, iar deasupra cu inscripția „banii luați“.

Un inginer englez în serviciul lui Petru cel Mare povestește conversația avută cu un bătrân dulgher rus care lucra pe șantierul naval de la Voronej. Într-o zi, întâlnindu-l fără barbă, englezul a glumit, spunându-i că acum este un om tânăr și l-a întrebat ce-a făcut cu barba. Dulgherul „și-a băgat mâna în sân și a scos barba, spunându-i că o va pune cu grijă acasă, ca să fie îngropat cu ea în coșciug. Aceasta pentru a putea să o arate Sfântului Nicolae pe lumea cealaltă, o măsură pe care o luaseră toți tovarășii săi de muncă“.

Tot atunci și până târziu, la otomani era obiceiul ca de fiecare dată când își pieptăna barba, omul trebuia să adune firele căzute și să le îngroape la cimitir. Atingerea bărbii cuiva sau trasul de barbă, scuipatul în barbă erau considerate ofense de neiertat. Cunoaștem din Țara Românească un caz de la începutul secolului al XVI-lea, când bătrânul boier buzoian Braga își dezmoștenise fiii deoarece îi smulseseră barba în cursul unei dispute. Dar cea mai mare pedeapsă era tăierea cu forța a bărbii, ceea ce asimila pe victimă cu robii otomanilor, cărora li se radea părul de pe cap și barba, o măsură destinată să-i marcheze ca sub-oameni, dar și pentru a fi mai ușor identificați în caz de evadare.

După moartea lui Petru cel Mare, amenziile și măsurile coercitive au continuat, dovadă

Cetorii Bucovățului sunt reprezentați unul cu barbă (Stepan mare ban), altul fără (Părvu mare clucer)

**Așa
vă place
istoria?**

Am văzut în episodul anterior cum au evoluat bărbile în Antichitate și Evul Mediu. Să le urmărim evoluția până în zilele noastre.

FILE (FIRE) DIN ISTORIA BĂRBII

Țarul Petru I taie barba unui boier

● În semn de prețuire, Petru I îi tunde lui Nicolae Miclescu barba cu mâna lui ● Amendă pentru portul bărbii ● Cu barba la purtător, pentru întâlnirea cu Sfântul Nicolae ● Boierul Braga își dezmoștenește fiii, căci i-au smuls barba ● Frumosul Cavadia își plimbă barba prin toată Europa ● Santinelele de la Palat dădeau onorul bărbii guvernatorului Burillianu ● „Mamă, mamă, vine coșarul!“ ● De ce tovarășul Ștefan Voitec da, și noi ba?

MATEI CAZACU

Cel mai spectaculos exemplu îl reprezintă fără îndoială țarul Petru cel Mare. În ziua de 5 septembrie 1698, locuitorii Moscovei s-au trezit în sunetul clopotelor care anunțau întoarcerea țarului din lunga călătorie de 18 luni în Europa, mai precis în Germania, Olanda și Anglia. Toți boierii s-au repezit deci la Curte pentru a-l saluta pe suveran și a-i ura bun venit. La rândul său, Petru i-a îmbrățișat cu multă căldură, adresându-le câte un cuvânt amabil. În momentul în care îmbrăzeala era în toi, țarul a scos din buzunar un brici de mari dimensiuni și a început să radă bărbile curtenilor și boierilor încrămeniți de uimire și de spaimă. Au fost cruțați doar patriarhul Adrian, bătrânul prinț Mihail Cerkasski, un favorit al țarului, și Tihon Strehnev, tutorele țarinei.

Pentru societatea rusă și în primul rând pentru cei 50.000 de nobili, lovitură era îngrozitoare căci, cum spunea patriarhul, „Dumnezeu n-a creat pe oameni imberbi, ci doar pe câini și pe pisici. A rade barba nu e numai o prostie și o dezonoare, este un păcat de moarte!“. Un specialist, James Billington, scria: „barba rasă distrugea simbolul comuniunii oamenilor cu icoanele“. Au urmat și alte măsuri, ca adoptarea în îmbrăcăminte a

„modei nemțești“, care înlocuia vechile caftane de blană, modificarea manierelor la masă și la Curte, pe scurt o adevărată „revoluție culturală“, menită să creeze „omul nou“, capabil să intre în comunitatea națiunilor occidentale. Ion Neculce a reținut în *O samă de cuvinte* amănuntul că spătarul Nicolae Miclescu se bucura de o asemenea prețuire din partea țarului, încât atunci „când au ras barbeli, împăratul a moscalilor, atunci când ș-au

*Cuza Vodă,
fotografie de
Carol Popp de Szathmari*

barba“, iar când era vorba de un obiect de preț „Valorează mai mult decât barba cui-va“; „E destul să vezi această barbă, ca să fii sigur că este un om al lui Dumnezeu, pe care Dumnezeu l-a favorizat cu darurile sale“; „Ce fericire pentru tații care au dat naștere unui bărbat atât de

frumoase. Fie ca darurile lui Dumnezeu să se abată asupra lui ca o ploaie puternică!“ sună proverbele orientale.

O insultă obișnuită era: „Rușine pe barba ta“ sau chiar „Scurp pe bărbile lor“, întrebuințată la 1826 de șahul Persiei cu referire la ruși. Existau însă și păreri opuse, precum cea expusă de Take Mărgărit, fiul apostolului naționalist aromân Apostol Mărgărit, care trăia la Iași pe lângă Albert Ghika, pretendent la tronul Albaniei la începutul secolului trecut. Nepotul lui „moș Albert“, memorialistul Grigore Ghica (Grigri), își amintea de el că „era turcit din creștet până în tălpi: unsuros, plin de pete, mirosea a oaie. Adus de spate, mergea târșâind călcăile, cu vârfurile deschise în lături, ca ceasul la două fără zece... Take bolborosea pe turcește... spunea proverbe, ... unul zicea: «osun boiulu, osun sacala, ahmac olmala» [corect: olsun boylu, olsun sakalla, ahmak olmalî]; de asta mi-aduc aminte fiindcă nu e adevărat, dacă te gândeai la Niculae Iorga; înseamnă «omul lung, cu barba lungă, e prost»“.

Barba a dispărut în societatea românească după Primul Război Mondial, o urmare a răspândirii igienei după epidemia de tifos adus de păduchii instalați în păr și barbă, dar și a evoluției moravurilor (americanizare), bărbile fiind tot mai rare în rândul oamenilor de seamă, ca Nicolae Iorga, Dimitre Onciul, Ioan Bogdan și alți câțiva, precum Georges Cavadia, de care își amintea Constantin Argetoianu: „Cavadia era un grec bogat din Brăila, bărbat frumos, dar care se

credea și mai frumos decât era și se consacraseră carierei de seducător. Armele lui de luptă erau o foarte puternică și frumoasă voce de bariton și o barbă impecabilă, una din cele mai celebre bărbi ale Europei, pe care o îngrijea ca pe una din minunile lumii și pe care o plimba, vara ca și iarna, prin toate localitățile la modă, de la Paris la Riviera și de la Karlsbad la Ostende“.

Un alt bărbos uitat astăzi a fost un oarecare Laurențiu Zara, imortalizat tot de Argetoianu, care îl descrie astfel: „Chel, cu barba lui neagră tăiată în lemn (!), apărea, dispărea și apărea iarăși, fără să spună o vorbă, mulțumindu-se să vestească prin simpla lui apariție cele mai negre catastrofe. Nu se schimbaseră nimic în el, înlemnise în vreme, era același ca zece ani înainte când îl întâlneam în câteva case prietene din București și-l vesteau copiii tipând speriați: «Mamă, mamă, vine coșarul!». Cu toată înfățișarea lui sinistă, Zara mi-a fost totdeauna simpatic, căci îmi reamintea din tinerețe, de la Paris, un tip de la «Olympia», care aprindea chibrituri frecându-le pe propria lui barbă“.

Dar cea mai vestită barbă din România interbelică a fost aceea a lui Dimitrie Burillianu (1878 – 1954, mort la Sighet), guvernatorul Băncii Naționale, al cărui portret îl datorăm tot lui Argetoianu: „Era cel puțin un om cinstit și prezentabil. O barbă ca din povești, călcată în ficcare dimineață, îi mânca obrazul până sub ochi și se întindea până la brâu, peste bogății vestimentare călcate și ele cu grijă, bogății ce rămăneau neobservate și neapreciate, luminoasa cascadă a divinci barbe lăsând totul în umbră în jurul ei. Nu se mai contura nici nasul, nici ochii, nu mai lucea nici chelia, iar printre linii și forme șterse se preciza numai la stânga inimii pata roșie a unei garoafe sau a unei decorații exotice sau a unei picături de sânge pierdută de o porumbiță rănită. Barbă frumoasă au avut și Cavadia, și Iancu Manu, și bancherul Kapralik ca să vorbim nu-

*Trei bărbi vestite din
perioada interbelică:
Nicolae Iorga...*

În fresca de la Căluș, Petru Cercel apare doar cu mustață, ...

... în vremea lui Mihai Viteazul are și barbă

ucazurile din anii 1728, 1735, 1743, 1748, 1752. Abia în 1762 și 1764 li s-a permis *raskolnicilor* să poarte barba și veșmintele tradiționale, dar cu condiția de a locui numai în anumite gubernii. Duritatea acestor măsuri poate fi comparată numai cu cea a lui Kemal Atatürk, dictatorul creator al Turciei moderne, care, pe lângă raderea bărbii, a impus portul pălăriei (1924) și al hainelor occidentale (1934), urmat de imitatorii săi Saddam Hussein în Irak și Hafez el Assad în Siria.

In Țările Române, ca și în Ungaria și Balcani, portul bărbii era general în Evul Mediu, deși Iancu de Hunedoara, Matiaș Corvin și unii domni, ca Vlad Țepeș și Ștefan cel Mare, purtau doar mustați. Portretele domnești din secolul al XVI-lea înfățișează imberbi (în tinerețe) pe Radu cel Mare, Vlad cel Tânăr (Vlăduț), Neagoe Basarab, Radu de la Afumați, Vladislav al III-lea, Vlad Începutul, Vlad Vintilă de la Slatina, Mircea Ciobanul și Petru cel Tânăr, fiul său (domni ai Țării Românești între 1495 și 1568). În Moldova Bogdan cel Chior, Ștefăniță, Petru Rareș și fiii săi Iliș și Ștefan, apoi Bogdan Lăpușneanu (1504 – 1572) apar și ei fără barbă, în timp ce Alexandru Lăpușneanu poartă un fin colier de barbă și mustață. Moda bărbii reapare deci în Țările Române cu Alexandru Mircea (1568 – 1577), iar în Moldova cu Despot Vodă, Ioan Vodă cel Cumplit și Petru Șchiopul, oameni născuți și trăiți mulți ani în Imperiul Otoman, unde barba era la mare preț. În 1578, voievodul moldovean Nicoară Potcoavă, potrivit unui contemporan, „porta al’uso dei principi

moldavi una barba lunghissima“ (poartă, după obiceiul principilor moldoveni, o barbă foarte lungă).

Pe de altă parte, țăranii români purtau bărbii lungi (mărturia lui Franco Sivori în Țara Românească, între 1583 – 1585), un obicei constatat până în secolul al XIX-lea, când un călător italian, Felice Caroni (1812), scrie următoarele: „Românii poartă părul lung pe care, despărțindu-l pe frunte, îl lasă să cadă pe umeri. Poartă mustață, își rad barba până la 50 de ani împliniți, iar de la acea vârstă nu mai aproprie briciul de ca, dimpotrivă“.

La rândul lor, domnii munteni și moldoveni din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, până la Alexandru Ioan Cuza, Carol I și Ferdinand, arborează bărbii tăiate cu grijă, mai degrabă rotunde. În schimb, ultimii domni fanarioți – Nicolae Mavrogheni, Alexandru Moruzi, Ioan Gheorghe Caragea și Alexandru și Mihai Suțu – se remarcă prin lungimea extravagantă a podoabei faciale, expresie indubitabilă a influenței otomane și arabe, unde purtătorii bărbilor lungi erau apreciați și respectați în mod deosebit. „Pe barba profetului“ era jurământul obișnuit la ei, ca și expresiile „pe barba ta sau pe viața bărbii tale“, „Fie ca Dumnezeu să-ți păzească

Lui Vodă Caragea i se prezintă condica Mănăstirii Cotroceni

La Editura „Elion“ urmează să apară o carte de dialoguri între Cristian Troncotă și Constantin Aioanei, pe tema: cum era supravegheată instituția Securității. O temă mai puțin abordată de studiile consacrate fostei instituții represive a regimului comunist. De aceea, i-am solicitat domnului Constantin Aioanei, care a lucrat până în decembrie 1989 în structura care se ocupa cu supravegherea contrainformativă a angajaților din Ministerul de Interne și din Departamentul Securității Statului, să ne dezvăluie câteva dintre temele abordate.

CINE ÎI PĂZEȘTE PE PAZNICI?

CONSTANTIN AIOANEI

Am ales cariera militară de nevoie, sărăcia a fost aceea care m-a împins pe acest drum, se pare greșit, dacă am în vedere perspectiva istorică, cu precădere epilogul. Nu a existat o tradiție militară în familia mea și nici una politică.

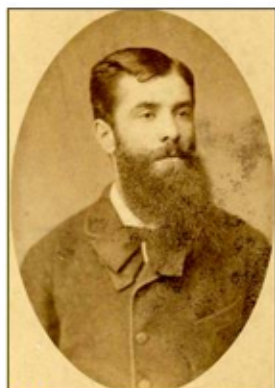
După absolvirea Școlii Militare de la Băneasa și un stagiu de aproape doi ani la Comandamentul Trupelor de securitate, în 1973, am fost transferat la contrainformații militare. Pe ordinul de transfer din 1 august 1973 se menționa să mă prezint la Direcția cadre din Ministerul de Interne în „ținută de serviciu“, adică uniformă militară de instrucție (cu cizme, centură cu diagonală și porthart). La Direcția cadre am trecut, alături de alți ofițeri, prin filtrul unei comisii, care ne-a analizat după criterii necunoscute nouă, apoi m-au dat pe mâna unui subofițer și el în ținută militară, să mă ducă la Biroul 10 condus de colonelul Ni-

colae Badea, situat într-o clădire din apropiere. Acolo, un lucrător mi-a comunicat prin telefonul de la punctul de control să revin a doua zi, la ora 08.00, deoarece toate cadrele erau la tragere în poligon.

A doua zi m-am prezentat în același loc, tot în ținută militară. Am fost preluat de un civil și dus la locuitorul colonelului Badea, care habar nu avea de repartizarea mea în acel colectiv. M-a întrebat de ce am venit în ținută mi-

1970. Consfătuirea cu cadrele de bază din Securitate, Miliție și Justiție (fototeca online a comunismului românesc, cota 13/1970)

... Georges Cavadia...

barbă, Burillianu era neant și afabilitate.“

Venirea regimului comunist a condamnat bărbile la tăiere, singura excepție din conducerea țării fiind Ștefan Voitec, la origine socialist și prin urmare admirator al marilor bărboși Marx și Engels. Prin 1959 – 60, a început și la noi, după modelul sovietic întâlnit în toate țările comuniste în acea vreme, persecuția tinerilor neconformiști (numiți „malagambiști“) care purtau plete și barbă. Milițienii îi legitimau și, constatând că fotografia din buletinul de identitate (care se obținea de la vârsta de 14 ani) nu corespundea cu realitatea, îi umflau și-i duceau la post, unde erau rași cu lame tocite pe cap și pe față. Era un adevărat chin, operația fiind făcută tocmai pentru a-i umili și a-i face să sufere. Cel mai aspru pedepsiți erau tocmai cei care întrebau de ce i se permite tovarășului Voitec să poarte barbă, și lor nu: răspunsul, mai mult șuierat decât rostit, era o amenințare cu consecințe dintre cele mai neplăcute.

Această mentalitate polițienască nu dispăruse nici în 1972, când am întâlnit-o

Ștefan Voitec; pe el nu-l rădea Miliția

tocmai în Mara-mureș. Făceam o călătorie cu doi prieteni și eram doi bărboși și un mustăcios. Doi dintre noi am fost legitimați de un milițian într-un bufet sătesc, în fața consumatorilor care asistau curioși la demonstrația de autoritate a „curcanului“.

Acesta, după ce a cercetat îndelung buletinele noastre de identitate și în special pozele, a rostit cu un aer extatic: „Nu corespunde!“.

Cum să-i dovedești că tu ești tu, când poza de la 14 ani putea să aparțină aproape oricărui copil? Atunci prietenul meu Radu Oteteleșianu, astăzi răposat, a scos din buzunar legitimația de membru al Societății Numismatice Române, un cartonaș alb-gălbui brăzdat în diagonală de tricolorul roșu-galben-albastru și cu o fotografie recentă. Milițianul a căscat ochii și după o scurtă meditație ne-a salutat cu un „Să trăiți!“, desigur crezând că era un fel de document oficial rezervat mărimilor republicii. Am binecuvântat atunci pe prietenul meu Octavian Iliescu, erudit numismat de la Biblioteca Academiei și vicepreședinte al zisei Societăți, care ne primise cu puțin înainte pe amândoi în sânul distinsei congregații de specialiști ai monetelor. E drept că unii, ca prietenul meu Radu, se înscriau în ea pentru a avea dreptul legal de a cumpăra și vinde monete și tot felul de antichități.

În sfârșit, după revoluția din decembrie 1989, am putut admira bărbii lui Gelu Voican Voiculescu amestecat în toate afacerile politice, începând cu procesul și execuția soților Ceaușescu. A dispărut după o vreme, lăsând în urmă doar amintirea unui aventurier cu barbă. Când l-am văzut pentru prima oară, mi-am amintit de o ghicitoare populară povestită tatii de vechiul său coleg de Seminar, preotul Alecu Popescu, de la Biserica Doamnei din București. Ghicitoarea, cu iz anticlerical, suna astfel: „Într-un munte găunos, urlă un câine flocos“. Sic tranzit gloria bărbii! ■

... și guvernatorul B.N.R., Dimitrie Burillianu

terne, față de care se subordona direct sau indirect.

Programul de lucru al unui ofițer din această Direcție era puternic marcat de activități birocratice multiple și de participarea la misiunile de pază și gardă, adică la păzirea traseelor pe care se deplasau Nicolae și Elena Ceaușescu sau a reședințelor acestora. Între activitățile birocratice se numărau: copierea unor note informative, întocmirea de rapoarte de analiză pe diferite teme și obiective, întocmirea de planuri de măsuri în cazurile aflate în lucru, referate pe linie de partid, studii pentru învățământul politic și profesional, întâlniri cu rețeaua informativă conform „Graficului de întâlniri”, planificarea sarcinilor zilnice, numerotarea și opisarea documentelor existente în dosarele de obiectiv-problemă, în mapele de verificare și dosarele de urmărire informativă (cazurile în lucru), dosarele personale și mapele anexă ale membrilor rețelelor informative (informatori, colaboratori, persoane de încredere etc). Nimeni nu era la zi cu îndeplinirea acestor sarcini, iar dacă mai intervenea și un serviciu de zi pe unitate, restanțele deveneau de nerecuperat.

Sedințele de partid erau lunare și se desfășurau pe distanța a două-trei ore fiecare. Mai lungi erau cele de „dare de seamă și alegeri”, în care circul dura și cinci ore, deși totul era pregătit din timp:

cine să facă propuneri, cine să ia cuvântul, cine să fie ales, dar de fiecare dată apărea și câte un cârcotaș care strica planificarea inițială, venind cu alte propuneri, alte idei pentru îmbunătățirea muncii. Plictisescă cea mai mare o trăiam în timpul orelor de pregătire politico-ideologică, în care dezbăteam diferite subiecte, dar absolut toate erau puternic saturate cu acel parfum inconfundabil al „prețioaselor indicații”.

În timpul ministeriatului lui Tudor Postelnicu, practica verificărilor periodice aproape că s-a generalizat și a devenit o sarcină permanentă. Așa s-a ajuns să întocmim zeci de planuri, uneori în două-trei variante, până nimeream forma agreată de șefi, în care menționam câți informatori sau colaboratori ne propuneam să recrutăm (la Direcția I, „Problema presă”, de exemplu, se menționa într-un document din 10 ianuarie 1978, că în lunile noiembrie

și decembrie 1977 (!) se vor efectua nouă, respectiv șapte recrutări, iar în 1978 aproape 200), câte dosare de urmărire informativă intenționam să deschidem (cazuri noi), câte preconizăm să închidem (să finalizăm) din cele vechi ș.a.m.d. Era o adevărată nebunie, deoarece până se aprobau planificările pierdeam lunar câteva zile bune. Așa s-au constituit miile de tone de hârtie moartă, depozitate în arhivele centrale și teritoriale ale Securității.

Planurile mari de recrutări, stabilite de cele mai multe ori arbitrar sau la ordin, forțau ofițerii de contrainformații militare să recurgă la tot felul de manevre: reactivau foști informatori sau colaboratori care fuseseră abandonați pentru lipsă de activitate sau loialitate, recrutau la întâmplare oameni de slabă calitate profesională și morală ori fără posibilități de informare pe lângă obiectivele și mediile de interes, puși pe căpătuială și predispuși la abuzuri sau, pur și simplu, recurgeau la recrutări fictive.

În domeniul contrainformațiilor militare, mai ales al serviciilor care se ocupau de unitățile M.I. și D.S.S., ne ciocniam și de o altă problemă. Peste 98% dintre efectivele de ofițeri, maiștri militari și subofițeri erau membri de partid. Potrivit reglementărilor în vigoare (Hotărârea 119/1968 a C.C. al P.C.R.), aceștia nu puteau

Ultimul șef al Departamentului Securității Statului, generalul Iulian Vlad

litară, acuzându-mă că „am deconspirat“ sediul. După câteva zeci de minute de așteptare într-o sală de ședințe, am fost introdus la colonelul Nicolae Badea.

In anul 1968, în cadrul Direcției a IV-a a apărut Serviciul B, care se ocupa de salariații Ministerului de Interne, și în cadrul acestuia Biroul 10 de contrainformații militare, care avea ca principală sarcină protecția contrainformativă a unităților centrale ale C.S.S. Despre existența lui nu se știa prea multe în interiorul Securității. Abia începând cu anii 1974 – 1975, activitatea Biroului 10 s-a oficializat, ca să zic așa, în sensul că s-a renunțat aproape în totalitate la secretomania care îl înconjură. Lucrătorii Biroului au început să-și desfășoare activitatea „la vedere“.

Colonelul Nicolae Badea își începuse cariera în preajma lui Traian Borcescu (*Magazin istoric*, nr. 6 – 8/1993). Când i-am înaintat primul meu raport informativ, după ce l-a citit și recitit, l-a rupt și mi-a spus: cât voi lucra în contraspionajul militar „să nu mă joc cu creionul, că lasă urme“. Aveam să înțeleg mai bine spusesele lui odată cu trecerea anilor.

La sfârșitul anilor '80, Direcția de contrainformații militare (U.M. 0632) făcea parte din grupul celor șapte componente ale sistemului românesc de apărare contrainformativă, coordonat nemijlocit de general-colonel

Julian Vlad, ministru secretar de Stat și șef al Departamentului Securității Statului (D.S.S.). Potrivit legii, unitatea avea următoarea misiune principală: „Organizează și desfășoară activitatea de contrainformații, în scopul prevenirii, descoperirii și lichidării acțiunilor serviciilor de spionaj străine și oricăror altor acțiuni îndreptate împotriva capacității de apărare

Unul dintre nenumăratele documente ce trebuia completate

a țării și a forțelor armate ale Republicii Socialiste România“. Pe lângă acțiuni specifice contraspionajului în domeniul militar, contrainformațiile militare erau obligate să verifice și să avizeze, pozitiv sau negativ, toate deplasările în străinătate în interes de serviciu sau personal ale militarilor și angajaților civili din structurile de forță ale statului român (M.Ap.N., M.I., D.S.S., Procuratura Militară și Direcția Instanțelor Militare), lucrătorii din compartimentele în

care se concentrau date și informații secrete de importanță deosebită (șefii de cabinete, lucrătorii din birouri și biblioteci cu documente secrete, state majore etc.), persoane ce urma să fie angajate direct din viața civilă (profesori, ingineri, medici, juriști), participanții la misiuni de securitate și gardă (priveau conducerea superioară de partid și de stat, practic familia Ceaușescu), ofițerii propuși pentru avansarea în grad sau în funcție ori pentru a fi „aleși“ în birourile organizațiilor și comitetelor de partid și consiliile politice, șefii depozitelor de armament, muniții, substanțe toxice și explozivi etc. Prin Ordinul nr. 01040/1976 privind munca de securitate în mediul rural, supravegherea informativă a mediului geografic al unităților militare de orice categorie, dar și în mediul de relații al militarilor activi și în rezervă (retragere), a intrat în competența contrainformațiilor militare, adăugând noi sarcini la cele existente. În componența Direcției funcționau mai multe servicii de contrainformații militare, câte unul pentru fiecare comandament de armă din M.Ap.N. (Marină, Aviație, Grăniceri etc.) sau profil de muncă, dacă ne referim la M.I. (Securitate, Miliție, Trupe de Securitate, Pompieri etc.). La numirea șefului Direcției a IV-a, pe lângă acordul Secției militare a C.C. al P.C.R., mai era nevoie și de avizul miniștrilor Apărării Naționale și de In-

tia se mai aflau în poziții importante ori deținuseră funcții chiar în conducerea M.I. sau D.S.S., în unitățile centrale și teritoriale de Securitate. Grosul se afla în rândul rezerviștilor ale căror dosare de urmărire informativă fuseseră distruse în „Acțiunea Jarul”.

„Acțiunea Jarul”, sau „Flacăra”, ori „Cenușa” sunt nume de cod apărute în mass-media anilor '90, neexistând în realitate niciun plan de măsuri, proiect, dosar etc. cu o astfel de codificare oficială. În fapt, lucrurile s-au petrecut astfel (în varianta pe care o știu eu din acele zile, fiind unul care am tocat zeci de dosare și fișe de evidență operativă aparținând Biroului 10). Imediat ce a fost numit ministru de Interne (1973), Emil Bobu află că nu s-a executat ordinul dat de Nicolae Ceaușescu de a se distruge toate documentele referitoare la membrii P.C.R. aflați în atenția Securității, adică cei care erau urmăriți sau făceau parte din rețeaua informativă. Bobu verifică personal cum stau lucrurile, inspectând unitățile operative din Capitală, căutând prin fișete, sertare etc. Imediat a convocat șefii unităților centrale, a prelucrat cele constatate și a dat ordin verbal ca într-o săptămână să i se raporteze că documentele în cauză au fost distruse. Ca urmare, unii au ars zeci de saci cu documente, alții le-au tocat mecanic, iar alții le-au dus la topit la fa-

abricile de cartoane. Fiind ofițerul cu gradul cel mai mic din Biroul 10, am primit ordin ca împreună cu subofițerul de la secretariat să tocăm dosarele scoase din fișete sau din arhivă, operațiune ce a durat aproape o săptămână. Numerele dosarelor distruse erau contabilizate în procese-verbale și pe baza lor se operau modificările în registrele de evidență. Toate dosarele distruse se refereau la lucrători de Securitate activi, în rezervă și în retragere supravegheați sau urmăriți informativ pentru suspiciuni de trădare, atentat, manifestări dușmănoase sau care fuseseră informatori, colaboratori ori rezidenți ai organelor de contrainformații militare.

La începutul anilor '70, mulți dintre ei continuau să mișune prin unitățile

de Securitate ori să întrețină legături de serviciu (erau folosiți ca rezidenți, gazde case de întâlniri) sau personale cu lucrătorii activi (foști colegi, rude, nași, cumnați). De asemenea, erau nelipsiți de la tot felul de festivități unde erau premiați și avansați în grad, participau la ședințe de partid în unitățile în care lucraseră, alături de cadrele active, își primeau pensiile de la fostele locuri de muncă. Nimeni nu a aprobat verificarea lor temeinică. Nici pe linie de partid, nici pe linie profesională. Singura măsură aprobată a fost marginalizarea celor activi și ținerea la distanță a rezerviștilor, cărora li s-a interzis să se mai apropie de sediile Securității. De exemplu, la Școala Grădiștea aveam, la un moment dat, trei sau patru suspecti. Unul dintre ei era generalul Mihai

Generalul Aristotel Stamatoiu

Caraman. În cazul lui, semnalarea de primă sesizare a venit de la U.M. 0195, unitate de contrainformații pentru Centrul de Informații Externe (C.I.E.), condusă de generalul Ioan Moț. După trădarea generalului Pașepa, când mulți ofițeri din C.I.E. au fost trecuți în rezervă sau trimiși la unitățile interne ale Securității, U.M. 0195 a trimis Direcției a IV-a zeci de „note”, conținând suspiciuni de toate felurile: unii s-au deconspirat în timp ce erau la post, alții s-au abătut de la regulile și ordinele primite, soțiile altora au fost racolate (compro-

fi folosiți ca surse decât în anumite condiții și pe o durată limitată. În această situație, lucrătorii de Securitate, Militie etc., care primeau sarcină de partid să sprijine (să colaboreze cu) contrainformațiile militare, numite și „surse cu aprobare de partid“, nu puteau fi contabilizați în planurile de recrutări, pentru că se considera că nu ai muncit prea mult la crearea lor. „Colaborarea“ acestora se realiza pe durate scurte de timp, cu posibilități de prelungire, și constituia cea mai sigură cale de deconspirare a obiectivelor urmărite de contrainformațiile militare. Ca să nu mai vorbesc despre „elanul“ cu care îndeplineau aceste sarcini de partid, mai ales spre sfârșitul regimului comunist.

Așa au apărut categorii noi, care nu erau prevăzute în niciun document oficial: „persoana de încredere“ și „relațiile operative“. Nu figurau nici măcar în dosarul de evidență pe obiectiv și rapoartele informative nu conțineau niciun indiciu care să ducă la identificarea „sursei“. În schimb, informațiile venite pe aceste canale erau extrem de valoroase, spre deosebire de cele obținute de la informatorii și colaboratorii clasici. În spatele acestor „relații operative“ se aflau comandanți de toate categoriile, șefi de state majore, de

direcții și servicii, activiști de partid cu funcții înalte, profesori universitari, scriitori, actori etc., care doreau să-și păstreze anonimatul. Activitatea infracțională a generalului Militaru a fost documentată, în cea mai mare parte, cu ajutorul unor „relații operative“, și nu prin sursele cu aprobare de partid din comandamentul Armatei a II-a. În jurul lui Militaru erau alți generali și ofițeri superiori, care nu puteau fi folosiți nici măcar ca „surse cu aprobare de partid“, fiind deținătorii unor funcții importante, unele chiar în nomenclatura C.C. al P.C.R.

Niciun general nu putea fi luat în lucru de Securitate, decât cu aprobarea lui Nicolae Ceaușescu, pe baza unei documentări convingătoare, pentru a se evita abuzurile. La începutul anilor '80, cineva a dat alarma și a declanșat Operațiunea „Barajul“, al cărei obiectiv era desfășurarea unor acțiuni contrainformative puternice împotriva serviciilor de informații din țările socialiste „prietene și frățestre“ din Organizația Tratatului de la Varșovia.

Campania, pentru că realmente a fost o campanie, a debutat prin a inventaria și reevalua toate informațiile și, pe cât posibil, toți suspecții din rândul cadrelor active, în rezervă și în retragere. S-au studiat sute de dosare din arhive și din compartimentele de cadre, s-au purtat discuții (cercetare informativă în limbajul de atunci) cu zeci de rezerviști (unii dintre ei foști anchetatori și informatori în problemă), s-au efectuat mii de investigații, s-au întocmit tabele, s-au stabilit prioritățile, concretizate în numeroase planuri de măsuri, și s-a trecut la treabă.

Pe măsură ce se conturau „suspiciuni rezonabile“, se raporta conducerii D.S.S. în vederea obținerii unor aprobări pentru începerea verificărilor sau doar pentru simpla informare. După primele cercetări și investigații, surprizele au fost mari, peste așteptări. Conform practicilor vremii, primii trecuți pe liste au fost lucrătorii de Securitate activi, în rezervă și în retragere care au făcut studii la Moscova,

s-au căsătorit cu rusoaice, au fost prizonieri, au colaborat îndeaproape cu consilierii sovietici, manifestau atitudini prosovietice, fuseseră semnați ca trădători în favoarea G.R.U., dar nedovediți încă etc. Mulți dintre aceș-

Fuga lui Mihai Pacepa a accentuat și mai mult neîncrederea lui Ceaușescu în Securitate

IV-a și S.I.C.I.O.M. (Serviciul Independent de Cadre, Învățământ și Organizare-Mobilizare). Situația va fi confirmată în 2005 și de viceamiralul (rez.) Ștefan Dinu, fostul șef al D.I.A. Li se sugera ofițerilor contactați de diverse structuri de cadre ale D.S.S. „să accepte o astfel de colaborare, controlată însă de noi, cei din D.I.A., astfel că datele și informațiile obținute de acești ofițeri erau prezentate mai întâi D.I.A. și, numai după aceea, o parte din informații erau transmise Securității”. Și generalul (rez.) Aurel Rogojan scria: „Pe la jumătatea anilor '80, au fost descoperiți în ipostaze de «oameni ai Direcției de Informații a Armatei» doi ofițeri din Direcția de Contraspionaj [Direcția a III-a – n.n.], care îndeplinesc oficiile de legătură pe linia unor operațiuni speciale comune cu Întreprinderea de Comerț Exterior «Romtehnica»”. Și adăuga: „În anii 1990 – 1992 am primit câteva confirmări importante cu privire la existența unor ofițeri acoperiți ai Direcției de Informații a Armatei, de data asta în structurile de conducere ale D.S.S., ca locuitori ai șefilor unor direcții centrale [...] După momentul Pacea, Secția Militară a C.C. al P.C.R. a asigurat, cu sprijinul Secției Cadre (condusă de Elena Ceaușescu), acoperirea a cel puțin un ofițer al D.I.A. în fiecare dintre structurile operative centrale ale D.S.S., de regulă la nivel de locuitor șef direcție”.

Sesizat de Serviciul 16 despre câteva infiltrații ale

D.I.A., facilitate mai ales de Serviciul 1 din Direcția a IV-a, ministrul de Interne Tudor Postelnicu și-a luat propriile măsuri: a înființat în 1987 Serviciul Independent de Contrainformații Militare pentru unitățile centrale și teritoriale ale M.I. și D.S.S., scoțând de sub controlul conducerii Direcției a IV-a, puternic infiltrată de D.I.A., serviciile de contrainformații militare de pe spațiile M.I. și D.S.S. și prin ele și-a asigurat controlul total asupra Securității, Miliției, Pompierilor etc. Noua structură contrainformativă s-a constituit prin reunirea și punerea sub o comandă unică a serviciilor 12, 13, 14, 15 și 16, din Direcția a IV-a, urmată de rebotezarea lor (Serviciul 16 a devenit 1/A, 12 2/A ș.a.m.d.). Independența acestei unități era dată de faptul că, din punct de vedere operativ, se subordona sau ar fi trebuit să se subordoneze direct șefului D.S.S., dar imediat ce a fost numit ministru de Interne (1987), Tudor Postelnicu a devenit beneficiarul principal al informațiilor referitoare la situația informativ-operativă din unitățile și formațiunile din M.I. și D.S.S., fapt care a amplificat și mai mult conflictul dintre el și generalul Iulian Vlad, devenit în octombrie șeful D.S.S., fără acordul lui Tudor Postelnicu.

S-a tot vehiculat ideea referitoare la implicarea politicului în activitatea Securității și că aceste ingerințe s-ar fi produs im-

potriva voinței noastre. Fals! E adevărat că acei care făceau parte din comitete de partid sau din Consiliul Politic al D.S.S. urmăreau cu atenție fiecare pas al Securității, dar corecturile și măsurile pe care aceștia le propuneau se materializau numai prin ordinele lui Postelnicu și ale generalului Iulian Vlad. A susține că doar politicul e vinovat de relele comunismului, iar tu, complicele lui, nu ai nici o vină este o mare ipocrizie. De fapt, noi toți cei ce am lucrat în D.S.S. suntem vinovați de aplicarea represiunii politice, atât cât a fost ea după 1965, alături de celelalte instituții de forță ale statului. Am făcut represiunea respectând și aplicând legile și ordinele în vigoare, care protejau statul și regimul politic, dispuși să apărăm „cu prețul vieții” pe Comandantul Suprem și familia acestuia, slugărind pe locuitorii politici din unități, protejând pe comuniștii suspecti de corupție și alte fapte ilegale. Pe de altă parte, Nicolae Ceaușescu a scos partidul de sub controlul Securității, dar a avut grijă să-i pună pe membrii Comitetului Politic Executiv sub protecția aghiotanților Securității. Or, o bună protecție nu se putea realiza fără o atentă supraveghere și, în această situație, cei mai câștigați erau tot Postelnicu, Vlad și șeful lor, Nicolae Ceaușescu. Nu greșim dacă susținem că, în fapt, aceștia controlau totul în România anilor '80. ■

mise) de agenții contraspionajului advers, suspiciuni de trădare, de trafic cu aur și valută etc. Suspiciuni de relații neoficiale cu cetățeni străini au existat, prin anii '70, și la adresa generalului Aristotel Stamatoiu, la acea dată locțiitor al șefului Direcției a III-a de contraspionaj. Informația ne-a fost dată de o „relație operativă” din Unitatea Specială „F” (filaj și investigații), care ne-a pus la dispoziție și o fotografie extrem de convingătoare. Și de această dată, conducerea D.S.S. a tăcut, neaprobând verificarea informației. Și colonelul Gheorghe Rațiu, șeful Direcției I (informații interne), era semnalat înainte de 1989 în relații suspecte cu cetățeni străini. Nici în acest caz nu s-a aprobat începerea cercetării.

Într-o zi, mă aflu în biroul colonelului Emil Hodoboc, șeful Direcției Cadre a Ministerului de Interne, în legătură cu niște avize pentru recrutarea unor rezerviști, care urma să vină la școala de la Grădiște, la un curs de șase luni. L-am întrebat dacă are vreo situație a celor care fuseseră la studii în U.R.S.S. sau în alte țări. Mi-a răspuns că are și apoi a scos o mapă din fișet și din acea mapă o situație cu cadrele din M.A.I. care studiaseră la Moscova. Țin minte că documentul era din anii 1962 – 1963 și conținea peste 100 de nume. I-am cerut voie să copiez lista

și când i-am restituit-o, mi-a dat o altă listă mai scurtă, numai cu generali de Securitate, de Miliție, de la Pașapoarte și Arhive etc. Printre ei era și generalul Iulian Vlad. Am copiat și această listă și apoi le-am comparat cu tabelele noastre. Erau câteva diferențe importante ca nume și funcții, dar șeful meu mi-a cerut să tac și să nu mai spun nimănui ce am descoperit. Lucrurile au rămas așa un timp, apoi Operațiunea „Barajul” s-a stins încet, lăsând în urmă zeci de suspiciuni, răscolite și readuse în atenție după 1989.

Suspiciuni de natură contrainformativă am întâmpinat și la Direcția a III-a, contraspionaj intern. Direcția a IV-a încerca să penetreze în toate structurile interne ale Direcției a III-a, pentru a le asigura protecția contrainformativă ce îi fusese încredințată prin lege, adică un

fel de contraspionaj în contraspionaj, fapt ce îi irita vizibil pe lucrătorii Direcției a III-a.

Lucrătorii Direcției a IV-a erau și ei verificați fie de Serviciul 16 (continuatorul Biroului 10), fie se verificau între ei, la ordinul conducerii unității. Abia în 1989 a fost desemnat un ofițer special, în cadrul Serviciului Independent, care să cerceteze semnalările privind personalul Direcției a IV-a.

Am fost și eu verificat de mai multe ori, ultima dată în 1985, când soția a depistat că ne era interceptat telefonul, ca lucrând ca electromecanic reglor în centrala telefonică de care aparțineam. Ne-am făcut că nu ne-am dat seama și i-am lăsat să asculte. A urmat o investigație la domiciliu, de care am aflat repede, fiindcă investigatorul făcea parte din rețeaua in-

formativă a ofițerului de contrainformații de la Unitatea Specială „F”, subaltern al meu. Așa am aflat că cererea de investigații era semnată de șeful meu de serviciu, ca și cererea de filaj. Pe aceeași cale am primit și o fotografie făcută de filaj, la o cofetărie de pe Lipsani, unde mi-am dat întâlnire cu soția. O păstrăm ca amintire.

Începând cu anul 1974 și mai ales după trădarea lui Pacepa (1978), Direcția de Informații a Armatei (D.I.A.) și-a infiltrat o serie de oameni în D.S.S., prin Direcția a

Viceamiralul Ștefan Dinu

primul rând prin mass-media. De teamă, dar și în concordanță cu normele interne privind protejarea documentelor de importanță deosebită, s-a luat măsura distrugerii întregului material referitor la cazul „Corbii” prin incinerare, într-o sobă improvizată într-un butoi metalic, la sediul nostru. Nu cred că au mai rămas documente referitoare la caz, poate doar câteva note de informare și scheme ale sistemului relațional al membrilor grupului „Corbii”, aflate în fișetul generalului Gheorghe Vasile.

În ziua de 5 sau 6 ianuarie 1990, cei care participasem la urmărirea informativă a

persoanelor care au făcut obiectul dosarului „Corbii” am fost chemați la generalul Nicolae Militaru, care deținea funcția de ministru al Apărării. După o așteptare de câteva ore, am fost introduși în cabinetul ministrului, unde se mai afla un căpitan de transmisiuni, care efectua înregistrarea audio a discuției ministrului cu noi.

Militaru ne-a întrebat în mod direct de ce a făcut obiectul urmăririi din partea noastră, iar noi am fost inițial rezervați în a da un răspuns, în special pentru că era prezent și acel căpitan. Cred că tot ministrul a salvat situația spunând că probabil din ordin superior, iar noi i-am confirmat. După ce s-a informat asupra activității depuse de noi în cazul „Corbii”, ne-a cerut să îi prezentăm documentația strânsă. I-am raportat că, în conjunctura de care am vorbit, în seara zilei de 22 decembrie 1989 am procedat la distrugerea integrală prin incinerare a întregii documentații. Ministrul nu ne-a crezut și a cerut dovezi concrete, astfel încât unul dintre noi a mers la birou și din acel butoi metalic a adus o mână de cenușă în care se regăseau și câteva colțare metalice, care practic încadrau diplome originale și duplicate aparținând generalului Militaru și soției sale și care fuseseră ridicate de la domiciliul lor cu ocazia percheziției.

Nu îmi dau seama dacă ne-a crezut sau nu, însă pentru a ne avea permanent sub supraveghere și control a dispus să rămânem în cadrul M.Ap.N. și să punem bazele unei noi structuri de informații la nivel național. Printre ultimele documente semnate înainte de plecarea sa din funcție, în februarie 1990, ministrul Militaru a semnat și ordinul de trecere a noastră în rezervă.

Aș dori să menționez un fapt care poate clarifica cauza decesului colonelului Gheorghe Trosca în decembrie 1989.

Nu mai rețin exact anul... Trosca deținea funcția de înlocuitor la comandă în cadrul Serviciului de Contrainformații al Armatei I.

Monumentul ridicat pe locul unde au fost omorâți ușașii comandați de colonelul Trosca în decembrie 1989 și autorul moral al masacrului

(Continuare în p. 81)

Au apărut în presă o serie de documente din „Dosarul Revoluției” (nr. 11/P/2014). Pornind de la acestea, l-am rugat pe unul dintre martorii din dosar să relateze pentru cititorii revistei povestea care urmează.

DOSARUL „CORBII”

În anul 1983, după absolvirea Academiei Militare și repartizarea mea la D.S.S., Direcția a IV-a, Biroul de Contraspionaj Est, am primit mai multe responsabilități, printre acestea aflându-se și dosarul de supraveghere informativă „Kastorul” privind pe generalul Ștefan Kostyal.

Existau suspiciuni privind recrutarea acestui general de către un serviciu de informații aparținând U.R.S.S., posibil GRU. Recrutarea s-ar fi făcut în perioada în care ofițerul și-a efectuat studiile în U.R.S.S., unde fusese coleg cu Nicolae Ceaușescu. Din supravegherea informativă a generalul Kostyal a rezultat că acesta avea legături cu fostul ministru al Apărării Ion Ioniță, cu căpitanul de rangul I Radu Nicolae și prin acesta din urmă cu profesorul Virgil Măgureanu, dar mai ales cu generalul Nicolae Militaru. Acesta și Radu Nicolae, a cărui soție era verișoară cu ambasadorul României în Turcia, Vasile Patilineț, erau cei mai activi. A mai rezultat că generalul Kostyal vizita destul de des Ambasada U.R.S.S. la București și că deținea chiar o legitimație care îi permitea accesul la magazinul alimentar al Corpului Diplomatic (O.C.D.C.D. – Oficiul de Deservire a Corpului Diplomatic).

În anul 1985 la conducerea Direcției a IV-a a venit general-locotenent Gheorghe Vasile, care s-a informat cu privire la lucrările aflate în derulare. Am expus și eu activitatea în cauza pe care o lucram. Anterior, constatând că cercul relațional de interes operativ al generalului Kostyal se extinsese, am schimbat denumirea codificată a lucrării în „Corbii”. Prima măsură luată de noul șef în ce privește acest caz a fost aceea de a crea un colectiv format din trei ofițeri, care a avut ca unică responsabilitate persoanele identificate ca legături de interes operativ în dosarul de urmărire informativă „Corbii”. Componenta colectivului s-a modificat în timp.

Am remarcat faptul că generalul Militaru vizita din ce în ce mai des Ambasada Sovietică de la București, folosind ca acoperire motivația solicitării unor duplicate ale unor acte de absolvire a studiilor făcute de el și de soție în U.R.S.S., ale căror originale s-ar fi pierdut. Era o stratagemă, deoarece ulterior, la o percheziție făcută la domiciliul său de organele de Miliție, au fost găsite originalele, cât și duplicatele documentelor solicitate la ambasadă.

Prin intermediul generalului Costică Popa, locțiitor al șefului Marelui Stat Major, care coordona și activitatea Direcției de Informații Militare, am aflat că Militaru i-a prezentat un plan de înlăturare a șefului statului și că dorea să îl atragă în această acțiune. Recompensa ar fi constat în promovarea generalului Popa în funcția de șef al M.St.M. Din păcate, raportarea situației operative din dosar șefului D.S.S., Tudor Postelnicu, iar de către acesta din urmă lui Nicolae Ceaușescu a avut ca urmare luarea măsurii preventive de chemare a generalilor Nicolae Militaru și Ion Ioniță la președintele Colegiului Central de Partid, Miu Dobrescu, ocazie cu care întreaga activitate de urmărire informativă a fost deconspirată. Bineînțeles că și restul membrilor rețelei au fost puși astfel în gardă.

După fuga lui Nicolae Ceaușescu, în data de 22 decembrie 1989, au apărut informațiile privind posibila pătrundere în țară a forțelor militare sovietice, informații propagate în

Caalerie abbasidă

Pace în imperiu, dar cu un preț

Astfel, la 23 de ani, la 14 septembrie 786, Harun al-Rașid devine calif al Imperiului Islamic stăpânind din Nordul Africii și până în India. Harun l-a numit vizir (conducător al administrației) pe Yahya Barmacid, care guverna împreună cu doi fii, al-Fadl și Jafar. Al-Khayzuran a continuat să influențeze deciziile politice până la moartea ei în 789. Deși familia Barmacidă a controlat imperiul până în 803, nu se poate spune că Harun al-Rașid a fost o uncăltă în mâna lor.

Au izbucnit mai multe revolte în diverse regiuni ale imperiului, dar conducerea centrală a reușit să reinstaureze ordinea. În provincia Ifriqiyah (aproximativ Tunisia zilelor noastre), după o serie de guvernatori incapabili, a fost desemnat Ibrahim ibn al-Aghlab, care în schimbul unei plăți anuale considerabile și-a asigurat o conducere ereditară și semi-independentă față de Bagdad. Înțelegerea a fost profitabilă pentru Harun, dar a însemnat și începutul slăbirii autorității centrale a califilor, familia Aghlabidă guvernând provincia pentru mai mult de un secol, fără vreo intervenție de la Bagdad. Înțelegeri similare au fost încheiate și cu alte dinastii regionale.

Pacea internă a ajutat dezvoltarea meșteșugurilor (cu precădere prelucrarea textilelor, metalelor și hârtiei) și a încurajat comerțul, în special datorită relațiilor bune cu dinastia Tang din China. Bagdadul a devenit cel mai important centru comercial dintr-o vastă rețea de rute

comerciale, o metropolă enormă întinsă pe ambele maluri ale Fluviului Tigris, având în secolul al IX-lea o populație estimată între 300.000 și 500.000 de locuitori. La acea vreme Constantinopolul avea o populație estimată la 200.000 de locuitori. Deși Curtea imperială și conducerea administrației au fost mutate la Raqqa, în anul 796, Bagdadul a rămas cel mai mare oraș din lume, din afara Chinei. Prosperitatea rezultată astfel a îmbogățit Curtea imperială a califului, cu un lux nemaivăzut, descris fabulos în *O mie și una de nopți*.

Familia Barmacidă a administrat imperiul 16 ani și a asigurat bogăția elitei abbaside. Mai mult, Jafar Barmacid devenise chiar un prieten apropiat al califului, atât de apropiat că zvonurile acuzau chiar o relație homosexuală între ei. Tot zvonurile susțineau că Harun aranjase ca Jafar să se căsătorească cu Abbasah, sora califului, cu condiția ca relația dintre ei să rămână platonice. Dar Jafar s-a îndrăgostit de ea și au avut un copil. Ceea ce știm este că Harun l-a executat pe Jafar la 29 ianuarie 803, ceilalți membri ai familiei Barmacide au fost întemnițați, iar averile lor confiscate de calif. Istoricii moderni resping zvonurile și susțin că Harun se simțea dominat de familia Barmacidă și râvnea la averea lor. În plus, în capitală apăruse un nou pol de putere reprezentat de liderii religioși musulmani, bine organizați, arabi originari din partea vestică a imperiului. Concurența lor era reprezentată de secretarii și administratorii persani, originari din estul imperiului și favorizați de familia Barmacidă. Al-Fadl ibn al-Rabi, noul vizir, i-a favorizat pe arabi în detrimentul persanilor.

Caravană de negustori

HARUN AL-RAȘID, CALIFUL CELOR O MIE ȘI UNA DE NOȚI

Harun al-Rașid și Bagdadul în epoca abbasidă (reconstituire)

Dr. MIHAI CERNĂTESCU
(Universitatea din Pitești)

Harun al-Rașid (Magazin istoric, nr. 6/1972, 1/1997), cu numele întreg **Harun al-Rașid ibn Muhammad al-Mahdi ibn al-Mansur al-Abbasi** (născut la 17 martie 763 la Rayy, mort la 24 martie 809, la Tus, ambele localități în Iranul de astăzi), a fost al cincilea calif din dinastia Abbasidă. Harun a condus Califatul Arab în culmea gloriei sale, între 786 și 809, dintr-un Bagdad fabulos, imortalizat în colecția de basme *O mic și una de noți*.

Harun a fost fiul califului al-Mahdi (775 – 785), al treilea calif din Dinastia Abbasidă, și al lui al-Khayzuran. Era o fostă roabă yemenită, cu o personalitate puternică și care a influențat conducerea statului în timpul când în frunte s-au aflat soțul și fiii săi. Harun și fratele lui mai mare al-Hadi au crescut la Curtea imperială din Bagdad. Învățătorul lui Harun a fost Yahya Barmacid, un colaborator loial al mamei sale.

În anul 780 Harun și-a însoțit tatăl în expediția războinică din Imperiul Bizantin, iar în 782 a condus o altă expediție de succes (deciziile militare au fost luate de generali experimentați care îl însoțeau), în fruntea căreia a atins Strâmtoarea Bosfor și a încheiat

cu bizantinii o pace foarte avantajoasă musulmanilor. Acest succes i-a adus titlul al-Rașid, „cel care merge pe drumul drept”.

A fost numit guvernator al provinciilor Tunisia, Egipt, Siria, Armenia și Azerbaidjan, fiind totodată desemnat și al doilea urmaș la tron, după al-Hadi. Se presupune că aceste numiri au fost regizate de al-Khayzuran și Yahya, ba chiar că au încercat să-l convingă pe calif să-l desemneze drept prim succesor. Califul al-Mahdi a murit în august 785, fără să modifice însă linia succesorală. Al-Hadi a devenit calif. Moartea suspectă a Califului al-Hadi, în septembrie 786, a dat naștere unor zvonuri care o acuzau pe al-Khayzuran de conspirație și crimă.

„UNCHIUL PIȚI” ÎN DOSARELE SECURITĂȚII

MIHAIL MIHAILIDE

Strecurându-se firav printre draperiile incomplet trase la fereastra largă a sufrageriei unui elegant apartament din Bulevardul Dacia, un fascicul de lumină tremura ori de câte ori sursa luminoasă dinăuntru era întreruptă de mișcarea de du-te-vino a persoanelor din interior, care încă nu merseseră la culcare.

Era în noaptea de miercuri 14 spre joi 15 martie 1945. Primăvara părea să fie timpurie, fusese cald pentru anotimp, iar puțin mai devreme, câteva picături de ploaie stropiseră caldarâmul.

Privind cu insistență de pe trotuarul de vizavi, protejați de întunericul străzii – și mai profund când sfertul de lună fu acoperit de nori –, comisarul Poliției de Siguranță și cei doi însoțitori văzură, mai întâi, pe o tânără care se străduia să potrivească lenjerie într-o valiză de tip cazon; apoi, într-o ținută sumară, pe un bărbat cu urechea lipită de difuzorul unui radio Telefunken.

Comisarul îndreptă o lanternă spre mașina neagră parcată la vreo 30 m, o aprinse, șoferul înțelese semnalul de o secundă și trase automobilul cu farurile stinse la intrarea în imobil, aproape obturând-o.

Cei trei, în pas alert, traversară strada, urcând în grabă treptele până la ușa apartamentului de la parter. Sunară prelung și loviră cu pumnii.

Poliția, deschideți! – strigară, când se auzi apropiindu-se bărbatul din casă. Avem

Coperta unei cărți pe care multe mămici au folosit-o, avându-l ca autor pe doctorul Gabriel-Zamfir Vasiliu

ordin de percheziție! – urlă comisarul, fluturând în vizor o hârtie ștampilată, ordinul de percheziție, în timp ce cu piciorul blocă ușa întredeschisă de locatar.

Bărbatul era medicul sublocotenent în rezervă Gabriel Vasiliu, iar tânăra cu figura împietrită de spaimă, soția sa, Alexandra Vasiliu.

– Ce doriți să percheziționați și de ce? – întrebă doctorul, care își trăsese pe umeri vestonul militar, proaspăt călcat, aflat până atunci pe spătarul unui scaun; părea că

își redobândise calmul și încerca prin semne să-și liniștească soția, rămasă în picioare lângă geamantan. Pe obrazul acestuia începură să se prelingă lacrimi...

– Vă atrag atenția că mă aflu în permisie de la unitatea militară de care aparțin și că, în dimineața aceasta chiar, învoirea de care am beneficiat expiră. Trebuie să fiu neapărat la regiment. Orice întârziere atrage chemarea mea în fața Curții Marțiale.

Impasibil, comisarul, deja instalat la masa ovală din centrul încăperii, își extrăsese din mapă foi albe și hârtie indigo, ascuțindu-și atent, cu briceagul, vârful unui ciot de creion. Odată terminate aceste operațiuni, ceru cu o voce rugoasă de fumător inveterat: acte pentru identificarea persoanelor prezente! În acest timp, companiile săi începură să se plimbe de colo-colo, privind fotografiile de pe console, deschizând și închizând sertare.

Atras probabil de zgomot, coborând cu pași măsurați treptele unei scări interioare, își făcu apariția un personaj

Ca și predecesorii săi abbasizi, Harun și-a legitimat califatul prin voința lui Dumnezeu de a conduce societatea islamică și a o readuce pe drumul drept al profetului Mohammad. A renunțat la identitatea strict arabă pentru a fi recunoscut de toți musulmanii drept lider, apelând la sentimentul religios și la descendența din profetul Mohammad. A promovat pelerinajul la Mecca, pe care chiar l-a condus în câteva rânduri, a organizat tabere pentru pelerini oferind apă și securitate în zonele periculoase. A sprijinit financiar așezămintele islamice și a atras liderii religioși în serviciul public, ca judecători și administratori.

La moartea lui, s-a încheiat o epocă

Lupta aceasta dintre arabi și persani a continuat pentru încă o jumătate de secol, scindând ulterior imperiul. Harun a fost nevoit să accepte rivalitatea atunci când i-a acordat Irakul și provinciile vestice lui al-Amin, fiu și urmaș desemnat la tron, iar provinciile estice celui de-al doilea fiu, al-Mamun. Al-Amin avea mamă arabă, pe prințesa Zbaydah, iar după anul 803 l-a avut ca tutore pe al-Fadl ibn al-Rabi. Al-Mamun era fiul unei sclave persane și după 803 a avut drept tutore un protejat al familiei Barmacide, pe al-Fadl ibn Sahl. Harun al-Rașid a fost criticat pentru această divizare a imperiului, căci după moartea lui cei doi fii s-au luptat pentru putere și războiul civil între est și vest a sfârșit imperiul. Ca vizir, lui

al-Fadl ibn al-Rabi i-a lipsit eficiența administrativă a familiei Barmacide și tăria lor de caracter, iar implicarea personală a califului în treburile administrative a crescut.

În toamna anului 808 Harun al-Rașid a pornit spre estul imperiului, să pacifice o revoltă care dura deja de doi ani. Pe drum

s-a îmbolnăvit, a murit și a fost îngropat la Tus. Determinarea cu care i-a vânat pe descendenții lui Ali, nepotul lui Mohammad, executând sute dintre ei, și otrăvirea în 799 a lui Musa al-Kazim, cel de al șaptelea imam șiiți, l-au făcut extrem de nepopular printre șiiți. Ulterior, în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, dinastia persană Safavidă a impus definitiv religia șiiită iranienilor. Mormântul lui Harun al-Rașid a căzut în uitare și a dispărut. În mod ironic, în același loc a fost îngropat în anul 818 și Ali ar-Rida, al optulea imam șiiți, iar mormântul lui s-a transformat într-un mausoleu impresionant și loc de pelerinaj anual pentru milioane de musulmani șiiți.

Harun nu a fost nici un mare conducător și nici un om cu un caracter impresionant, deși a sprijinit cu generozitate dezvoltarea artelor. Își dădorează faima luxului cu care s-a înconjurat la Curtea imperială și prezenței în legende orientale. La faima lui au contribuit și cele două solii trimise de Carol cel Mare la Bagdad, în 797 și 802, precum și solia încărcată cu daruri nemaivăzute în Europa trimisă de Harun la Aachen. Descrierile fabuloase ale emisarilor europeni sunt bine păstrate în sursele medievale europene și, deși lipsesc din cronicile arabe, sunt considerate reale. Cu moartea lui Harun al-Rașid se încheie Epoca de Aur a civilizației islamice.

În lipsa unei descrieri fizice credibile a califului ne rămâne doar imaginea romantică din *O mie și una de nopți*. În aceste basme, Harun, însoțit de Jafar, străbăteau noaptea străzile Bagdadului, amândoi deghizați, discutând cu oamenii simpli în căutarea de aventuri și mistere, dar atenți și la nevoile supușilor. ■

Urcior trimis lui
Carol cel Mare

Șiiții sunt adepții lui Ali, vărul și gine-rele profetului Muhammad, care încar-nează legitimitatea casei Profetului. Șiismul *duodeciman* (cu 12 imami) pune accentul pe caracterul mesianic al acestor imami, autorizați să practice reflec-ția, ceea ce îi îndreptățește să interpre-teze Legea divină și chiar să îi aducă amendamente. Cel de-al XII-lea imam (imamul ascuns) va reveni la sfârșitul timpurilor pentru a instaura armonia pe pământ. Imami, considerați ca inter-mediari între om și Dumnezeu, au pentru mulți dintre șiiți o aură divină, noțiune total străină sunniților, ca și aceea de imamat.

... memorialul adresat Prefectului poliției Capitalei, în 1943, ...

informativă a Serviciului Special de Informații nu are nicio consistență și suntem de părere a se desființa fișa numitului Vasiliu Gabriel-Zamfir aflată în Arhiva serviciului nostru, precum și comunicarea celor de mai sus la Direcția Generală a Poliției și la Serviciul Special de Informații pentru a se proceda la aceeași operațiune. Rog să binevoiți a dispune." Semnează: directorul Poliției de Siguranță, locotenent-colonel Ștefan Manolescu. Pe documentul respectiv apar rezoluția „Aprob” și o semnătură indescifrabilă.

La 24 iunie 1943, un funcționar al Serviciului, vigilent din cale-afară, nu se lasă și oferă următoarea „explicație”: V.G.-Z. figura pe o listă împreună cu Gh. Anastasescu, în legătură cu activitatea legionară a fraților Prossi și că totuși V.G.-Z. „a simpatizat cu mișcarea legionară de care s-a desolidarizat în urma evenimentelor din 21 – 23 ianuarie 1941 [rebeliunea legionară], dar din activitatea sa profesională și

particulară nu s-a putut stabili că ar mai colporta doctrina legionară în rândul medicilor.”

Acuzațiile erau reluate în mandatul de arestare/mandatul de deținere (65.411): Uneltire contra ordinii publice (sic). Cu toate protestele doctorului, legate mai ales de faptul că în cursul zilei trebuia să se prezinte pe front, învoirea sa încetând, este ridicat și depus la închisoarea militară a Curții Marțiale din strada Uranus nr. 5, București, pentru 20 de zile, începând din 15 martie 1945.

În dosarul deschis pe numele lui Gabriel-Zamfir Vasiliu încep să se acumuleze memorii și cereri ale acestuia, dar și cele ale membrilor familiei sale către autoritățile momentului prin care se arată netemeinicia acuzației ce i se aduce, aceea de a fi desfășurat activitate legionară, inclusiv răspândind „doctrina legionară”.

Cu toate acestea, Vasiliu a fost trimis în lagăr, iar după „eliberarea” sa din 18 august 1945, obligat să se prezinte săptămânal la Prefectura

... cel expediat din lagărul de la Caracal, ...

... o notă a Direcției a VII-a către Direcția a III-a...

Capitaliei pentru „viză”. „Cer să fiu scutit de această obligație”, scrie cu obidă doctorul Gabriel Vasiliu, invocând o „directivă dată de dl. secretar general Bunaciu.”

După cinci luni de la arestare și trimiterea fără a fi fost judecat în lagărul de la Caracal, destinat foștilor legionari, Vasiliu Gabriel-Zamfir cere „domnului inspector general” o audiență: „rog să fiu primit, deoarece nu cunosc nici motivul arestării și nici pe cel al reținerii în lagărul de la Caracal [...] Doresc să mă apăr, pentru că atât în activitatea mea din trecut, cât și în comportarea mea din lagăr, nu am făcut niciun fel de politică.” O cerere similară fusese trimisă anterior (4 mai 1945) ministrului de Interne. „Nu cunosc nici până astăzi motivul/motivele arestării mele, dar constat că sunt reținut într-un lot de persoane calificate în comunicatele oficiale ca fiind „deținuți politici, hitleriști și legionari”, ceea ce face să se ridice și asupra mea aceleași suspiciuni. De asemenea, nu am

în vârstă, în halat de casă. Era – după cum urma să afle vizitatorii – profesorul dr. Dumitru Săvulescu, de la Facultatea de Medicină din București, cunoscut obstetrician, socrul doctorului Gabriel Vasiliu. Profesorul locuia cu soția, Niculina Săvulescu, la singurul etaj al casei din Bulevardul Dacia nr. 23 B.

In dosarul cu nr. 1.544.048, deschis la 2 martie 1962, se găsesc o serie de documente din care rezultă că Vasiliu Gabriel-Zamfir – Piți pentru colegi, „unchiul Piți” pentru micii pacienți, fiul lui Piki (scris în mai multe feluri) Vasiliu, medic, e cunoscut la Serviciul „C” ca legionar, pentru că în dosarul cu nr. 19.785 AS/A, vol. 89, p. 346, a fost găsit figurând pe un tabel nominal cu persoane care au aparținut organizației legionare. Informațiile de pe teren arată că „susnumitul”, născut la 11 iunie 1913, în Galați (din părinți Constantin și Gabriela) este medic, șef de sector la Institutul de cercetări științifice

Tatăl,
Constantin Pichi Vasiliu,
din cauza căruia a avut
atâta de suferit

face pentru ocrotirea mamei și copilului din București. Domiciliul său actual este în Bd. Dacia 23 B. Într-o adresă provenind de la U.M. 0123/T, din același dosar, se atestă de către Direcția Miliției Capitalei, Secția operativă, că numitul Vasiliu Gabriel, născut la 11 iunie 1913, a făcut parte din organizația legionară.

Totul a început dinainte de arestarea din 1945. Într-o petiție adresată Prefectului Capitalei în 15 iunie 1943 doctorul arăta: „Subsemnatul doctor Vasiliu Gabriel-Zamfir, asistent universitar și medic secundar al Ministerului Sănătății, domiciliat în Bd. Dacia no 23 B, cerând viza pentru pașaport, am întâmpinat dificultăți [de] la Serviciul Special de Informații, deoarece sunt arătat că aș fi desfășurat activitate legionară printre răniți și colegii medici. Cum nu am fost legionar niciodată și nu am funcționat în vreun spital de răniți, iar cu colegii mei nu am alte raporturi decât cele profesionale, cu onoare vă rog să binevoiți a dispune să se cerceteze activitatea mea din punct de vedere politic în trecut și în prezent, pentru a se

putea stabili netemeinicia acelei semnalări. Cu deosebit respect, dr. Vasiliu-Gabriel Zamfir”.

Acestui memoriu i se atașază un Referat din 16 iunie 1943: „La fișele și cazierul Serviciului Poliției de Siguranță figurează, în Dosarul cu nr. 18.779, o evidență din care rezultă că la data de 5 septembrie 1941, prin nota informativă nr. 154 a Serviciului Special de Informații, este semnalat [faptul] că V.G.-Z., împreună cu medicul Gheorghe Anastasescu desfășoară o intensă activitate legionară printre răniții din spitale și [că tot] ei conduc aproape întreaga activitate legionară în rândul medicilor și [al] internilor.

Din informarea făcută, am stabilit [însă] că numitul Vasiliu Gabriel-Zamfir nu a funcționat niciodată într-un spital de răniți, iar colegii de spital îl arată ca un om serios, care se dedică în mod exclusiv profesiei sale, neavând nicio activitate politică. Față de cele de mai sus arătate, se stabilește că nota

... și procesul verbal încheiat la 15 martie 1945, ...

File din dosarul de la Securitate: mandatul de reținere din 1945...

„Vă comunicăm următoarele asupra numitului Vasiliu Gabriel-Zamfir [urmează datele obișnuite de identificare]: în cartier nu desfășoară niciun fel de activitate politică și nici nu a fost semnalat cu manifestări dușmănoase la adresa regimului nostru. Fiind o persoană necomunicativă în spațiul public, nu se cunosc opiniile/ poziția sa față de politica P.C.R. și a Guvernului R.S.R. De semnalat totuși că a fost văzut primind în locuința sa persoane a căror identitate nu a putut fi stabilită. Se știe însă că în vara anilor 1969 și 1970 a primit vizite din partea unor turiști din Italia, Franța și R.F. a Germaniei. Se mai cunoaște faptul că Vasiliu Z. Gabriel (sic) este fiul fostului general Pichy (sic) Vasiliu condamnat la moarte pentru crime de război, făcând parte din clica antonesciană. Alte date nu s-au putut stabili.“

La 22 februarie 1973, informatorul „Costică“ dă o notă în casa conspirativă „Editură“: „Este fiul generalului (Pichi) Vasiliu, executat la sfârșitul războiului pentru crime de război cu lotul Antonescu [...] Este un medic foarte bine pregătit profesional, dar, deși comunicativ,

e distant cu subalternii. E prieten cu majoritatea medicilor din spital, dar mai ales cu doctorii Costescu Niță (?), Chirvase Atanase, Ursu Alexandru, Tonea (?) Traian etc. Știu că este căsătorit, are un copil și soții duc o viață de familie foarte bună.“

La 2 martie 1973, Direcția a IX-a transmite I.S.M.B. informații despre componența familiei doctorului: Vasiliu Alexandra (soție), n. Săvulescu, la 4 iunie 1920, în București, necădrată în câmpul muncii; Vasiliu Irina (fiică), părinți: V.G.-Z. și Alexandra Vasiliu, n. în București, la 21 martie 1948, arhitect la Institutul de proiectări „Proiect București“; Săvulescu D-tru (socru), părinți Grigore și Sevesta, n. 28 mai 1887, fost medic, acum pensionar; Săvulescu Niculina (soacră), părinți: George și Maria, n. la 6 decembrie 1893 în Roman, fără ocupație; Vasilescu Constanța (cumnată), fiica lui D-tru și Niculina Săvulescu, n. la 28 septembrie 1923, în București, avocat, Colegiul de avocați nr. 9; Michăilescu Dan Nicolae (nepot), fiul lui Mircea și Constanța, născut la 20 fe-

... și nota Serviciului „C“

bruarie 1952 în București, student la Institutul de Construcții. Și iarăși, ca un blestem, informația despre tatăl său, generalul Vasiliu: „Se cunoaște faptul că V.G.-Z. este fiul generalului Pichy Vasiliu, condamnat la moarte împreună cu clica antonesciană.“

În sfârșit, la 2 iulie 1982, „monotonia“ acestor informații – necesare, probabil, deschiderii unui nou dosar, de rețea e întreruptă de următorul „Raport“ cu propunerea de folosire în calitate de colaborator a lui Vasiliu Gabriel-Zamfir! Această colaborare urma să se desfășoare sub numele conspirativ „Vasian“. Iar întâlnirile cu ofițerul de Securitate desemnat să țină legătura (și să „îndrume“) vor avea loc la casa conspirativă „Petrus“. Va trebui să dea relații despre următorii: Wernly Thomas, secretar II, Ambasada Elveției; Philipp Hoyos [Viena]; Orisien [Orijen ?] Rudolf, consilier comercial austriac; Clamon, diplomat, ambasada Franței; Dujemne, diplomat, ambasada Franței; Anghelakis [Th. ?], diplomat, ambasada Greciei.

Dacă eu trăiesc, dacă s-a ales ceva din mine, i-o datorez Domnului Doctor Gabriel Vasiliu. Domnul Doctor Piți Vasiliu. Mai târziu aveam să aflu că fusese fiul generalului Piki Vasiliu. Dar asta nu schimbă nimic. Dacă exist, se datorează lui [...]

Peste ani, mulți ani, într-o iarnă geroasă, fiul meu era bolnav. Un pui de om, o mămică tânără speriată, zăpadă de aproape un metru... nimeni să vină acasă... Domnul Doctor a împins mașina, care se înzăpezise, și a venit să-l consulte pe bebe [...] Vă mulțumesc, Domnule Doctor! Vă voi rămâne veșnic recunoscătoare!

(Maia Morgenstern, Facebook)

(Continuare în p. 59)

fost, de la arestare și până în prezent, interogată sau anchetată, ceea ce face improbabil să bănuiesc [măcar] motivul arestării. Am făcut în acest sens trei întâmpinări, inclusiv una depusă de soția mea, direct la Ministerul de Interne. „În continuare, arată că s-a ocupat numai de exercitarea profesiei sale de medic: „am făcut parte din elementele strălucite ale Facultății și clinicilor; am fost clasat în primele trei locuri la concursurile de externat (1935) și internat (1937); teza de doctor în medicină și chirurgie a fost distinsă cu Premiul «Poenu-Căpălescu» al Ateneului Român; am fost clasificat întâiul la concursul de secundariat organizat pe țară (1941) și primul clasificat la concursul de asistent universitar (1942). Am elaborat numeroase comunicări și articole publicate în reviste din țară și [din] străinătate [...] Activitatea mea profesională intensă m-a ținut departe de viața politică. Nici în studenție și nici ulterior nu am participat la întruniri [...] Am avut și am o atitudine egală față de colegii români și evrei [...] Nu am fost înscris sau nu am fost simpatizant al niciunui partid sau organizații oficiale sau ilicite din țară sau din străinătate, nu am avut prieteni și legături cu persoane aparținând unor asemenea organizații. Nu am avut ca medic nicio funcție, niciodată și în niciun moment, care să nu fi fost căpătată prin concurs, adică cele mai sus enunțate. În ceea ce privește activitatea militară, am executat 34 de luni de concentrare, dintre care nouă, în zona de ocupațiune (de cinci luni, pe frontul

din Cehoslovacia) și 25 de luni, în zona interioară. Această activitate depusă în serviciul țării împreună cu cariera medicală au fost preocupările mele dintotdeauna. De altfel, la 23 August 1944, ca și înainte, nu am fost [cuvinte indescifrabile] vreo formațiune sau persoane din conducerea țării. Tot așa și de la internarea în lagăr, m-am devotat îngrijirii bolnavilor din lagăr, depunând o activitate neîntreruptă în acest sens.“ Am constatat, consultând arhiva Centrului de Documentare pentru Istoria Medicinii de la Institutul Național de Sănătate Publică, că fișa lui Gabriel Vasiliu conține cu mult mai puține informații privind studiile și activitatea sa decât documentele de la C.N.S.A.S., ca și cum documentaristul ar fi avut reținere în a le consemna.

Alexandra Vasiliu se adresează la rândul-i ministrului Afacerilor Interne, la acea dată, Teohari Georgescu (militant comunist cu patru clase, muncitor tipograf, care a primit funcția la 6 martie 1945, odată cu instaurarea guvernului Petru Groza, și a fost „debarcat“ la 18 februarie

1952, împreună cu Vasile Luca și Ana Pauker, pentru „deviere de dreapta“). Alexandra Vasiliu argumenta: „Soțul meu, doctorul V.G.-Z., nu poate fi implicat în procesul tatălui său, deoarece nu a participat la niciun act politic sau de autoritate publică“. Și încheie: „Dat fiind faptul că în afara nevinovăției sale, el este și bolnav, necesitând un regim special, vă rog să binevoiți a dispune urgentarea și obiectivitatea cercetării sale.“ Ceea ce n-avea de unde să știe Alexandra Vasiliu era faptul că însoțind memoriul său depus la Ministerul de Interne se afla o „notiță“ a unuia dintre comisarii care s-au ocupat de caz, cu următoarea precizare: „Numitul Vasiliu Gabriel-Zamfir a fost arestat de organele Direcțiunii Generale la 15 martie 1945 și depus la închisoarea de deținuți politici de la «Arsenal», în urma ordinului primit de la domnul ministru al Afacerilor Interne, Teohari Georgescu“.

Gabriel Vasiliu a rămas în atenția Securității. La dosarul R 461.120, deschis la 24 februarie 1971, este o adresă către Direcția a III-a a Securității, datată 20 aprilie 1971:

În noaptea spre 2 martie 2012, doctorul Gabriel Vasiliu a închis ochii la București, în al 99-lea an al vieții. A fost înmormântat lângă mama lui. Celebru a fost pentru generația mea, născută în 1945 la București, care mai toată a fost tratată de doctorul Vasiliu [...] În anul 1990 doctorul Vasiliu a venit la Bonn, unde s-a stabilit împreună cu soția, doamna Ilse Müller-Călinescu. A trăit aici până în ultimul an al vieții sale [...] Spre sfârșit, în jur de 98 ani, a început să se retragă din viață.

(dr. Heda Korenberg, https://rjp.com.ro/articles/2012.2/Pedia_Nr-2_2012_Art-15.pdf)

deschis. Paul Dutasta i-a comunicat un răspuns oficial lui Pasici, în care i-a precizat că cei care nu sunt de acord cu o altă trasare a granițelor în Banat erau britanicii. Mișcarea diplomației franceze a fost șireată și într-o anumită măsură inteligentă, redirecționând nemulțumirile sârbești în direcția Marii Britanii.

O problemă definitiv închisă?

Prim-ministrul sârb nu s-a lăsat intimidat de refuzul aliat și a cerut din nou o rectificare prin cedarea portului Baziaș către Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor și a zonei Bela Crkva – Baziaș, argumentând că se creau complicații pe calea ferată Velika – Kikinda – Vârșeț – Bela Crkva. Pasici considera că interesele românești nu erau în niciun fel afectate de aceste modificări. În final, el cerea o rectificare și în Torontal, în sensul alipirii la partea sârbească a Banatului a sistemului de irigații din zonă. Reprezentații britanici la Paris au refuzat o altă trasare a frontierei dintre România și Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor.

Harold Nicolson, membru al delegației britanice prezente la Conferința de Pace de la Paris, nota pe marginea unui raport intern al Foreign Office-ului cu privire la aceste demersuri repetate ale lui Pasici: „sârbii se poartă în cel mai prostesc mod. Au fost extrem de bine tratați, unii cred că au fost tratați prea bine și în chestiunea Banatului, iar acum adoptă o politică periculoasă“. Interesant este că pe această notă internă a diplomației britanice apar mai multe semnături cu adăugirea: „Sunt de acord!“. Englezii au devenit irascibili la încercările sârbești de retrasare a graniței, iar din punctul lor de vedere problema frontierei dintre Serbia și România, în Banat, era definitiv închisă.

La Paris a ajuns și un memoriu al sârbilor din Clisura Dunării. Documentul preciza că din punct de vedere etnic în zonă erau 9.941 de sârbi și 2.182 de români, iar locuitorii din zonă aveau legături tradiționale cu cei din Serbia. În finalul textului aceștia cereau atașarea spațiului locuit de ei la Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor.

Delegația Serbiei la Paris a acuzat noile autorități româ-

Nikola Pasici

nești din Banat că au făcut un baraj pe Bega pentru a inunda zona acordată Serbiei. Guvernul român a răspuns rapid la aceste acuzații. Conform informațiilor provenite din surse românești, locuitorii din zonă au creat stăvilare pentru a bloca transportul rechizițiilor făcute de armata sârbă, în interiorul teritoriului acordat Regatului Sârbilor, Croaților și Slovenilor. În ciuda opoziției populației din zonă, Mișcarea militară franceză din Timișoara a asigurat mijloacele tehnice feroviare pentru transportul rechizițiilor făcute de sârbi. Delegația română cerea ca o comisie inter-aliată să fie trimisă pentru a investiga situația.

Pe de altă parte, Adunarea Națională a Șvabilor din Banat, o minoritate importantă din această regiune, pe care sârbii nu voiau să îi ia în considerare, cerea lui Georges Clemenceau, șeful guvernului francez, ca întregul Banat să fie alipit României. Hotărârile lor a fost influențată de comportamentul armatei sârbe, din timpul ocupației post-armistițiu. Interesant era că din delegația prezentă la Paris ce a predat documentul prim-ministrului francez, făceau parte și maghiari. Con-

Portul și gara Baziaș înainte de Primul Război Mondial

Continuăm analiza documentelor britanice începută în numărul trecut.

3 august 1919. Intrarea armatei române în Timișoara

PROBLEMA BANATULUI LA CONFERINȚA DE PACE DE LA PARIS ÎN DOCUMENTE BRITANICE

ALEXANDRU PIȚIGOI

Diplomatul francez Paul Eugène Dutasta (secretar general al lucrărilor Conferinței de Pace de la Paris) a fost cel care a comunicat prin scrisori oficiale către delegațiile română și sârbă de la Paris frontierele propuse de Consiliul Suprem al Conferinței de Pace la 27 iunie 1919.

După trasarea inițială a frontierei dintre România și Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor, prim-ministrul sârb Nikola Pasic s-a arătat nemulțumit. A trimis o scrisoare premierului Georges Clemenceau. În opinia omului politic sârb granița nu

satisfăcea nici considerentele economice, nici pe cele istorice sau etnografice. El sugera că, dacă propunerea de graniță exprimată de delegația sârbă nu era acceptată, atunci trebuia organizat un plebiscit în regiune, care să ducă la o nouă reexaminare a situației.

Scrisoarea prim-ministrului sârb nu a convins diplomația britanică că există temeiul necesar pentru o reevaluare a frontierei din Banat între România și Serbia. Pentru Londra subiectul era închis și nu mai era în niciun fel dezirabil ca acesta să fie re-

nilor, recunoscut ca atare de Conferința de Pace, era un atac direct la adresa Aliaților. O scrisoare cu conținut asemănător a fost trimisă din partea Belgradului și către mareșalul Foch, prin care anunța iminența unui atac românesc asupra Serbiei.

Frank Rattigan, secretar I al Legației britanice de la București, l-a chestionat pe Brătianu în legătură cu această chestiune și i-a menționat că orice încercare de preluare a Torontalului prin forță era o nebunie. Atașatul militar britanic de la București, generalul Greenly, avea informații sigure conform cărora românii concentraseră trupe în Banat. Pretextul pentru o eventuală intervenție românească era o posibilă provocare din partea sârbilor, care putea fi ușor simulată. Take Ionescu i-a confirmat ministrului britanic faptul că Brătianu poate da ordinul unui atac asupra Regatului Sârbilor, Croaților și Slovenilor. Pe de altă parte, generalul Prezan admitea concentrarea de trupe din Banat, dar declara că a fost adus același număr de trupe pe care sârbii deja îl aveau de cealaltă parte a frontierei. Conform lui, trupele românești masate în regiune aveau scopul de a descuraja un eventual atac din partea sârbilor.

Charles Louis des Graz

David Lloyd George (stânga) și Arthur Balfour

Generalul-maior Greenly anunța la începutul lunii octombrie 1919 că românii au început să își retragă trupele din Banat. Această mișcare a fost rezultatul acțiunii directe a ofițerului superior britanic, care a fost în Banat și ulterior la Belgrad, ca să discute cu partea sârbă măsurile necesare pentru a se evita o confruntare între cei doi foști aliați. A observat că trupele sârbești staționate la granița cu România erau considerabil mai mici decât cele estimate de Marele Stat Major român. Prin urmare nu mai era necesară o comasare substanțială de trupe românești în zonă. Marele Stat Major sârb propunea ca în Banat să rămână două regimente de infanterie, șase baterii de artilerie și un regiment de cavalerie, de fiecare parte a graniței.

Jocul francez

Conflictul s-a aplanat după o întâlnire între generalul P. Pekic, șeful delegației militare sârbe de la Conferința de Pace, și locotenent-colonelul Ion Antonescu, care s-a desfășurat la Paris. Antonescu l-a asigurat pe Pekic că în niciun moment armata română nu a

avut intenții ostile la adresa guvernului de la Belgrad. Se pare că ofițerul român l-a convins pe generalul sârb și împreună au luat următoarele hotărâri: fiecare armată să țină doar o divizie de fiecare parte a frontierei; cele două trenuri destinate României, reținute la Subotica, urma să fie eliberate; cetățenii români care circulau pe căile ferate sârbești să nu mai fie molestați de autorități; atelierul de reparații feroviare din Timișoara, demontat de sârbi și dus în zona controlată de ei, urma să fie returnat în România, iar românii eliberau imediat materialele pentru construcția podurilor peste râul Sava.

Generalul-maior Greenly considera că cel care trebuia să intervină pentru aplanarea acestui potențial conflict era generalul Franchet d'Esperey, care manifestare o atitudine pasivă, cu toate că avea prestigiul și forța pentru a rezolva această chestiune. A intervenit doar după ce românii și sârbii au ajuns la un acord în cadrul întâlnirii dintre Pekic și Antonescu, prin propunerea instituirii unei zone neutre între armata sârbă și cea română în Banat.

Chiar dacă s-a arătat preocupat de rezolvarea aces-

Generalul Walter Howorth Greenly

form documentului predat Conferinței, din punct de vedere etnic șvabii, maghiarii și românii reprezentau majoritatea populației din regiune. Diplomații britanici nu au dat niciun răspuns acestei delegații, pe care nici nu o recunoșteau oficial la lucrările Conferinței, pentru a nu trezi și mai multă suspiciune din partea Serbiei.

Continuându-și eforturile, guvernul român a înaintat un protest oficial către Foreign Office, prin care se reclamau multiple acte de jaf împotriva populației românești, făcute de sârbi în Banat. De asemenea, erau agresați fizic cei care nu participau la diversele întâlniri organizate de sârbi pentru a protesta împotriva cererilor românești.

În acest sens, Alexandru Vaida-Voevod și Nicolae Mișu, ministrul României la Londra, au semnat un nou memoriu, în care aminteau de numeroase cazuri de violență și jafuri din zona Banatului atribuit de Conferința de la Paris României, executate de trupele sârbești. Cei doi cereau în numele Regatului Român formarea unei comisii care să investigheze aceste incidente. Responsabilul britanic cu analiza rapoartelor pe această regiune geografică, Alexander Wigram Leeper, menționa că singura cale prin care aceste probleme se puteau termina era ca delimitarea teritorială hotărâtă la Paris să se realizeze și în teren. Chiar dacă românii cereau returnarea bunurilor ridicate din Banatul românesc, funcționarii de la Foreign Office considerau că nu trebuia să se ia în considerare această cerere. Chestiunea trebuia rezolvată între guvernul sârb și cel român, fără implicarea altor părți.

Harold Nicolson

O preluare prin forță era o nebunie

Pentru a rezolva problema noii frontiere dintre Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor și România, Franchet d'Esperey, conducătorul Armatei Orientului, a cerut și a obținut crearea unei comisii pentru supravegherea implementării hotărârilor Conferinței de la Paris, în problema delimitării teritoriale dintre cele două părți. Niciun ofițer britanic nu a fost inclus în această comisie, după informațiile lui Alexander Leeper, ceea ce ne arată că britanicii nu voiau să se insereze într-o zonă de interes franceză.

Nici după acest moment nu au încetat șicanele între cele două părți. Nikola Pasici reclama celor prezenți la Conferința de Pace faptul că autoritățile române din Banatul atribuit Regatului Român au început să ducă o politică ostilă față de etnicii sârbi din zonă. Se amintea de anumite încercări de a forța populația sârbă să părăsească această regiune. Totodată, sârbii nu erau lăsați să vorbească în limba maternă. Leeper credea că singura măsură necesară care putea să mulțumească și partea sârbă era o declarație publică prin care se condam-

nau orice fel de discriminări pe criterii etnice.

La sfârșitul lunii august 1919, se părea că situația se precipita în Banat, chiar dacă cei de la Paris considerau chestiunea aproape încheiată. Charles Louis des Graz, ministrul britanic la Belgrad, trimitea o telegramă urgentă în care anunța că exista pericolul ca prim-ministrul român, Ion I.C. Brătianu, să ordone armatei române o intervenție în Banat pentru ocuparea întregii provincii. Se cerea intervenția trupelor franceze din regiune pentru a descuraja intențiile românești. Ministrul britanic la Belgrad preciza că armata sârbă era pregătită să răspundă la orice agresiune din partea României. Nikola Pasici intervenea pe aceeași temă pe lângă Arthur Balfour, conducătorul diplomației britanice, pentru a obține sprijinul britanic împotriva eventualei atac românesc. În logica prim-ministrului sârb, orice atac asupra teritoriului Regatului Sârbilor, Croaților și Slove-

Nicolae Mișu

REVENDICĂRI SÂRBE ȘI IUGOSLAVE ASUPRA BANATULUI ROMÂNESC

Dr. ION GABRIEL ANDREI

Revendicările sârbe și iugoslave asupra Banatului românesc s-au menținut constante, indiferent de caracterul burghez sau comunist al regimului de la Belgrad.

Puternicul apetit teritorial al Serbiei față de statele vecine data încă din secolul al XIX-lea.

După ce fusese înfrântă drastic de Imperiul Otoman în războiul din 1876, Serbia a intrat din nou în luptă abia în decembrie 1877, când devenise evidentă înfrângerea otomanilor. Serbia a protestat față de intrarea armatei române în Vidin după victoria română de la Smârdan, deși în zona Timocului de Vidin nu trăiau – și nu trăiesc nici în prezent – etnici sârbi. După ce trupele române s-au retras din Vidin, respectiv oraș a fost ocupat de armata sârbă fără luptă. Vidinul nu a putut fi anexat de Serbia, dar a reușit să anexeze arealul Niș – Pirot – Vranje, locuit de șopii/torlacci bulgarofoni.

În timpul Primului Război Mondial, când încă România era neutră, aspirațiile teritoriale sârbe asupra Banatului erau sprijinite de decizia Conferinței ambasadurilor statelor Antantei de la Belgrad, din 4 august 1915, care acorda Serbiei întregul Banat.

După înfrângerea suferită în 1915 din partea Puterilor Centrale, armata sârbă a

părăsit întregul teritoriu al Serbiei și s-a refăcut în Grecia, pe insula Corfu, precum și în Tunisia franceză cu sprijinul Antantei.

Deși Serbia propriu-zisă a fost eliberată în septembrie – noiembrie 1918 nu doar de trupele sârbe, ci și de cele franceze, liderii sârbi au lansat pretenții teritoriale asupra tuturor statelor vecine.

În acest context sunt semnificative două hărți sârbe/iugoslave care erau menite a susține revendicările teritoriale asupra statelor învecinate.

Prima, harta „Teritoriul iugoslav”, elaborată de dr. Niko Zupanici, „pentru Comitetul Iugoslav din Londra”, publicată în septembrie 1915 la Londra, prezenta revendi-

cări teritoriale asupra acelei porțiuni a Banatului care va fi ulterior alipită României. Aliniamentul „Frontierei de nord a teritoriului iugoslav”

**La sfârșitul
Primului Război Mondial
sârbii au emis
pretenții teritoriale
față de toți vecinii**

includea toată Clisura Dunării, orașele Orșova, Reșița, Timișoara, Arad și cursul râului Mureș până la vărsarea în Tisa.

In consecință, România ar fi urmat să precie doar aliniamentul Toplet – Mehadia – Caransebeș – Lugoj – Lipova, adică chiar mai puțin decât teritoriul județului românesc interbelic Severin.

Harta pretindea că, în zona Banatului de până la „frontiera de nord a teritoriului iugoslav”, etnicii români ar fi fost majoritari doar într-o enclavă de la vest de Orșova și într-o enclavă între Timișoara și Reșița. În mod contrar realității,

Armata română intră în Arad

tor neînțelegeri apărute între România și Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor, Foreign Office-ul voia să adopte o atitudine pasivă în chestiunea Banatului. Atitudinea aceasta era ghidată de informațiile primite, conform cărora guvernul francez „nu scăpa nicio ocazie pentru a câștiga simpatia celor două părți implicate, prin emiterea de rapoarte false cu privire la poziția guvernului de la Londra”, după cum afirmă Eyre Crowe, dar nu oferă mai multe detalii. După cum am văzut în cazul Dobrogei și Cadrilaterului (*Magazin istoric*, nr. 4 – 5/2019), – aceasta reprezenta o politică generală a Parisului.

Chestiunea Banatului a fost rezolvată de Conferința de

Pace într-un mod care a nemulțumit probabil toți actorii. A fost o chestiune sensibilă, pentru că își disputau interesele teritoriale doi aliați din tabăra învingătoare în Marele Război. România nu a primit Banatul întreg, promis de Antanta prin înțelegerea din august 1916. Serbia, care cerea o linie ce cuprindea și zona Timișului cu Timișoara inclusiv, a primit un teritoriu cu o suprafață substanțial mai mică decât cea solicitată. Franța, marea putere cu cea mai mare influență la Belgrad și București, a încercat să tragă o linie de frontieră care să împace cele două țări, aflate pe picior de război în 1919. Marea Britanie a acționat ca un ofițer secund al Franței în pro-

blema atribuirii Banatului. Cu toate acestea, jocul diplomatic al Franței a reușit să aducă Foreign Office-ul în prim-planul negocierilor.

Din cauza manevrelor diplomației franceze, Marea Britanie a fost prezentată, atât la Belgrad cât și la București, drept vinovatul de serviciu pentru trasarea granițelor finale din Banat. Era un joc pe termen lung: Franța voia să câștige deja preambulul bătăliei cu Anglia pentru influență în viitoarea Iugoslavie și România. Cei de la Foreign Office și-au dat seama de mișcările de la Quai d'Orsay și au adoptat o atitudine pasivă, care însemna atât un pas în spate, cât și o victorie pe termen scurt a Parisului. ■

„UNCHIUL PÎȚI” ÎN DOSARELE SECURITĂȚII

(Urmare din p. 54)

Se preciza că „Vasiliu Gabriel-Zamfir a fost recrutat de indicativul 342 la 24.02.1971 și a fost abandonat la 8.01.1974, pentru că nu mai avea posibilități informative în rândul străinilor. Din discuțiile purtate cu mr. Sperlea care l-a recrutat și l-a avut în legătură rezultă că Vasiliu Gabriel, în perioada colaborării, a manifestat multă receptivitate, a fost corect în relațiile cu organele de Securitate și a rezolvat cu conștiință sarcinile trasate.”

Din dosarul microfilm al colaboratorului „Vasian” de-schis la 13 iulie 1982, cu nr. 15.050, rezultă că a fost de acord să colaboreze. Doctorul era solici-

tat frecvent de Corpul Diplomatic, pentru examinarea copiilor din familiile acestora, ca un foarte bun specialist. A fost folosit de Direcția a III-a din iulie 1982 și până la pensionarea sa, în februarie 1983 (la împlinirea vârstei de 70 de ani). Pe parcursul colaborării „a fost receptiv, corect în relațiile cu organele noastre, însă aportul informativ nu a fost deosebit” (sic). „A fost format și exploatat pe linia Direcției a III-a în legătură cu cetățenii străini cu care venea în contact, în ultima perioadă însă, nemaivăd ocazii de acest gen. Față de cele raportate, propun încetarea legăturii cu colaboratorul «Vasian» și clăsarea materialelor.” Semnat: cpt. Dobre.

În dosarele de la C.N.S.A.S. nu am găsit niciun angaja-

ment pentru o „colaborare” cu Securitatea. Și nici urmele vreunei delațiuni. „Vasian” dorea probabil doar să-și examineze micii pacienți acasă la aceștia, fără asistența „curioasă” a personalului „sanitar” al Policlinicii, personal afectat îngrijirii și supravegherii medicale a corpului diplomatic (și bine „selectat”). Iar în cele câteva luni până la pensionarea sa, nu a avut ocazia să raporteze „legăturii” nimic deosebit. De unde concluzia unei necolaborări, practic vorbind, cu Securitatea, organul represiv care l-a urmărit și șantajat o viață, pe motiv că era fiul generalului Constantin (Piki) Vasiliu, condamnat drept criminal de război și executat împreună cu mareșalul Ion Antonescu la 1 iunie 1946. ■

geografic la Belgrad. Și această hartă conține inexactități, în sensul că este mărit în mod contrar realității teritoriul locuit în majoritate de sârbi, croați și sloveni.

Pentru a masca respectivele neadevăruri, autorii hărții menționau că „această hartă nu face decât să indice teritoriile locuite de populația sârbo-croato-slovenă. Aceasta nu ține cont nici de densitatea populației, nici de proporția dintre ea și celelalte naționalități care locuiesc pe aceleași teritorii“. „Teritoriile locuite de populația sârbo-croato-slovenă în masă compact“ erau extinse în mod incorect, în dauna românilor, maghiarilor, germanilor austrieșilor, italienilor, albanezilor, bulgarilor și macedo-românilor.

În Banatul românesc, aliniamentul pretins a fi sârbo-croato-sloven includea localitățile Moldova Nouă, Oravița, Deta, Ciacova, Sânnicolau Mare Sârbesc (sic!), trecând imediat pe la vest de Timișoara și atingând cursul Mureșului între Pecica și Nădlac, de unde urma linia acestui râu până la vărsarea în Tisa. Aliniamentul pretins sârbo-croato-sloven includea în mod inexact întreaga zonă Baci-ka, inclusiv aliniamentul localităților Subotića și Baja, neindicând întinsele zone cu majoritate maghiară și germană șvabă. În final doar Baja, majoritar etnic maghiară, a rămas în cadrul Ungarici.

St. Stanojević

Erau prezentate aspirații nerealiste și la adresa Albanici, unde linia sârbo-croato-slovenă includea în mod nejustificat localitățile majoritar etnic albaneze Skodra și Shengjin și un semnificativ teritoriu de la sud-vest de Dibra până la vest și sud de lacurile Ohrid și Prespa.

„Oazele și locurile unde populația sârbo-croato-slovenă este rară“ erau extinse de asemenea incorect în dauna românilor, maghiarilor, germanilor austriești, albanezilor și bulgarilor/macedonenilor.

De fapt, „oazele și locurile“ constituiau o limită maximă a revendicărilor teritoriale sârbe/iugoslave, un aliniament care, în funcție de măsura

posibilului, urma să fie înglobat, măcar parțial, în statul iugoslav. În Banatul românesc, aliniamentul acestor „oaze și locuri“ cuprindea orașele și arealurile Arad, Timișoara și Clisura Dunării. Românesc ar fi fost doar aliniamentul localităților Orșova – Mehadia – Reșița – Lugoj – Lipova.

În Bulgaria, linia „oazelor și locurilor“ sârbo-croato-slovene îngloba regiunea Strumica, care atunci făcea parte din Macedonia Pirină. În acest caz revendicările iugoslave au avut succes, într-

Deși România a refuzat să participe la împărțirea Iugoslaviei în 1941, și cetnicii, și Tito au cerut teritorii românești

cât după Primul Război Mondial, în pofida caracterului etnic bulgar al populației locale, arealul Strumica a fost anexat de Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor, fiind în prezent parte a Republicii Macedonia de Nord.

Armata sârbă se retrage spre Albania

In Albania, linia „oazelor și locurilor“ îngloba o fâșie lată de teritoriu, pe cursul râului Drin, în nordul și estul acestei țări. Aceasta era exact ceea ce autoritățile de la Belgrad vizaseră fără succes în timpul Războaielor Balcanice: obținerea accesului la Marea Adriatică pentru Serbia prin valea Drin din nordul Albaniei.

harta nu indica vreun teritoriu majoritar românesc în acea parte a Banatului care a fost atribuită Regatului Sârbilor, Croaților și Slovenilor/Regatului Iugoslavici. În respectiva zonă nu erau deloc prezentate arealurile majoritare etnic românești dintre Dunăre și Vârșeț. Etnicii germani ar fi fost majoritari doar la nord, vest și sud de Timișoara, la vest de Mehadia și într-o mică enclavă la nord-est de Pancsova. Etnicii maghiari ar fi fost majoritari doar în zona Beba Veche și în mici enclave la vest de Timișoara și la vest și sud de Kikinda.

În schimb, etnicii sârbi ar fi fost majoritari în cvasitotalitatea părții Banatului care a fost atribuită Regatului Sârbilor, Croaților și Slovenilor/Regatului Iugoslavici.

Limita etnică dintre maghiari și români în Crișana era, în sectorul dintre Oradea și Arad, de asemenea neconformă cu realitatea de pe teren, nefiind prezentate deloc arealurile majoritar românești de la vest de respectivele orașe. Și la nord de Oradea linia etnică maghiaro-română trecea mai la est decât situația reală.

În Bacika, harta etnică era de asemenea incorectă. Majoritar maghiar era menționat doar un areal de la vest de Senta și Becej. Majoritar german era înscris doar un spațiu restrâns la nord de Bacika Palanka, mult diminuat comparativ cu situația reală.

În schimb, ca majoritar etnic iugoslave erau prezentate teritorii

Niko Zupanici

mult mai întinse decât situația reală, o zonă continuă cuprinzând orașele Subotića, Sombor și Novi Sad. În Srem/Srijem nu erau menționate zonele cu majoritate etnică germană și maghiară, ci doar o infimă enclavă germană la Ruma, tot contrar realității de la fața locului.

În zona din Baranja alipită Regatului Sârbilor, Croaților și Slovenilor, tot contrar situației reale, aproape întreg teritoriul figura ca majoritar etnic iugoslav, micșorându-se semnificativ zonele majoritar etnice germane și maghiare.

„Frontiera de nord a teritoriului iugoslav“ includea și teritorii care în prezent se află în Ungaria, cu orașele Baja și Pecs. Harta pretindea în mod incorect că sunt majoritar etnic iugoslave arealurile Baja și Pecs, inclusiv respectivele orașe. În schimb, etnicii maghiari ar fi fost majoritari

doar în mici arealuri de la nord de respectivele orașe.

„Frontiera de nord a teritoriului iugoslav“ includea teritorii din actuala Ungarie de sud-vest, la nord de arealul Medjimurje din Croația și de arealul Prekmurje din Slovenia. Linia considera drept cel mai nordic areal iugoslav localitatea Szent Gotthard, deși în realitate etnicii sloveni erau minoritari.

Aceeași tactică, de a pretinde, în mod contrar adevărului, că teritoriul etnic iugoslav este mai extins

**Arad, Timișoara
și Clisura Dunării,
„oaze și locuri
unde populația
sârbo-croato-slovenă
este rară“**

decât în realitate, a fost folosită și în cazul frontierelor cu Austria și Italia.

Harta insera și „Frontiera naturală dintre Peninsula Apenină și Balcanică“, ce includea pe partea iugoslavă toate insulele adriatice, Peninsula Istria, marele oraș port Trieste și tot Golful Trieste până la vărsarea râului Isonzo în Marea Adriatică, adică exact aliniamentul revendicat peste ani, în 1945, de Iugoslavia titoistă.

Cealaltă hartă, „Harta extensiunii etnice a națiunii sârbo-croato-slovene“, a fost elaborată la Niș și Belgrad în 1915, de St. Stanovjević, doctor în științe, profesor de istorie sârbă la Universitatea din Belgrad, și de D.J. Derocco, profesor de

Membrii Comitetului Iugoslav din Londra

DENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ

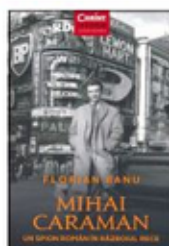
● **Ion Rațiu – JURNAL. REORGANIZAREA EXILULUI (1963 – 1968), vol. 3** (prefață de Nicolae C. Rațiu; studiu introductiv, note și ediție de Stejărel Olaru)

Editura Corint, București, 2019, 824 pp.

● **LEGIUNEA ROMÂNĂ DIN ITALIA. DOCUMENTE ITALIENE** (ediție de Dumitru Zaharia)

Editura Militară, București, 2019, 351 pp.

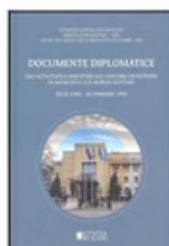
● **Florian Banu – MIHAI CARAMAN. UN SPION ROMÂN ÎN RĂZBOIUL RECE** (prefață de Ion Cristoiu; postfață de general bg.(r.) Gheorghe Dragomir)

Editura Corint, București, 2019, 600 pp.

● **FOAMEA, PIATILETKA ȘI FERMA COLECTIVĂ, 1926 – 1936. DOCUMENTE DIPLOMATICE ROMÂNEȘTI** (editor Vadim Guzun)

Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2019, 713 pp.

● **DOCUMENTE DIPLOMATICE DIN ACTIVITATEA MINISTERULUI AFACERILOR EXTERNE ÎN MANDATUL LUI ADRIAN NĂSTASE. IULIE 1990 – OCTOMBRIE 1992** (sub egida Fundației Europene Titulescu; Arhivele Diplomatice – MAE, Institutul Revoluției Române din Decembrie 1989; cuvânt înainte de Adrian Năstase; ediție de Dumitru Preda)

Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2019, 460 pp.

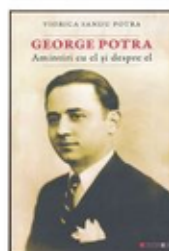
● **Vasile Mărculeț, Alexandru Bucur – FONDUL JERTFELOR LINIEI DEMARCAȚIONALE (1919)**

Editura Știință, Cultură și Artă, Mediaș, 2019, 152 pp.

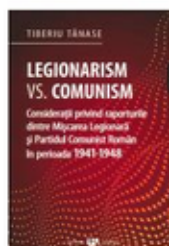
● **Ștefania Dinu – MESE ȘI MENIURI REGALE. ELEGANȚĂ, FAST ȘI BUNGUST**

Editura Corint, București, 2019, 192 pp.

● **Viorica Sandu Potra – GEORGE POTRA. AMINȚIRI CU EL ȘI DESPRE EL**

Editura Eikon, București, 2019, 198 pp.

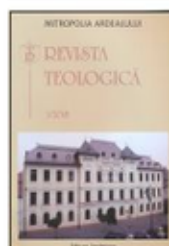
● **Tiberiu Tănase – LEGIONARISM VS. COMUNISM. CONSIDERAȚII PRIVIND RAPORTURILE DINTRE MIȘCAREA LEGIONARĂ ȘI PARTIDUL COMUNIST ROMÂN ÎN PERIOADA 1941 – 1948**

Editura Universul Academic, București, 2019, 113 pp.

● **Simon Ings – STALIN ȘI SAVANȚII. O ISTORIE A TRIUMFULUI ȘI TRAGEDIIEI (1905 – 1953)** (traducere de Nicolae-Andrei Pogăciș)

Editura Rao, București, 2019, 555 pp.

● **REVISTA TEOLOGICĂ** (publicație oficială a Mitropoliei Ardealului)

Editura Andreiana, Sibiu, serie nouă, anul XXVIII (100), ianuarie-martie 2018, 290 pp.

● **CAIETE SILVANE** (revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din România)

Serie nouă, anul XV, nr. 3 (170), 2019, 52 pp.

Mărioara cu fiul ei, Petru al II-lea

Ulterior, în al Doilea Război Mondial, au revendicat teritorii din Banatul românesc atât cetnicii sârbi, susținători ai regelui exilat Petru al II-lea, a cărui mamă era Mărioara, fiica regelui Ferdinand al României și a reginei Maria, cât și partizanii comuniști iugoslavi conduși de Josip Broz Tito.

Și aceasta deși regimul antonescian de la București nu a dat curs solicitărilor românilor din Banatul și Timocul iugoslav, făcute după ocuparea Regatului Iugoslaviei de către Axă în aprilie 1941, de alipire a acestor zone la România, iar armata română nu a participat la respectiva invazie a Axei.

Cetnicii, prin memorandumul „Serbia omogenă”, redactat la 30 iunie 1941 de Stevan Moljevici, revendicau anexarea la Serbia a unei părți a Banatul românesc ce includea orașele Timișoara și Reșița.

Partizanii titoiști, prin Andrija Hebrang, în cadrul întrevederii avute cu Iosif Visarionovici Stalin la 8 ianuarie 1945, au reven-

dicat alipirea la Iugoslavia a aliniamntului din Banatul românesc, care includea orașele Timișoara și Reșița. Ca variantă minimală, partizanii titoiști Andrija Hebrang i-a solicitat lui Stalin orașul Timișoara și controlul asupra producției Uzinelor Reșița.

Stalin nu a sprijinit revendicările titoiste asupra Banatului românesc și i-a precizat lui Andrija Hebrang că este necesar ca locuitorii zonei în cauză, inclusiv sârbii, să fie cei care solicită alipirea la Iugoslavia,

Stalin blochează pretențiile teritoriale ale comuniștilor iugoslavi

adică nu regimul titoist de la Belgrad.

Tot Stalin a fost cel care a blocat proiectul lui Iosip Broz Tito de organizare, de către Frontul Antifascist Slav din Timișoara, a Congresului tuturor slavilor din România, în mai 1945, unde să se solicite anexarea Banatului românesc la Iugoslavia.

Josip Broz Tito manifestase ambiții expansioniste nu doar asupra României, ci și a tuturor celorlalte state înveci-

Stevan Moljevici

nate iugoslavici, deși până la pătrunderea Armatei Roșii sovietice în Balcani, după trecerea României de partea Națiunilor Unite la 23 august 1944, trupele partizanilor titoiști nu controlau nici pe departe majoritatea teritoriului Iugoslaviei.

În final, doar revendicările teritoriale ale lui Tito asupra Italiei au avut succes – Rijeka/Fiume, Zadar/Zara, Istria, insule adriatice și zone etnic slovene, dar fără a putea fi anexate la Iugoslavia orașele Trieste și Gorizia.

Nereușita aspirațiilor teritoriale sârbe/iugoslave din trecut asupra României în cazul Banatului românesc dovedește atât lipsa de substanță a ambițiilor Belgradului de

a fi un lider regional, cât și utilitatea păstrării realismului în politica externă. Este mai bine ca o țară să se concentreze pe rezolvarea propriilor probleme, astfel încât să devină democratică și prosperă, integrată în UE și în NATO, decât să se lase condusă de himere teritoriale. ■

Andrija Hebrang ține o cuvântare

Exclusivitate

TOTALITARISM ȘI DISIDENTĂ ÎN ALBANIA COMUNISTĂ

Prof. asoc. dr. SONILA BOCI

(Centrul de Studii Albanologice, Institutul de Istorie din Tirana)

A existat sau nu o disidență împotriva regimului comunist din Albania? Opiniile merg în direcții atât de opuse, încât uneori este dificil să se găsească puncte de convergență.

Prințipalele motive ale lipsei unei mișcări puternice de disidență țin, în principal, de trecutul istoric, politic și social al albanezilor și de caracteristicile construirii comunismului albanez.

Istoria albanezilor nu a cunoscut un sistem politic de democrație liberală. Albanezii au trăit sub despotismul Imperiului Otoman, au cunoscut anarhia politică din anii 1912 – 1920, au trăit experiența dominației autoritare a lui Ahmet Zogu ca președinte, apoi rege autoproclamat, urmată de haosul celui de Al Doilea Război Mondial.

Până în 1944, coeziunea socială în Albania nu a fost determinată de ideologia politică (cu excepția grupurilor comuniste din anii 1930), ci de legăturile tribale și regionale. Cu excepția unei perioade scurte în jurul anilor 1920 – 1924, statul albanez nu a experimentat viața parlamentară, cu partide politice legale.

Societatea albaneză a trecut de la un regim autoritar la altul, fără ca societatea să cunoască o viață democratică, liberală, fără ca drepturile și libertățile individuale, civile și politice să se aplice efectiv.

Ahmet Zogu, președinte, apoi rege autoproclamat

Lipsa tradițiilor de organizare politică a fost unul dintre motivele pentru care aliații occidentali au tolerat ajungerea comuniștilor albanezi la putere și au dat chiar o aprobare tacită rezultatului alegerilor din 2 decembrie 1945 pentru Adunarea Constituantă. Brigadierul Dante Edward Pemberton Hodgson, șeful Misiunii militare britanice, afirma că „deși există o opoziție considerabilă față de regimul actual, ca este destul de incapabilă să se organizeze într-o forță politică eficientă și nu este în stare să înlocuiască guvernul curent cu o administrare adecvată”. La rândul său, șeful Misiunii civile americane de la Tirana, Joseph E. Jacobs, într-o comunicare către Departamentul de Stat al S.U.A., nota: „de la orice guvern din Albania ar fi

inutil să ne așteptăm să fie respectate principiile democratice, așa cum sunt înțelese în Europa de Vest. Țara a fost mult înapoiată în comparație cu Bulgaria și România și nu ar trebui să fim atât de insistenți în respectarea principiilor democratice”.

In strânsă legătură s-au aflat dezvoltarea economică și socială a țării. Recesiunea economică, rata ridicată a analfabetismului și nivelul scăzut al educației au determinat o atitudine de indiferență a albanezilor față de evoluțiile politice. Pentru cei mai mulți nu conta cine era în fruntea statului sau câte drepturi și libertăți aveau cetățenii. Ceea ce conta era să supraviețuiască. După 1945, menținerea acestei atitudini a reprezentat o preocupare con-

GUSTAR

2

1914. Când, în această zi, trupele germane invadează Marele Ducat de Luxembourg, se trezesc pe podul peste Moselle cu un automobil pus de-a curmezișul, care vrea să le împiedice trecerea. La volan este marea ducesă Marie-Adelaïde, din dinastia de Nassau, o tânără foarte frumoasă, de numai 20 de ani, fragilă în aparență, dar autoritară. Se afla de doi ani la conducerea monarhiei și le promisese compatrioților că va lupta pentru onoarea drapelului ducatului. Nemții, care nu acceptau să tolereze la ușa lor „un câțel care latră”, adică Luxemburgul, nu se lasă impresionați de gestul disperat, simbolic și, în ultimă instanță, rizibil al tinereii; o conduc la castelul din Colmar-Berg, într-un fel de reședință obligatorie, apoi lucrurile se schimbă. Marea ducesă îl primește în castel pe împăratul Wilhelm al II-lea, cu întregul lui cartier general, și pe durata războiului duce o politică de înțelegere cu Germania. Clasa politică îi aprobă comportarea... până la sfârșitul conflictului, adică momentul reglării conturilor, când este acuzată de sentimente progermane. Marie-Adelaïde este obligată să abdice la 14 ianuarie 1919, se retrage în Italia, într-o mănăstire carmelită, apoi în Bavaria, unde va muri la numai 29 de ani.

8

1588. La Tilbury, în estuarul Tamisei, în fața trupelor engleze care apărau țara de Armada spaniolă a lui Filip al II-lea, de uriașă sa flotă navală pregătită a invada Anglia, regina Elisabeta I rostește un memorabil discurs menit a-i însufleți pe luptători: „Vin acum printre voi, așa cum mă vedeți, în această restrîște, nu pentru a mă distra și veseli, ci ferm decisă, în toiu și focul bălălici, să trăiesc și să mor printre voi, să mă prosternez pentru Dumnezeu meu și pentru regatul meu și poporul meu, pentru onoarea mea și neamul meu, chiar și în țărână. Știu că, la trup, sunt o femeie slabă și neputincioasă, însă am inimă și stomac de rege, un rege al Angliei, mai cu seamă, și vai vouă, prinți străini, de Parma sau Spania, sau de altundeva din Europa, care veți cuteza să cotropiți hotarele regatului meu; căci pentru asta, ca dezonoarea să nu mă urgisească, eu însămi voi pune mâna pe arme, eu însămi voi fi generalul vostru, pentru a răsplăti pe deplin toate virtuțile voastre în luptă”.

11

1378. Pe râul Voje din vecinătatea stepei cnezatului Riazanului, trupe călare ale Hoardei de Aur, sub conducerea căpeteniei Beghici, trimise de Mamai, comandantul suprem al Hoardei, în suita a peste 100 de ani de invazii ale pământului rusesc, suferă o primă și răsunătoare înfrângere în fața cneazului Moscovei, Dmitri Ivanovici. După ce, în toamna aceluiași an, tătarii vor încerca să-și ia revanșa, luând cu asalt, fără succes, Moscova, doi ani mai târziu, Mamai, în fruntea Hoardei, aliat cu prințul lituanian Iagailo, va fi scos din luptă de marele cneaz Dmitri Donskoi, învingător în bătălia de la Kulikovo.

19

1812. În timpul campaniei lui Napoleon în Rusia, în satul Valutino, la 20 km est de Smolensk, este rănit de o ghiulea de tun generalul de divizie francez César Charles Etienne Gudin de la Sablonnière, de 44 de ani, un mare talent militar, participant la campaniile napoleoniene din Germania, Prusia, Polonia, la bătăliile de la Eylau și Wagram. Piciorul stâng îi este spulberat de ghiulea, dreptul fărâmițat. Trei zile mai târziu generalul moare, în brațele lui Napoleon, venit să-l vadă la spitalul din Smolensk. Împăratul plânge efectiv când trebuie să-i anunțe decesul. Inima îi este înmormântată în cimitirul Père Lachaise, numele înscrisat cu litere de onoare pe Arcul de Triumf din Paris, corpul rămânându-i într-un loc necunoscut, se pare, până la jumătatea lunii iulie anul acesta, în pământ rusesc. Arheologii din Smolensk au anunțat că au descoperit rămășițele pământești ale militarului francez, la 207 ani de la înhumarea sa, deși a fost înmormântat fără manta și fără decorații. Testul ADN urmează să confirme, dat fiind că un strămoș direct al generalului și-a anunțat sosirea în Rusia pentru probe.

Procesul unui preot catolic

Liri Belishova

moartea pe scară largă a creat o stare de teamă și a reușit să intimideze majoritatea adversarilor politici.

Introducerea conceptului de „responsabilitate colectivă” pentru o vină individuală extindea represiunea și la cercul apropiat al familiei celui sau celor considerați vinovați de regim, uneori chiar și la cercurile de prieteni. Aceste metode împreună cu politicile de internare, evacuare, persecuție utilizate de Securitate, introducerea obligativității autobiografiei pentru angajare sau pentru accesul la studiile universitare au provocat marginalizarea adversarilor reali, făcând dificilă sau chiar imposibilă organizarea acestora.

● altă trăsătură care a împiedicat instituționalizarea disidenței în Albania a fost modul cum s-a constituit portretul „dușmanului poporului”. Totalitarismul albanez a împletit ideologia comunistă cu naționalismul, xenofobia și izolaționismul. Binomul „Patrie – Partid” a devenit, într-un moment în care independența și integritatea teritorială a Albaniei au fost protejate, în realitate, de conjuncturile geopolitice internaționale, din ce în ce mai mult o pavăză pentru a apăra regimul de

nemulțumirea și reacția oponenților politici.

Procedurile judiciare împotriva oponenților au fost folosite și pentru conturarea unei mentalități antioccidentale a albanezilor. Condamnații din primii ani de regim (1945 – 1951) au fost acuzați, printre altele, că erau agenți ai spionajului anglo-american, dar și ai „neo-fasciștilor greci”. Condamnații din rândul clerului catolic au fost adesea acuzați că erau agenți ai serviciilor de informații italiene (cazul călugărului franciscan albanez Zef Plumbi, arestat în 1967 și care a rămas închis pentru 23 ani). În septembrie – noiembrie 1948 lideri comuniști albanezi au fost acuzați că sunt conduși de agenți iugoslavi. Membrii Partidului Muncii din Albania, condamnați după 1961 (Liri Belishova, Koco Tashko), au fost acuzați că primeau directive

din Uniunea Sovietică. Mehmet Shehu, premier al Albaniei vreme de 27 de ani, a fost acuzat că este agent al mai multor servicii de informații străine.

În acest fel, regimul a păstrat mereu în viața de zi cu zi psihoza nesiguranței pentru independența și suveranitatea țării. Oamenii obișnuiți „strângeau rândurile” cu regimul, izolându-i din ce în ce mai mult pe oponenții săi. Diplomația italiană, sesizând situația, încerca să convingă Marea Britanie să oprească operațiunea de răsturnare a regimului comunist din Albania. În decembrie 1949, reprezentantul italian în Consiliul NATO a cerut colegilor săi să nu sprijine operațiunile împotriva regimului comunist albanez. Secretarul general al Ministerului italian de Externe, Vittorio Zoppi,

spunea că „poporul albanez își iubește independența și, dacă simte că independența sa este amenințată, el va fi mai conectat cu Uniunea Sovietică. De fapt, Hoxha folosește astăzi aceste sentimente și apare ca protector al independenței Albaniei împotriva obiectivelor expansioniste italiene, iugoslave și grecești”.

Spre deosebire de celelalte țări din Europa de

Astfel de adăposturi individuale împânziseră Albania; fiecare locuitor avea repartizat un astfel de adăpost, din care trebuia să apere cu arma în mână țara în cazul unei invazii

stantă pentru liderii comuniști. Enver Hoxha a însărcinat toate comitetele de partid din toate zonele Albaniei să lucreze cu „toți cei indiferenți față de politică și care nu înțeleg corect eforturile noastre în această situație dificilă”.

Pe lângă C.C. al Partidului Comunist din Albania (P.C.A.) a fost înființată Secția Agitație-propagandă (Agitprop), care după 1948 a devenit direcție. Datoria acestei structuri a fost să transmită politica oficială în fiecare celulă din societatea albaneză, să îndocctrineze și să mobilizeze masele și să cenzureze orice scriere, gând sau comportament care era în conflict cu linia politică oficială.

Spre deosebire de alte țări din Est, în Albania faza de tranziție spre instaurarea deplină a puterii comuniste, cu guverne de coaliție

Intrarea partizanilor comuniști în Tirana

și un sistem politic hibrid, a fost atât de scurtă, încât putem spune că practic nici nu a existat. Comuniștii au exercitat, în 1944 – 1951, o reprimare susținută pentru a izola și chiar elimina toate categoriile de oponenți politici. Liderii comuniști albanezi nu au aderat la principiile lui Lenin, care nu excludeau integrarea elementelor recuperate din rândul dușmanului de clasă. Ei au adoptat teoria lui Stalin, expusă în lucrarea sa *Despre devierea de dreapta în C.C. al P.C.(b)U.S.*, care spunea că

dictatura proletariatului trebuie să dezvolte o luptă continuă împotriva elementelor capitaliste, să suprimă burghezia și să elimine capitalismul de la rădăcini.

De la instalarea la putere, liderii comuniști au fost foarte atenți ca fiecare categorie de adversari politici să fie tratată în mod specific.

Cu elitele politice tradiționale s-au confruntat imediat după eliberarea Albaniei de ocupația nazistă, acuzându-le cu asprime și condamnându-le pentru „colaboraționism” și drept „criminali de război”.

Mica elită a opoziției în stil occidental, liberală, cu manifestări deschise de opoziție față de instaurarea regimului comunist în Albania, a fost eliminată între 1946 și 1954, fiind împiedicată să participe la viața socială a țării. Comuniștii au reușit să infiltreze în conducerea comunităților religioase persoane care erau favorabile noului regim. Astfel, a fost pus Primat al Bisericii Ortodoxe Autocefale a Albaniei Paisi Vodica, supus total autorităților comuniste. Unde nu au reușit să-și infiltreze oamenii, comuniștii au pus în aplicare decretul pentru comunitățile religioase din 1949. În cazul clerului catolic, doar reprimarea și violența au dat rezultate. Proprietarii de terenuri și proprietarii de întreprinderi au fost expropriați și încarcerați în conformitate cu legile privind impozitul extraordinar al războiului, reforma agrară și o serie de alte decrete și legi care au urmat.

Rezistența armată contra regimului comunist din nord și din sud a fost reprimată prin operațiuni militare, confiscarea armelor, efectuate între februarie 1945 și sfârșitul anului 1947. În perioada 1945 – 1951, aplicarea pedepsei cu

Enver Hoxha (în medalion, cu paharul ridicat) a devenit obiectul unui cult al personalității fără egal în țările comuniste

Exclusivitate

O ARMĂ NEOBIȘNUITĂ, PUȘCA ROSS

ROYCE WILSON
(Australia)

Se presupune adesea că la apogeul Imperiului Britanic și în perioada interbelică diferite țări, colonii și teritorii dependente de Coroana Britanică foloseau aceleași arme precum Marea Britanie.

Înainte de Al Doilea Război Mondial acesta a fost în bună măsură adevărul. Cu toate acestea, au existat și excepții, iar una este pușca Ross, de producție canadiană, care a fost folosită de Poliția Regală Călare din nord-vestul Canadei (precursorii poliției regale călare canadiene) din anul 1902. Ulterior a fost introdusă ca pușcă standard pentru soldații din Canada, la începutul Primului Război Mondial.

Pușca Ross era diferită de celelalte arme contemporane de acest tip: avea un zăvor linial, diferit de închizătorul cu înzăvorâre de la celelalte puști cu repetiție ale epocii.

La o pușcă cu repetiție cu închizător cu înzăvorâre, trăgătorul ridică mânerul zăvorului pentru a debloca mecanismul de trager, îl trage înapoi pentru a scoate cartușul tras, îl împinge înainte pentru a încărca un cartuș nou în camera cartușului, apoi coboară mânerul zăvorului pentru a bloca mecanismul în poziția de trager. În cazul zăvorului linial mânerul încărcătorului este tras drept înapoi, pentru a arunca tubul cartușului folosit, și apoi împins înainte, pentru a încărca un alt cartuș, care este apoi înzăvorât de mecanism și gata de trager.

O armă polivalentă

Pușca Ross este una dintre cele trei arme cu acest tip de închizător care au avut realizări deosebite în serviciul militar. Celelalte două sunt pușca austriacă Mannlicher și cea elvețiană Schmidt-Rubin.

Având în vedere că până la producerea puștii Ross, puștile cu închizător cu înzăvorâre reprezentau standardul pentru armele cu repetiție, opțiunea guvernului canadian pentru cea cu zăvor linial ar putea fi considerată ciudată.

În timpul războiului burilor (1899 – 1902) gu-

Sir Charles Ross

Tuk Jakova și Bedri Spahiu

Est, regimul totalitar din Albania nu a parcurs nici măcar procesul de destalinizare prin care a trecut Estul în anii 1950, după moartea liderului sovietic în 1953. După cum nu a cunoscut nici socialismul cu „față umană”, ca în Cehoslovacia și Polonia. Albania a fost singura țară din Europa de Est care nu a participat la procesul de Cooperare și Securitate Europeană și nu a semnat Carta de la Helsinki.

Intr-un moment în care Estul comunist a adoptat unele măsuri de deschidere către Occident, permițând o anumită libertate religioasă, creând spațiu pentru proprietatea privată sau acceptând semnarea unui act pentru recunoașterea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor, Albania a devenit din ce în ce mai izolată, a emis legi care împiedicau practicarea liberă a religiei, continuau politicile de eliminare a proprietății private (1981).

Orice voce care se opunea regimului, chiar și din rândurile Partidului Muncii din Albania, a fost înăbușită. Tuk Jakova, care a fost ministru de Finanțe și ministru de Interne și în două rânduri vice-prim-ministru, și general-locotenent Bedri Spahiu au simțit pe propria piele ce însemna să

contrazică linia politică a partidului. În iunie 1955, pe când se aflau la Roma, l-au criticat pe Enver Hoxha. Jakova a fost schimbat din funcție, arestat și a murit în închisoare. Spahiu a fost arestat, eliberat în 1974, apoi din nou arestat și eliberat abia în 1990.

Acceași soartă au avut-o și delegații la cea de-a treia Conferință a Comitetului Central al Partidului Muncii din Albania care, inspirați de evoluțiile din Uniunea Sovietică și din Estul comunist după venirea la putere a lui Hrușciov, s-au gândit să găsească modalități de a reforma cumva regimul albanez, dar au fost supuși unei persecuții care i-a urmărit toată viața.

Într-o perioadă în care Conferința de la Helsinki a creat teren pentru mișcări de disidență, precum Carta 77 în Cehoslovacia sau Solidaritatea în Polonia, în Albania a fost aprobată Constituția Republicii Populare Socialiste

Albaneze, care a întărit dictatura proletariatului, rolul conducător al partidului și consolidarea controlului în cele mai intime domenii ale vieții sociale. Două decizii ale Biroului Politic, adoptate în 1975 și 1976, controlau, de exemplu, numele pe care familiile albaneze le puteau pune nou-născuților sau ce model de tunsoare și îmbrăcăminte era potrivit pentru tineretul albanez.

Deținuți politici au fost persecutați și în interiorul zidurilor închisorilor. După revolta din temuta închisoare Spaç, din 1973, s-au desfășurat două procese orchestrate de Securitate împotriva grupurilor conduse de Xhelal Koprencka, respectiv Fadil Kokomani și Vangjel Lezho. Cei trei, împreună cu alți doi deținuți au fost executați, iar pedepsele pentru alte zeci de deținuți au fost sporite.

În acest fel, regimul a reușit să creeze „omul nou”, care accepta să trăiască într-o sărăcie din ce în ce mai extremă și în condițiile unei lipse totale a libertăților personale, sub pretextul că țara se află „sub asediu” și că era forțată să „danseze în gura lupului”.

Albanezii din anii '80 știau puțin sau nimic despre drepturile și libertățile fundamentale. Occidentul îl cunoștea doar prin imagini văzute pe ascuns la posturi de televiziune străine, interzise oficial până în 1991. Democrația liberală și economia de piață erau concepte pe care învățaseră să le disprețuiască. Aceasta a fost Albania la începutul anilor 1990, aceasta este moștenirea regimului comunist pe care poporul albanez a trebuit să o depășească.

Traducere și adaptare
Jonian MOLA

Dărâmarea statuii lui Enver Hoxha, după căderea comunismului

Pușca Ross este distribuită soldaților

Cartușul .280 Ross avea o viteză foarte ridicată – publicitatea vremii nota o viteză la gura țevii mai mare de 3.000 de picioare pe secundă (915 m/s).

Frank C. Barnes, în cartea *Cartușe din lume*, ediția a 12-a, descrie cartușul .280 Ross drept „un exemplu a ceea ce se întâmplă atunci când vânătorii devin prea entuziasmați de ceva nou”. Cartușul era foarte eficient în condiții ideale – continua Barnes –, dar nu era foarte adecvat pentru utilizare atunci când animalele atacau, așa cum au descoperit vânătorii, din păcate.

Ross era și el un vânător iscusit (deținea rezervația Ngorongoro, din Tanganyika, în Tanzania de astăzi). Pușca s-a bucurat de succes ca armă de vânătoare în America de Nord și Africa, până la Al Doilea Război Mondial.

Mai târziu, puștile Ross Mk II și Mk III au fost modificate (dar nu foarte mult) pentru cartușul .303 (7,7 mm), utilizat de toți militarii britanici și cei din Commonwealth la momentul respectiv. Au fost dezvoltate, de asemenea, modele destinate antrenamentelor, calibrul .22, o versiune mai simplificată pentru cartușul mai mic.

În serviciul militar

Pușca lui Sir Charles, în versiunea Mk I, a intrat inițial în înzestrarea Poliției Regale Călare din nord-vestul Canadei, care nu a fost impresionată de ea, menționând peste 100 de probleme. Printre ele, aceea că zăvorul avea tendința să cadă din pușcă. Se menționa și o calitate slabă a unor componente. Din cauza acestor factori s-a

revenit pe tăcute, în 1906, la folosirea puștilor Lee-Enfield și a puștilor acționate cu pârghie Winchester.

Perseverenți, producătorii au făcut modificări designului puștii Ross, modelul următor fiind modelul 1905, cunoscut și ca Ross Mk II în serviciul militar. La fel ca la modelul Mk I, și la Mk

II gloanțele nu puteau fi trecute în încărcător direct de pe lamele. Era nevoie ca gloanțele să fie introduse unu câte unu. Acest defect (alături de alte probleme), a fost rezolvat la modelul Mk III, cunoscut drept Modelul 1910.

Potrivit unui manual de pregătire al armatei canadiene din 1913, diferențele majore dintre modelul Mk III și cele anterioare constau într-un cap al zăvorului reproiectat, posibilitatea de încărcare cu lamele și cătare reglabilă. Cu această versiune a puștii Ross au fost echipate trupele canadiene ce se îndreptau spre Frontul de Vest pentru a lupta în Primul Război Mondial.

Ca pușcă de tir sau de vânătoare, Ross Mk III era foarte precisă, dar nu era potrivită cu noroiul și rigorile războiului de tranșee, fiind foarte predispusă să de blocheze. Mai avea o problemă gravă și cu baioneta, care putea să cadă oricând se trăgea cu arma.

La începutul războiului, de multe ori, soldații canadieni „își pierdeau” puștile Ross și

Antrenament cu baioneta montată

vernul canadian s-a adresat Cabinetului de la Londra pentru a i se aproba folosirea puștii cu magazie scurtă Lee-Enfield (*Magazin istoric*, nr. 7/2017). Din mai multe motive (variate și complicate, fiind adus în discuție chiar un argument diplomatic), guvernul britanic a refuzat cererea canadiană. Atunci, Sir Charles Ross (un producător de arme, soldat, inventator scoțian, baronet de Balnagown) s-a oferit să vândă guvernului canadian o armă cu repetiție pe care a creat-o și dezvoltat-o, cunoscută drept pușca Ross.

În anul 1903 a fost semnat un contract pentru 12.000 de puști Ross. Urma ca ele să fie produse de nou înființata companie „Ross Rifle Company” din Quebec. Succesul lui Sir Charles Ross a fost influențat de legăturile importante pe care le avea în viața politică și industrială din Canada.

Sir Charles Henry Augustus Frederick Lockhart Ross a fost un inventator de succes și unul dintre cei mai importanți proprietari de pământ din Imperiul Britanic. S-a născut în Scoția, la 4 aprilie 1872. A devenit baronet de Balnagown la vârsta de 11 ani și a crescut în

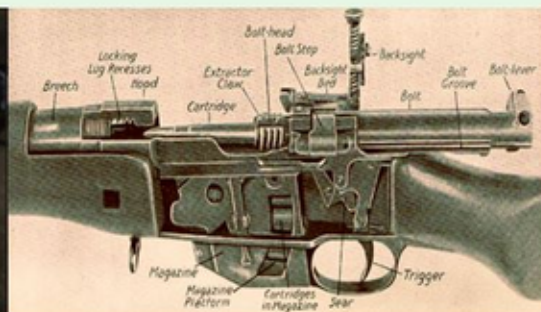
mijlocul unei bogății de neimaginat. Studiile le-a urmat în Marea Britanie la Colegiul Eton și, ulterior, la Trinity House (Universitatea din Cambridge).

Sir Charles a arătat încă de la o vârstă fragedă un interes deosebit în domeniul inovației, dezvoltând pușca care o să-i poarte numele (având și patentul pentru cartușul „Magnum”, calibrul .280 Ross, aproximativ 7 mm). A dezvoltat și diverse unelte agricole.

Pe lângă utilizarea puștilor Ross în serviciul militar și de poliție, există aproape o duzină de variante comerciale și sportive. Avem puștile Ross pentru tras la țintă, puști de vânatoare sau pentru safari (vânatoare în Africa; erau mult mai puternice).

Versiunea sportivă principală a puștii Ross era cea de calibrul .280 Ross (7 mm). Ea a fost vândută pentru aproximativ 55 dolari (aproximativ 1.175 euro în prezent), în anul 1915. O reclamă contemporană menționa laudativ că putea trage cinci focuri țintite în 2,5 secunde. Cu toate acestea nu există mențiuni care să confirme afirmația nici de la vreun concurs de tir, nici de la vânători.

Mecanismul de încărcare și tragere la modelul Mk III

Un ofițer testează pușca-mitralieră Huot

tragă și le-au introdus în serviciul activ. Existau destule puști Ross Mk II și Mk III în depozitele militare britanice, rămase din timpul Primului Război Mondial, însoțite de muniția standard .303. Acestea au fost scoase din depozit și date celor din Home Guard.

În arhive există un contract semnat în septembrie 1942 pentru repararea a 2.000 de puști Ross de compania de arme „Holland & Holland”. Pușca s-a dovedit foarte adecvată pentru cei din Home Guard. După război ea a fost retrasă din serviciu.

Versiunea automată Huot și sfârșitul lui Ross

A existat și o versiune a puștii Ross cunoscută și sub numele de pușca automată Huot.

La scurt timp după ce pușca Ross a fost scoasă din prima linie, în 1916, armata canadiană încerca să obțină puști mitralieră Lewis într-un număr mulțumitor. Atunci s-a sugerat că dacă sunt făcute anumite modificări, pușca Ross cu zăvorul ei neobișnuit putea să fie transformată într-o mitralieră ușoară pentru trupe.

Joseph Huot, un angajat al companiei „Ross Rifle”, a dezvoltat o pușcă-mitralieră care folosea componente din puștile Ross ce urma să fie scoase din uz. Testele au fost făcute de compania „Dominion Rifle” și „RSAF Enfield” din Anglia. În general, rezultatele au fost favorabile și majoritatea defectelor identificate au fost, aparent, ușor de rezolvat.

Prototipurile au fost fabricate de „Dominion Rifle” și testate pe Frontul de Vest, din

nou cu rezultate favorabile. Dar, Primul Război Mondial s-a încheiat înainte ca pușca-mitralieră Huot să intre în serviciu sau să fie produsă în cantități considerabile, care să facă diferența pe front.

Chiar dacă la finalul celui de Al Doilea Război Mondial a existat un surplus foarte mare de puști militare, pușca Ross este rar întâlnită în zilele noastre. Versiunea .22 de antrenament este cea mai rară dintre ele.

Oricine vrea să tragă cu o pușcă Ross este sfătuit în primul rând să meargă cu ea la un armurier priceput și, în al doilea rând, să nu încerce să monteze sau să demonteze zăvorul armei de unul singur.

Ați putea crede că Sir Charles Ross, un membru important al elitei aristocratice, un inventator remarcabil, proprietar de terenuri uriașe a fost și un om foarte, foarte bogat. Nu a fost așa! Profiturile pe care le-a primit Sir Charles de la Compania „Ross Rifle” au atras atenția fiscoi britanice, iar Sir Charles s-a trezit cu o factură fiscală foarte mare. Când a refuzat să o plătească, guvernul a amenințat că îi va confisca bunurile. Domeniul lui Sir Charles din Scoția a fost pus sub poprire de justiția din statul american Delaware. El a plecat în grabă din Marea Britanie pentru a evita închisoarea. Sir Charles Ross a fost căsătorit de trei ori și a murit la 27 iunie 1942, în St. Petersburg, Florida.

Cândva cel mai mare proprietar funciar din Imperiul Britanic, el a fost privit ca un excentric, nu neapărat agreabil, de localnici, iar ultimele sale cuvinte au fost: „Ieșiți dracului de aici!”, adresate infirmierelor care îl îngrijeau.

Domeniul Balnagown a fost vândut treptat de soție și familie după moartea lui Ross. O parte, împreună cu castelul Balnagown, sunt din 1972 în proprietatea lui Mohamed Al-Fayed, fostul deținător al magazinelor Harrods.

În final, pușca Ross a rămas în istorie ca o notă de subsol în domeniul designului armelor, dar și în istoria militară a Imperiului Britanic, chiar dacă, la fel ca inventatorul său, aproape a dispărut în negura timpului.

Traducere de
Alexandru PIȚIGOI

le înlocuiau cu Lee-Enfield, pe care le găseau în „zona nimănui“ dintre beligeranți. Ele aparținuseră soldaților britanici morți.

În cele din urmă, în 1916, guvernul canadian a realizat că pușca Ross nu era tocmai potrivită pentru serviciul militar și s-a trecut la SMLE Mk III, aflată în dotarea a aproape tuturor soldaților din Imperiul Britanic.

Deși pușca Ross nu a fost o armă potrivită pentru serviciu militar, precizia ei a fost remarcată și a fost păstrată ca armă pentru luncetiști sau trăgători de elită. Ea a funcționat bine doar atunci când era încărcată cu muniție curată, ceea ce nu o făcea practică pentru lupta în tranșee, unde noroiul și murdăria erau prezente.

Folosită și în Al Doilea Război Mondial

Compania „Ross Rifle“ a fost naționalizată de guvernul canadian în 1917. După retragerea din serviciul militar canadian, au fost vândute guvernului american 20.000 de puști Ross, în 1917, pentru a fi utilizate ca arme de antrenament. Documentele de arhivă ne arată că 75.000 de puști Ross au fost cumpărate de britanici, la un preț de 375.000 de lire (18,2 milioane euro astăzi) pe parcursul războiului.

Dintre cele aproximativ 400.000 de puști militare ce se crede că au fost produse, undeva între 230.000 și 340.000 au fost, în cele din

Membrii trupelor din Home Guard se antrenează pentru atacul la baionetă cu pușca Ross, model Mk III, în timpul celui de Al Doilea Război Mondial

Trăgători de elită canadieni dotați cu pușca Ross

urmă, achiziționate de britanici. Țările Baltice (Letonia, Lituania și Estonia) au cumpărat de asemenea puști Ross în perioada interbelică. La rândul lor, britanicii au donat cantități mari de arme Ross Țărilor Baltice în perioada 1919 – 1920. Multe puști Ross au fost trimise de britanici în India, dar și în alte părți ale Imperiului, ca armă de rezervă și de instruire.

După anexarea statelor baltice în 1940, sovieticii s-au trezit în posesia a foarte multe puști Ross. Majoritatea armelor au fost date partizanilor și multe dintre ele au fost folosite în timpul celui de Al Război Mondial, în special în timpul asediului Leningradului și pentru apărarea Moscovei. O parte dintre puștile Ross sosite în Rusia în timpul Primului Război Mondial fuseseră expediate de Moscova Spaniei republicane în timpul Războiului Civil spaniol (1936 – 1939).

Numeroase puști Ross au fost expediate Chinei naționaliste de britanici și canadieni, fiind folosite în timpul războiului civil chinez și în Al Doilea Război Mondial. După izbucnirea celei de-a doua conflagrații mondiale, Marea Britanie a înființat Home Guard (miliție civilă înarmată compusă din bărbații care erau prea tineri sau prea bătrâni pentru serviciul militar; trebuia să se opună inamicului în cazul unei invazii). Era evident că guvernul britanic nu avea suficiente arme pentru a dota pe cei din Home Guard. Problema a apărut în 1940, după retragerea Corpului expediționar britanic din Franța, când cea mai mare parte a puștilor Lee-Enfield au fost abandonate pe plajă, în timpul evacuării.

În această situație, factorii de decizie britanici au apelat la toate armele care puteau să

dar urmare a convulsiilor istoriei – nordul Bucovinei tocmai fusese răpit de U.R.S.S. –, este instalat în funcție abia la data de 25 martie 1941, la Suceava, și reinstalat apoi la Cernăuți, peste câteva luni. Pentru puțină vreme însă, întrucât în primăvara anului 1944 Bucovina a fost din nou ocupată. Dată fiind situația cu totul delicată pentru un ierarh al Bisericii, Tit Simedrea s-a retras din funcție la 31 ianuarie 1945. A trăit modest în București, alături de familia sa, și, mai târziu, ca un simplu monah la Schitul Darvari și la Mănăstirea Cernica. Și-a continuat cercetările, fiind pasionat de literatura română veche (știa greacă veche și slavonă), a publicat mai multe studii de specialitate în revistele B.O.R. și în *Romano-slavica*. Mitropolitul Tit Simedrea a plecat la ceruri la 9 decembrie 1971 și a fost îngropat în cimitirul Mănăstirii Cernica.

Activitatea prodigioasă a Mitropolitului Tit Simedrea este încă puțin cunoscută astăzi, inclusiv în mediile clericale. De pildă, în anii '20 – '30 a fost mentorul unei grupări studențești ai cărei lideri erau, între alții, Sandu Tudor, Paul Sterian, Mircea Vulcănescu. Preistoria

Mitropolitul Tit Simedrea
la investirea în funcție de regele Mihai

Tetraevangelul vistiernicului Matias,
scriere tradusă și editată de ÎPS Tit Simedrea

Rugului Aprins are una dintre rădăcini și aici, întrucât întâlnirile cultural-duhovnicești de acest gen de mai târziu, de la Mănăstirea Antim, se petreceau și la aceste întâlniri studențești. Tot Tit Simedrea este inițiatorul unor întâlniri anuale dedicate preoților, intitulate „Săptămânile de retragere și priveghere”, desfășurate în Mitropolia Munteniei în anii '30. Astfel de întâlniri și reuniuni, unele având model catolic, erau relativ uzuale în epocă. Niciuna dintre acestea însă nu a avut drept temelie căutarea isihastă – așa cum s-a petrecut la Mănăstirea Antim cu Rugul Aprins.

În plin Război Mondial, Mitropolitul Bucovinei Tit Simedrea invită o seamă de intelectuali la Cernăuți pentru ceea ce astăzi am putea numi o „Școală de vară” (1 – 7 august 1943). La această reuniune, care avea să se intituleze „Șapte zile de priveghere”, vor participa intelectuali laici precum Sandu Tudor, Alexandru Mironescu, Constantin Noica, Paul Sterian, Mac Constantinescu, Viorel Suluțiu, Petru Manoliu, Alexandru Elian, Henri H. Stahl (însoțit de fiul său, elevul, pe-atunci, Paul H. Stahl), dar și intelectuali din rândul clerului ortodox, precum ÎPS Tit Simedrea și părintele Benedict Ghiuș, părintele Ștefan Slevoacă (părintele Nicolae M. Popescu nu mai reușise să ajungă, fiind bolnav; amintit în program, se pare că nici Anton Dumitriu n-a mai participat).

MITROPOLITUL TIT SIMEDREA ȘI RUGUL APRINS

MARIUS VASILEANU

A fost unul dintre oamenii din umbră cu rolul cel mai însemnat în fondarea mișcării Rugul Aprins, pornită la Mănăstirea Antim din București, dar și un protector al intelectualelor creștine. Mai mult, în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, Mitropolitul Tit Sime-drea a jucat un rol determinant în salvarea a mii de evrei de la deportarea în lagărele de exterminare naziste.

Theodor Sime-drea s-a născut în anul 1886, în localitatea Naipu (jud. Giurgiu). Data nașterii sale este 4 septembrie, ziua când în calendarul ortodox este sărbătorit Rugul Aprins. A urmat cursurile Seminarului Nifon (București). Ulterior s-a înscris la Facultatea de Teologie din București și, mai târziu, a urmat cursurile Facultății de Drept din Iași. Între anii 1923 – 1924 face cursuri de specializare în teologie la Montpellier și Paris.

Trimis la Maglavit

A fost preot în mai multe parohii din Muntenia și București, a avut familie și o fiică. Mobilizat în anul 1916, participă la Primul Război Mondial ca preot-locotenent, ulterior căpitan. A primit, pentru merite deosebite, „Crucea comemorativă a Războiului 1916 – 1918” cu baretele „Ardeal, Carpați, Mărășești” și, din partea regelui Italiei, „Croce al Merito di Guerra”. În București, a fost preot la biserica Sf. Nicolae-Tabacu și director al Cancelariei Sfântului Sinod.

Văduv de mulți ani, este tuns în monahism cu numele Tit, la 24 aprilie 1924, la Mănăstirea Cernica. Fiind o personalitate foarte iubită și apreciată a Bisericii Ortodoxe Române (B.O.R.), Tit Sime-drea este ales episcop-vicar al Arhiepiscopiei de București cu titlul *Târgo-*

vișteanul în anul 1926. În această calitate, întrucât cunoștea bine câteva limbi de circulație (engleză, franceză, germană, rusă), este trimis la mai multe conferințe și întâlniri internaționale, ca reprezentant al B.O.R., precum Lausanne (1927), Sofia și Istanbul (1929), Muntele Athos, Vatoped (1930). În timp, primește și alte funcții, devine director al Institutului Biblic, director și profesor de liturgică la Academia de Muzică Religioasă din București, secretar de redacție al revistei oficiale a Patriarhiei, intitulată *Biserica Ortodoxă Română*.

Un episod nu lipsit de semnificații, întrucât la mijlocul anilor '30, la Maglavit (Dolj) pornise uluitorul fenomen social și religios în urma viziunilor avute de Petru Lupu (*Magazin istoric*, 2/1968; 2/1995), iar bună parte din cler și ierarhi au avut înclinația de a crede în realitatea acestora, episcopul-vicar Tit Sime-drea este trimis oficial să le cerceteze. Surprinzător, inclusiv pentru mulți dintre ierarhii B.O.R., în frunte cu Patriarhul Miron Cristea, raportul episcopului Tit Sime-drea cu privire la Maglavit a fost negativ!

Coincidență sau nu, la puțină vreme după aceasta Tit Sime-drea este ales episcop al Hotinului și trimis în localitatea Bălți (11 decembrie 1935). Mai târziu, începând cu 13 iunie 1940, devine Mitropolit al Bucovinei,

IPS Tit Simedrea la Mănăstirea Cernica

au luat partea evreilor aprig hăituiți în zbu-
ciumata istorie a secolului XX. De unde și
absurditatea acuzelor de legionarism aduse
celor de la Rugul Aprins. Cel mai clocvent
exemplu este ilustrat chiar de activitatea Mitro-
politului Tit Simedrea, care efectiv a salvat de
la deportare și moarte sigură mii de evrei.
Întrucât s-a pus problema acordării titlului de
„drept între popoare” – ceea ce nu s-a mai
concretizat, deocamdată –, redăm mai jos
fragmente din concluziile unei ample cercetări
care aparține colonelului Dumitru Stavarache,
istoric militar: „Cercetarea mea s-a efectuat pe
mai multe fonduri din Arhivele Naționale ale
României, Arhivele Militare Naționale, Arhiva
C.N.S.A.S., precum și interviuri cu martori
oculari [...] Cercetările efectuate până în
prezent (decembrie 2007) au scos în evidență
următoarele: Mitropolitul Tit Simedrea a
intervenit în sprijinul evreilor din Bucovina.

Afirmațiile unor martori ai evenimentelor
(Rabinul Șef Șafran, Traian Popovici, primarul
orașului Cernăuți ș.a.) sunt confirmate de Nota
Serviciului Special de Informații din 18 oct.
1941, f. 38; mitropolitul Tit Simedrea nu a
activat în cadrul mișcării legionare sau alte
mișcări extremiste [...]; nu se confirmă
activitatea mitropolitului în cadrul Centrului
Național de Românizare, în care fusese propus
[...]; Mitropolitul Tit Simedrea a întreținut
bune relații cu reprezentanții comunității
evreiești; Mitropolitului Tit Simedrea i-au fost
întocmite de organele de Securitate atât dosar
individual cât și dosar de verificare. Ambele
au fost închise cu hotărârea de trecere în
evidență, materialele din aceste dosare fiind
considerate de mică importanță” (f. 47 – 48).

Între altele, fapt cu totul impresionant, în
urma unei întâlniri cu Rabinul Șef, Alexandru
Șafran, Mitropolitul Tit Simedrea a intervenit
pe lângă mareșalul Antonescu și a oprit
deportarea evreilor din Bucovina. Iată mărturia
lui Al. Șafran (vezi volumul *Un tăciune smuls
flăcărilor*, București, 1996, p. 86): „[...] i-am
cerut imperativ să-și comunice impresiile
mareșalului și să oprească deportările. El a
făcut-o și a făcut-o într-adevăr cu folos, fiindcă
convoaiele care porneau din Cernăuți au fost
oprite. A mers chiar mai departe, căci, odată
ajuns în orașul său, s-a asigurat din partea
autorităților, destul de recalcitrante, că ordinul
guvernului e dus la îndeplinire. Era ceva
absolut de neînchipuit, obținusem oprirea
deportărilor din Cernăuți, cu ajutorul lui Tit
Simedrea”. ■

ÎN CONSILIUL DIRIGENT – 1918

(Biverb: 5, 4)

Gheorghe BRAȘOVEANU

Soluția rebusului **CANTEMIREȘTII**, din
nr. 7/2019

CANTEMIR – SAZ – ANTIOH – IUNIE – NI
– G – OPERE – N – T – CHP – ILM – ST –
APRILIE – ARMA – C – ANASTASIA – URIAS
– RN – ARS – ZUA – IDEAL – AC – ISSA – U –
VIENA – NECULCE – RADU – OTA –
CARAIMAN.

Soluția jocului **ÎN FRUNTE CU TARAS
BULBA**, din nr. 7/2019

PEDESTRIMEA CAZACĂ APARE ÎN ZARE
(PE – DE – S / TRI – ME / A – CA – Z / A –
CA – A / P – ARE – I / N – Z – ARE)

Mitropolitul Tit Simedrea (dreapta) și Patriarhul Iustinian Marina

Propus pentru titlul „Drept între popoare“

În preistoria Rugului Aprins, momentul Cernăuți (august 1943) reprezintă o dată importantă. Din mărturii ulterioare, unele nepublicate încă, conform lui Alexandru Mironescu, trei au fost cei care au plecat altfel de la Cernăuți: părintele Benedict Ghiuș, Sandu Tudor și Al. Mironescu însuși. Dialogul de suflet petrecut în acel spațiu bucovinean i-a marcat definitiv, cel puțin pe aceștia trei; au decis să continue astfel de întâlniri intelectuale și, totodată, de suflet de unde și coagularea grupului care avea să încerce să se înscrie ca asociație religioasă cu numele „Rugul Aprins al Maicii Domnului“ și reuniunile și conferințele de la Mănăstirea Antim, începând din anul 1944.

De altfel, relațiile lui Sandu Tudor cu Tit Simedrea au fost atât de apropiate, încât unii susțineau că Mitropolitul ar fi fost tatăl celui dintâi, ceea ce este absurd, întrucât Sandu Tudor este mai tânăr cu doar zece ani decât Tit Simedrea. Cu siguranță, încă de când era episcop, Tit Simedrea îl remarcase pe mai tânărul său confrate, l-a îndrumat din umbră, l-a ajutat să ajungă la Muntele Athos (1929) etc. De câteva ori paginile ziarului *Credința*, condus de Sandu Tudor, au găzduit articole generoase privitoare la rafinată activitate a lui Tit Simedrea.

Chiar dacă a fost o prezență discretă, poate și din motive politice – fost ierarh în teritoriile ocupate de sovietici (Basarabia, apoi Bucovina), era suspectat și adesea urmărit de

poliția politică comunistă, dar a scăpat de calvarul închisorilor –, Tit Simedrea, era unul dintre participanții activi la întâlnirile Rugului Aprins. Deosbit de cult și de deschis, a avut o relație privilegiată, inclusiv de rudenie, cu Patriarhul Iustinian Marina. Se zice că era duhovnicul Patriarhului. Fiind cultivat și de alți intelectuali și oameni de cultură, nu neapărat membri ai Rugului Aprins, Tit Simedrea a fost o figură luminoasă a Bucureștilor din anii cei mai negri ai comunismului. În ultima parte a vieții s-a retras într-o casă la Mănăstirea Cernica,

dar putea fi văzut uneori și în sălile de studiu ale Bibliotecii Academice Române.

Una dintre constantele mișcării Rugul Aprins a fost aceea de a se poziționa – prin nucleul său central – foarte echilibrat și inteligent de partea celor în nevoi, inclusiv din punct de vedere politic. Astfel, membrii emblematici ai Rugului Aprins precum, Sandu Tudor, Benedict Ghiuș, Alexandru Mironescu,

Grup de refugiați basarabeni în frunte cu Mitropolitul Tit Simedrea, București 1968, în dreapta lui, Nichita P. Smochină, în stânga Pantelimon Halippa

Icona a Maicii Domnului Tricherousa sau „Cea cu trei mâini“

este prezentă și pe instrumentarul pastoral din Maramureș sau Oltenia, pe bătele ciobănești, pe toarta căucelor etc.

Mentalul popular a conservat o serie de practici rituale legate de folosirea mâinii drepte și a celei stângi, mai ales în riturile de trecere. La nașterea

unui prunc, în satele din Moldova se spunea că acesta trebuia prins cu mâna dreaptă când se naștea, pentru ca el „să aibă o viață împlinită și să trăiască în adevăr și dreptate.“ În cazul în care pruncul ar fi fost prins cu mâna stângă se credea că „ar fi avut parte de strâmbăciuni în viață“ (A. Gorovci, *Credințe și superstiții ale poporului român*, p. 152).

Dacă nou-născutul era ținut de mâna dreaptă trei zile la rând, se credea că ar fi devenit un om milos cu ceilalți (Galați). În Vâlcea, când se naștea un prunc, era înfășat de moașă cu mâna dreaptă lăsată liberă, pentru a crește sănătos și frumos, iar în satele din Țara Oltului se spunea că „trebuie să fie sărutate mâinile pruncului, pentru că așa ar putea ajunge om mare în ierarhia bisericească“ (*Ibidem*, p. 158 și urm.).

Se spunea, de asemenea, că pruncul nu trebuia ținut de mamă, când îl alăpta, pe mâna stângă, pentru că ar deveni stângaci și n-ar mai fi în rândul lumii“ (Moldova). Se credea că persoanei care stă cu mâinile în buzunare avea să-i cadă unghiile (Tecuci), iar în satele din Argeș se spunea că nu e bine să te uiți la un-

ghiile de la mâini, pentru că te va bârfi lumea. Despre nevasta care lua tăciunele aprins din vatră cu mâna se spunea că aceea nu se teme de bărbatul ei. Era interpretat ca semn de pagubă să primești ceva de la o persoană, dacă aceea îți dădea cu mâna stângă, iar când cineva te saluta și întindea mâna stângă era considerat „semn rău“ (Galați).

Gospodinele aveau mare grijă să nu frământă aluatul cu mâna stângă, pentru că ar fi putut provoca stricăciuni mari recoltei de cereale (Tecuci). Se mai credea că acela care dormea cu mâna dreaptă sub cap „trăgea a sărăcie“ (Galați). Bărbații cărora le plăcea băutura trebuia să aibă grijă să nu bea cu mâna stângă, pentru că se îmbătau repede. În Tecuci se credea că accia care mâncau cu mâna stângă îl supărau pe Dumnezeu și nu le-ar fi fost ascultate rugăciunile și primite crucile făcute. În Suceava se spunea că persoanelor cărora le apăreau pete pe mâini li se putea întâmpla un necaz – pierdera unei rude –, iar dacă apărea „o spuzcală“ pe mâini era semn că avea să plouă foarte curând. În toată țara, la înmormântare, când se cânta „Veșnica pomenire“, cei prezenți se țin cu mâna dreaptă de cel din față, în credința că „vor sta laolaltă și când vor ieși din lad“ (R. Antonescu, *Dicționar de simboluri și credințe populare românești*, p. 419).

Se spunea că acci copii care ridică mâinile sau picioarele asupra părinților săvârșesc un păcat atât de mare, încât acestea nu le vor putea trezi niciodată (Simion Florea Marian, *Înmormântarea la români*, vol. III, p. 204 și urm.). Persoana care dădea mâna cu cineva trebuia să știe că e musai să își țină promisiunea făcută, iar cel care visa că spală mâinile cuiva va avea

Scoarțe cu motivul mâinii
(foto din arhiva Muzeului Național al Țăranului Român)

Momentul când se cântă „Veșnica pomenire“

A fost odată ca niciodată

Detaliu reprezentând mâna lui Adam și cea a Creatorului, de pe plafonul Capelei Sixtine, pictat de Michelangelo Buonarroti, acum 500 de ani

MÂNA SEMN ȘI SIMBOL

Dr. GEORGETA ROȘU

Se spune că mintea omului acordă o atenție deosebită mâinilor și ochilor. Mâinilor le sunt atribuite semnificații mistice, misterioase sau oculte. Imaginarul colectiv a legat mâna stângă de rolul de justițiar, de corectitudine și de îndeplinire a dreptății, iar pe cea dreaptă de sentimentele profund umane, ca noblețea și compasiunea.

Una dintre cele mai cunoscute reprezentări întâlnite în istoria multimilenară a popoarelor este mâna, parte a corpului uman, investită cu valențe revelatorii pentru acesta. Istoria noastră oferă numeroase exemple ale prezenței simbolului mâinii în diferite momente și locuri. Localnicii din zona Ialomița pun reprezentarea mâinii pe frontonul caselor, alături de anul construcției, inițialele numelor soților și o formulă protectoare, apotropaică. Un vechi cântec popular spune: „Foaie verde de gutui,/ Ce făcui, ce nu făcui,/ Ridicai bordei cu soare,/ Cu mânuțe de-nchinare,/ Cu căluț de apărare,/ Cu stele de luminare“. Mâna, însoțită de simbolul solar, cu adânci semnificații antropologice și cosmologice, este pusă și pe grinda principală a casei, scrijelită în lemn, lângă numele meșterului –

grindă însoțită de asemenea de o formulă protectoare, așa cum se obișnuiește în sate din Prahova, Maramureș etc.

Mâini votive au fost amplasate pe un monument funerar țărănesc din Dâmbovița, datând din secolul al XIX-lea. Impresionantă prin semnificația sa religioasă și mitologică este reprezentarea mâinii cu prunci, pictură murală aflată în Mănăstirea Vatra Moldoviței (P. Petrescu, *Motive decorative celebre*, p. 70 și urm.). Universul satului tradițional păstrează numeroase categorii de obiecte casnice decorate cu simbolul mâinii. Există furci de tors stilizate sub forma unei mâini cu cinci sau șase degete. Motivul apare frecvent pe țesăturile destinate decorării interiorului casei, pe scoarțe sau ștergare. Mâna

Istoria prin detalii

ISTORIA IMPERIULUI OTOMAN DE DIMITRIE CANTEMIR ÎN BIBLIOTECI FRANCEZE

ȘTEFAN LEMNY

Istoria Imperiului Otoman de Dimitrie Cantemir este prima operă a unui autor român care a fost cunoscută în cultura europeană, atât prin tipărirea ei în mai multe limbi (engleză, 1734 – 1735, franceză, 1743, germană, 1745), cât și prin interesul pe care l-a suscitată în rândul lumii intelectuale. Prezența ei în colecțiile unor biblioteci europene poate oferi în acest sens noi revelații.

Voltaire descoperise lucrarea respectivă grație fiului autorului, Antioh Cantemir (*Magazin istoric*, nr. 2/2009). Recunoscător pentru exemplarul pe

care acesta i l-a trimis în 1739, puțin după numirea sa ca ambasador al Rusiei în

Franța, marele filosof îi scria: „Citesc în momentul de față *Istoria otomană* a răposatului principe Cantemir, pe care voi avea onoarea să v-o înapoiez cât de curând și pentru care nu știu cum să vă mulțumesc mai mult”. Sunt cunoscute, de asemenea, numeroasele comentarii pe care cartea le-a inspirat altor autori de prestigiu (abatele Prévost, autorul celebrului roman *Manon Lescaut*, istoricul Edward Gibbon, Johann J. Winckelmann, întemeietorul arheologiei și istoriei moderne a artei), ca și ecourile ei în lecturile unor scriitori și istorici mai puțin cunoscuți sau în presa din secolul al XVIII-lea.

La aceste exemple ilustre ar trebui adăugate mărturiile ce confirmă prezența ei pe rafturile unor biblioteci curând

Ducele de Saint Simon și catalogul bibliotecii sale
(<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k96184895/>)

o viață fără griji. Când cineva visa mâini multe era semn că va deveni bogat, va câpăta o avere mare. Cine visa că face treabă cu mâna dreaptă avea să aibă noroc de o familie mare și frumoasă, iar cine ar fi visat că își pierde mâinile ar fi putut să-și piardă părinții (*ibidem*).

Referindu-ne la semnificația religioasă a mâinii, putem menționa reprezentările Maicii Domnului și simbolistica poziției mâinilor acesteia. Hodighitria este cea mai răspândită, Maica Domnului aflându-se în ipostaza „Îndrumătoarea”. Ea ține Pruncul cu mâna stângă, prezentându-L cu dreapta pe Iisus Emanuel, drept calea spre mântuirea noastră. În ipostaza Eleousa, „Îndurătoarea”, este accentuată latura umană a Maicii Domnului și a pruncului Iisus. Maica este ușor aplecată asupra Pruncului pe care îl ține cu mâna dreaptă. În varianta bizantină se păstrează distanța între Maică și Prunc, dar în iconografia rusă sentimentele umane sunt amplificate, Maica ținându-L pe Prunc strâns lipit la pieptul ei, acesta având mâna petrecută în jurul gâtului mamei.

Acceași încărcătură emoțională o simțim și în fața Maicii Domnului Tricherosa sau „Cea cu trei mâini”, la care se spune că s-ar fi închinat însuși Sf. Damaschin după tăierea mâinii și, printr-o minune, mâna i-ar fi fost lipită la loc. O mână simbol este și mâna Fatimei sau Hamsa (în arabă *khamisa* însemnând mână). Hamsa a devenit o amuletă foarte răspândită

în Orientul Mijlociu și Africa de Nord, ea reprezentând mâna dreaptă întinsă, folosită ca protecție împotriva răului, pentru a aduce bunăstarea și fertilitatea, norocul, sănătatea și protecția împotriva deochiului într-o comunitate sau într-o familie.

Hamsa, amuleta care asigură protecție împotriva răului

Nu în ultimul rând mâna este considerată un adevărat microcosmos, prin care poate fi prevestit drumul unui individ prin viață, interpretând liniile care brăzdează palmele. Psihanaliștii consideră că aceste linii continuă și în stratul profund, anatomic, motiv pentru care amprentele noastre nu pot fi șterse niciodată, fiind criteriul cel mai sigur de identificare.

Intelepciunea populară ne învață multe despre rosturile mâinii. Mâna care dă culege. Mâna care dă nu se mușcă. Gura priponește mâna. Prinde șarpele cu mâna altuia. Nu da ciomagul în mâna prostului. Hărnicia e mâna dreaptă a norocului și cumpătarca mâna stângă. Mâna care nu știe să scrie dă vina pe condei. I-a pus Dumnezeu mâna în cap. ■

DOSARUL „CORBII”

(Urmare din p. 46)

In cursul unei zile am primit informația că generalul Militaru, care se afla în rezervă la acea dată, a primit la domiciliul său vizita unui ofițer din cadrul M.Ap.N. Am stabilit că autovehiculul cu care se deplasase aparținea parcului auto al Comandamentului Armatei I. Șeful meu l-a chemat pe colonelul Troșca și i-a expus datele privind informațiile culese, cerându-i să ne sprijine în identificarea ofițerului și stabilirea împrejurărilor în care a avut loc vizita și discuțiile cu Militaru. Colonelul Troșca era un temperament vulcanic și reîntors la unitate l-a identificat și l-a chemat pe ofițer în biroul său, contrar

principiilor muncii informativ-operative, și pe un ton agresiv i-a cerut informații referitoare la întâlnirea cu Militaru. Nu cunosc ce date a obținut, dar cu siguranță, în cel mai scurt timp, ofițerul l-a informat pe generalul Militaru că este supravegheat și în atenția colonelului Troșca.

Deși intervenția acestuia în caz a fost una pasageră și la solicitarea colectivului nostru, cred că numele i-a rămas în memorie generalului Militaru și când s-a ivit momentul oportun, acesta s-a răzbunat pentru episodul respectiv, luând măsurile care au condus la uciderea colonelului Troșca în noaptea de 24 decembrie 1989, în fața M.Ap.N. ■

Telex Telex Telex Telex Telex

HITIȚI LA LUVRU

Dușmani ai egiptenilor, hitiții, triburi indo-europene stabilite în jurul anului 2000 î.H. în Podișul Anatoliei (pe teritoriul de astăzi al Turciei), sunt mai puțin prezenți în memoria noastră, comparativ cu marii lor rivali, egiptenii, ai căror faraoni s-au bucurat, de-a lungul timpului, de o bibliografie istorică generoasă.

Muzeul Luvru încearcă să repare această nedreptate. Până la 12 august el găzduiește o impresionantă expoziție, intitulată „Regate uitate. De la Imperiul Hitit la arameeni”, care pune în lumină, pentru prima oară în Franța, vestigiile acestei civilizații. Vizitatorul este întâmpinat de sculpturi monumentale de bazalt, gri, iar mai departe de delicate figurine din argint. Sunt dovezi ale bogăției acestor po-

poare, rămase multă vreme necunoscute și până astăzi misterioase, care stăpâneau tehnica tăierii pietrei, metalurgia, orfevrăria.

Imperiul Hitit se întindea în mileniul al II-lea î.H. din Turcia până în Siria și Libanul de azi, având capitala la Hattușaş, situată la 150 km de actuala Ankara, și se războia cu Egiptul și Babilonul. Prăbușirea lui în 1200 î.H., în contextul „Marii migrații egeene”, sub loviturile popoarelor mării, a permis intrarea în scenă a regatelor neohitit și aramean, care au perpetuat tradițiile predecesorilor și au mai supraviețuit aproape patru secole în regiunea Munților Taurus.

Săpăturile arheologice în zonă au început abia în veacul al XIX-lea. Baro-nul german Max von Oppenheim (1860 – 1946), diplomat, istoric și arheolog, a descoperit în anul 1911, la Tell Halaf, în Siria actuală, palatul regelui aramean Kapara.

Von Oppenheim a adus la Berlin sculpturile monumentale pe care le-a găsit acolo și în 1930 le-a expus. Dar Europa nu era un refugiu sigur pentru asemenea vestigii. Au fost bombardate în vremea celui de Al Doilea Război Mondial, mare parte fiind reconstituite în anii 2000, în urma unor dificile lucrări de restaurare la Muzeul Pergamon din Berlin.

Acum la Luvru sunt expuse unele dintre acestea și se poate observa cu ochiul liber cum au fost compuse din nenumărate bucățele, ca într-un gigant puzzle. Pe altele sunt vizibile hieroglife, de la numele poporului ce locuia regiunea. Dar originea acestei scrieri rămâne necunoscută, pentru că ea nu are nimic comun cu cea egipteană. Începând din veacul al VIII-lea î.H. regatele neohitit și aramean au fost la rândul lor cucerite de asirieni, care aveau să domine apoi întreg Orientul Apropiat. ■

după publicare sau de-a lungul secolului în care a fost tipărită. Este cazul bibliotecii lui Montesquieu în care era menționată ediția franceză a scrierii. Apărută în 1743,

aceasta a ajuns în mod firesc și în Biblioteca regelui Franței, ca și celelalte cărți supuse obligației depozitului legal instituit de Francisc I în 1537. Dar mult mai dificil era de urmărit existența ei și în alte biblioteci franceze mai mari sau mai mici. Consultarea sistematică a cataloagelor acestora oferea singura posibilitate de investigație. Cinc ar fi avut însă curajul s-o asume, date fiind miile de lucrări de acest profil ce constituie un fond specific al Bibliotecii Naționale a Franței?

Digitalizarea colecțiilor prestigioasei instituții oferă acum soluția mult așteptată. Cercetarea în cuprinsul bibliotecii virtuale „Gallica” permite să descoperim numeroase alte biblioteci franceze în care se găsea scrierea prințului moldav în secolul al XVIII-lea, unele aparținând unor figuri prestigioase: ducele de Saint Simon, renumitul memorialist al epocii lui Ludovic al XIV-lea și al Regenței; baronul d'Holbach,

binecunoscutul filosof; Charles d'Orléans de Rothelin, teolog, numismat, membru al Academiei Franceze și renumit bibliofil; Joseph-Antoine Crozat de Tugny, magistrat și colecționar de artă, ale cărui colecții vor pune bazele Muzeului imperial al Ermitajului; François-César Le Tellier, marchiz de Courtanvaux, om de știință etc.

N-am putea înșirui aici toate exemplele posibile. Merită doar să remarcăm că lucrarea este menționată și în bibliotecile unor personaje nu întotdeauna celebre, ceea ce nu are mai puțină importanță pentru înțelegerea interesului pe care ea l-a

suscitat: e cazul unui cavaler Perrin, al unui anume Morand, inspectorul general al spitalelor civile, al unui anume Mouchard, inspector de finanțe etc.

Si nu e vorba doar de biblioteci pariziene: *Istoria Imperiului Otoman* figurează, în 1756, în colecțiile Bibliotecii regale din Nancy, creată din 1750 de fostul rege al Poloniei Stanislas Leszczyński. Demnă de semnalat este și prezența ei în unele biblioteci cu un profil îndepărtat de cel strict istoric, cum rezultă din locul ei într-un catalog cu lucrări de medicină, chirurgie și farmacie (Paris, 1777) sau printre cărțile de muzică ale marchizului de Pange (Paris, 1781).

Informațiile puse la dispoziție de „Gallica” nu sunt definitive. Ele se vor îmbogăți, cu siguranță, cu noi detalii pe măsura digitalizării altor cataloage de cărți. Atunci prezența operei lui Cantemir în bibliotecile franceze ar merita o analiză mai aprofundată pentru a descifra sensurile ei. ■

Baronul d'Holbach și catalogul bibliotecii sale
(<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k55097079/>)

politice din Coreea de-a lungul secolelor și a ferit-o de invaziile popoarelor nomade din nord". Aceasta și explică desfășurarea evenimentelor istorice de la sfârșitul secolului al XIX-lea, în urma cărora China s-a implicat într-un război cu Japonia pentru apărarea relațiilor sale cu Coreea.

Pentru extinderea puterii sale, mai apoi pentru ocuparea Coreei, Japonia a recurs la metode subversive, diplomatice și militare, provocări și amestec în treburile interne. Așa a obținut, prin impunerea tratatelor inegale, dreptul de liberă navigare de-a lungul coastelor Coreei, dreptul de creare a zonelor pentru practicarea comerțului, dreptul de extraterritorialitate al consulatelor, dreptul de staționare pe teritoriul coreean a forțelor armate nipone, despăgubiri și alte privilegii. Mai apoi, a făcut un pas important pentru eliminarea influenței Imperiului Qing în Coreea și obținerea dreptului special de a deplasa forțe militare în Coreea în 1885, prin impunerea semnării unei înțelegeri cu reprezentantul Chinei în ceea ce privește obligativitatea celor două țări de a se informa reciproc în cazul unei solicitări de ajutor militar de către Coreea, adresat uneia dintre cele două țări.

În mai 1894, Japonia se folosește de răscoala populară izbucnită în Coreea sub stindardul sectei Tong Hak (Învă-

Scufundarea navei „Kwoshing”; imagine dintr-o publicație franceză

țătura Răsăriteană), care s-a pronunțat împotriva dominației străine și pentru bunăstarea poporului, răscoală pentru reprimarea căreia regele Coreei solicită ajutor Imperiului Qing. Conform tradiției stabilite, Curtea imperială chineză oferă ajutorul solicitat și trimite în Coreea o armată cu un efectiv de 1.500 oameni, notificând această acțiune și Japoniei. Încă o brigadă mixtă niponă, cu un efectiv de 8.000 de oameni, debarcată în Coreea „chiar înainte de informarea în legătură cu aceasta a Chinei”, a ocupat toate punctele strategice până în vecinătatea capitalei Hancheng (azi Seoul) și a încercuit armata chineză postată la Asan. China cere retragerea armatelor ambelor țări. Japonia refuză însă.

În acele împrejurări, armata japoneză debarcă efective însemnate în portul Incheon, ocupă palatul regal, sechestrăză cuplul regal și își impune puterea în spațiul dat. „Intervenția niponă a dus la ciocniri militare și Japonia a declarat război Chinei la 1 august 1894”, arată istoricul Mikiso Hane.

Știrea despre ciocnirile militare din Coreea a produs mari frământări la Curtea imperială și în întreaga societate chineză. S-a încercat obținerea rezolvării pașnice a diferendelor, solicitându-se Rusiei și Angliei să intervină și să medieze soluționarea conflictului. Demersul nu a avut însă succes.

... și triumfătoare

În același timp, opinia publică cerea să se acorde ajutor Coreei. La 8 iunie, la ordinul împăratului Guangxu, se hotărăște trimiterea de întăriri armatei chineze aflate în portul Asan. Convoiul, format din trei vase de transport și două canoniere, ca și nava engleză de transport „Gaosheng” („Kwoshing”), închiriată de marina chineză, este atacat de vase japoneze. Nava engleză este scufundată odată cu 1.200 de combatanți aflați la bord, în încercarea de a implica Marea Britanie în conflict. Armata japoneză atacă unitățile militare chineze din Asan și le forțează să se retragă la

Înfruntare sino-niponă la gurile fluviului Yalu

Căderea portului Lushun (Port Arthur), în 1894

Războiul sino-japonez din 1894 – 1895 a fost un moment tragic în istoria Chinei, după cum vom vedea în această a doua parte a articolului început în numărul trecut al revistei.

UN EVENIMENT CARE A INFLUENȚAT ISTORIA CHINEI

1894. Bătălia pentru Phonyang, ilustrată de artistul Mizuno Toshikata (1866 – 1908)

ANNA EVA BUDURA

Așa cum afirmă istoricul japonez Mikiso Hane, „încă în perioada de început a epocii Meiji (Magazin istoric, nr. 7/1982), unii conducători japonezi au nutrit în privința Coreei planuri imperialiste. Faptul este dezvăluit în cel propus în 1873 de generalul Saigo Tsugumichi (1843 – 1902), de a începe o campanie împotriva Coreei“, iar „în momentul în care a apărut criza în domeniul politicii externe, guvernul și partidele politice au lăsat la o parte diferențele și și-au dat mâna ca în fața unei crize naționale. Aceasta a fost confruntarea cu China“.

Cercurile militariste nipone urmăreau planuri expansioniste de mari proporții pentru obținerea materiilor prime necesare dezvoltării și modernizării Japoniei. Primul pas consta în scoaterea Coreei de sub protectoratul Chinei și transformarea ei într-o colonie a Japoniei; următorii pași

vizau supunerea Chinei continentale și a întregii Asii.

O Japonie agresivă...

Coreea, țară vecină a Chinei, de care era atașată încă din Antichitate, întreținea cu aceasta legături prietenești,

prin cultura comună și filosofia confucianistă. Profesorul Chun Hac-jang, de la Universitatea Sagang, afirma la Congresul Internațional al Orientaliștilor din 1971: „sistemul tributar cu caracteristici chinezești existent între China și Coreea a jucat un rol important în menținerea stabilității

tat armat, la 24 martie, acțiunile militare agresive au continuat, până la data de 30 martie, când s-a semnat o înțelegere-armistițiu. Abia la 17 aprilie s-a încheiat tratatul de pace între Imperiul Qing și Japonia, Tratatul de la Maguan (Shimonoseki).

Acesta este considerat tratatul inegal cu cele mai grave consecințe asupra societății chineze dintre toate cele semnate după anul 1842. Tratatul a accelerat procesul de semicolonizare a Chinei, a încălcat integritatea și suveranitatea statului chinez și i-a subminat economia. El este privit de către istoricii chinezi ca una dintre gravele umilințe naționale, care a plasat China într-o criză profundă, cu influențe negative puternice asupra propriei evoluții, ca și asupra poziției ei pe plan internațional, implicit asupra relațiilor ei cu alte state și popoare.

Prevederile tratatului au fost zdrobitoare pentru China atât în privința cedărilor teritoriale impuse, cât și în privința despăgubirilor și avantajelor stoarse de Japonia: par-

Japonezi decapitează militari chinezi

tea chineză a trebuit să recunoască „independența” Coreei, să cedeze Japoniei pentru veșnicie insula Taiwan, Peninsula Liaodong, Arhipelagul Penghu, să deschidă pentru comerț și investiții industriale nipone patru orașe importante ale Chinei, să acorde navelor nipone dreptul să acosteze în porturile chineze, să acorde Japoniei scutiri de taxe vamale, să plătească Japoniei despăgubiri în valoare de 200 milioane liang de argint, adică 7,45 milioane kg de argint, la care s-au adăugat ulterior drept compensație – după retrocedarea Peninsulei Liaodong, ca urmare

a intervenției Rusiei, Germaniei și Franței – încă 30 milioane liang de aur, precum și 1,50 milioane liang argint pentru cheltuielile armatei japoneze după ocuparea portului Weihaiwei, precum și penalizări etc. După calculele omului de știință chinez Jin Xinde, guvernul chinez a plătit Japoniei 340 milioane liang (13.600 t) argint, de 6,4 ori valoarea venitului național al Japoniei în acei ani.

Reacția întregii societăți chineze a fost fermă: prin petiții adresate tronului se cerea anularea tratatului și continuarea războiului până la izgonirea totală a cotropitorilor niponi din țară. Dar Curtea imperială nu se simțea capabilă să uncască forțele naționale, nu dispunea nici de resursele materiale pentru o asemenea acțiune. Împăratul Guangxu, răspunzând presiunii societății chineze, a lansat Reforma celor 100 de zile (Magazin istoric, nr. 10/1990, 9/1999), marcând ultimul eveniment istoric de seamă al zburcișmei secolului XIX-lea al Chinei.

Marcarea celei de a 125-a aniversări a războiului chino-japonez din anii 1894 – 1895 a prilejuit și anul acesta momente de reculegere, de meditație asupra mersului istoriei Chinei, dar și de concepere a unor planuri care să împiedice repetarea unor tragedii ale trecutului. ■

Text al Tratatului de pace din 17 aprilie 1895 (Tratatul de la Maguan – Shimonoseki), încheiat între Imperiul Qing și Japonia, și scenă din timpul negocierilor

Trope japoneze în portul militar Weihaiwei...

Phongyang (azi Phenian). Aici se dau lupte grele pentru oprirea înaintării forțelor nipone spre granița Chinei. La 15 septembrie, orașul este cucerit și armatei chineze i se ordonă retragerea de pe teritoriul Coreei.

La 17 septembrie, zece vase de război ale *Beiyang haijun* care transportau întăriri la Dadonggou, la întoarcere spre portul de acostare, sunt atacate, în Marea Galbenă, la gurile fluviului Yalu, de flota japoneză. Se declanșează una dintre cele mai mari confruntări navale ale epocii moderne, scriindu-se, după părerea unor specialiști, „unul dintre cele mai fascinante momente ale istoriei navale”. Cele două flote folosesc tactici diferite și câștigă bătălia flota cea mai mobilă, cea a vaselor cu tonaj redus, învățătura reținută de comandanții japonezi în Franța.

După o confruntare de o zi și pierderea a cinci vase de luptă, comandantul flotei chineze ordonă întoarcerea acestuia în portul militar Weihaiwei, din Peninsula Shandong, unde se sinucide, împreună cu comandanții subordonați, asumându-și vina pentru înfrângerea suferită. Forțele japoneze debarcă în Peninsula Liaodong și înaintază spre nordul Manciuriei, vizând ocuparea locurilor de baștină ale strămoșilor dinastiei Qing și, totodată, spre sudul peninsulei, vizând ocuparea porturilor Lushun (Port Arthur) și Dalian (Dairen). Astfel, războiul s-a încheiat. Raportul de forțe în

Asia s-a schimbat în mod hotărâtor. Japonia a cucerit suveranitatea pe mare.

Vestea înfrângerii flotei chineze a luat prin surprindere Curtea imperială, a șocat-o pe împărăteasa-mamă, Cixi. Ea a ordonat oprirea imediată a tuturor

pregătirilor întreprinse pentru sărbătorirea celei de a 60-a aniversări a zilei sale de naștere. De asemenea, îl pedepsește pe Li Hongzhang, comandantul zonei militare Zhili și al Flotei Mării Nor-

... și sinuciderea comandantului flotei chineze (tablou de Mizuno Toshikata), după cucerirea portului

dului, retrăgându-i cele mai înalte distincții de care se bucura până atunci. Pentru a-și exprima solidaritatea cu pierderile materiale și umane suferite, dispune alocarea din vistieria palatului imperial a trei milioane liang de argint și două milioane de șiraguri de bănuți, pentru recompensarea combatanților, și poruncește să fie trimise haine îmblănite soldaților de pe frontul de luptă din Manciuria.

Cedări în lanț

În timp ce Curtea imperială dezbat situația creată și inițiază tratative pentru oprirea ostilităților, armata japo-

neză continuă operațiunile militare în Peninsula Liaodong: la 24 octombrie ocupă orașul Jinzhou, apoi la 7 noiembrie pune stăpânire pe portul Dalian și la 21 noiembrie ocupă portul Lushun, fără să întâmpine vreo rezistență. Dar aceasta nu ferește orașul de acțiunile sălbatice ale ocupanților japonezi, care trec la masacrarea locuitorilor pașnici.

La 20 ianuarie 1895, armata terestră niponă ocupă Peninsula Shandong, asaltează portul militar fortificat Weihaiwei. Acesta cade la 17 februarie și toate vasele flo-

tei chineze adăpostite acolo sunt scufundate de ocupanți, desăvârșindu-se astfel dezastrul început în bătălia de la gurile Fluviului Yalu.

Delegațiile trimise pentru începerea tratativelor au fost respinse

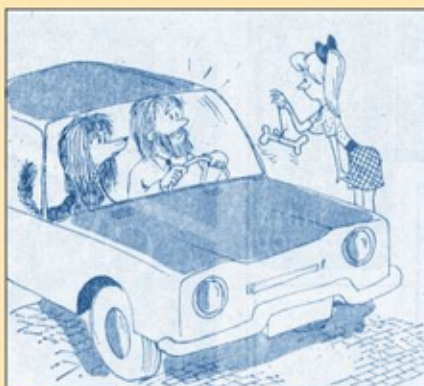
de partea niponă, invocându-se lipsa lor de competență de a duce tratative; se urmărea astfel să se câștige timp pentru ocuparea Arhipelagului Penghu (Pescadores) și a insulei Taiwan. Chiar după sosirea lui Li Hongzhang la Maguan (Shimonoseki) și în timp ce acesta ducea tratative, traumatizat și rănit în urma unui aten-

Victime pe câmpul bătăliei din portul Lushun, 1894 - 1895

„Nu contest vechiului târg un anume farmec. Capitala noastră a fost totdeauna un oraș al grădinilor, un oraș liric prin excelență, un oraș destinat micilor petreceri familiale în care forumul era timid, ca să nu spun meschin, iar evenimentul arhitectural – catedrala – o Mitropolie suită pe locul cel mai înalt, în dealul cu același nume, fără măreția altor construcții de acest gen de aiurea. Cel mai mult, după socotela mea, Bucureștiului i-a lipsit și-i lipsește încă un fluviu dominat de un munte sau măcar de o colină împădurită. Oraș de câmpie, devastat iarna de viscole și vara de răsuflarea fierbinte a Bărăganului, el își justifică oarecum aspectul plan, lipsit de semeție [...] Dacă vrem să ne înduioșăm, putem să evocăm sinuozitatea curioasă a Căii Victoriei, respectată încă de urbanistii contemporani până la absurd (vezi clădirea din fața Poștei, împinsă până în stradă), lenea înguste Dâmbovițe, străjuite de maluri pleșuve, plantate în ultimii ani cu copaci și iarbă și poate pitorescul pietelor aglomerate, pestrițe, cu aspect profund oriental.”

Romulus Rusan se simte dator să atragă atenția, într-un articol intitulat *Șoapte ale istoriei*: „Categoric, e ceva nou în acest perimetru [al centrului vechi], unde fiecare cazma trebuie să fie frânată de presimțiri arheologice. Grija tuturor, chiar a pictonului neofit, e ca avântul urbanistic să dea prospețime și totodată se-nectute, să nu se abată cu niciun grad de la rețeta bunului simț estetic [...] Gabroveni, răpitoarea străduță din Mala Strana (pe care orice ghid străin ar eticheta-o drept «tor-tueuse», epitet care și sădește în mintea fragilă a turistului ideea unor taine insurmontabile), ar putea deveni dintru început, cu un efort mai mic decât altele și care ne-ar putea da curaj pentru tot restul vieții, prototipul cartierului. Bineînțeles, dacă am da suflet nu numai fațadelor, dar

Un „malagambist” ironizat într-o caricatură

și interioarelor intrate în letargica posesie a păianjenilor ori, în cel mai bun caz, a unor magazine și întreprinderi cu multe inițiale.”

În orele de vârf, capacitatea maximă a transportului public, socotită la 8,5 călători pe m², este depășită cu 76.000 de persoane, adică un coeficient de supraîncărcare de 24%, în medie. Spre Întreprinderea de produse radio și semiconductori Băneasa coeficientul este depășit cu 96%, spre Piața Scânteii cu 83%, spre Titan

și Vatra Luminoasă cu 82%. Asta și din cauză că mulți conducători de întreprinderi nu vor să schimbe ora de începere a programului, astfel încât să se reducă vârful de sarcină.

Vrei să intri în plină zi într-un magazin, dar ușa este închisă. Nu are program fic de dimineață, fie după-amiază. Alteori un afiș în ușa te anunță că vânzătorul este plecat în concediu până la data de... În Capitală sunt amplasate aproximativ 5.000 unități comerciale și de alimentație publică. Dar programul lor ține cont prea puțin de nevoile cetățenilor. Centrele de lapte se deschid dimineața, la 05.00 sau 05.30. Cele de carne la 06.00. Alimentarele la 06.30. Ce face o gospodină care vrea să meargă la cumpărături înainte să plece la serviciu?

În zilele de 30 și 31 iulie s-a desfășurat o sesiune științifică ce a marcat cinci ani de la crearea Institutului de Studii Sud-Est Europene. Într-un interviu publicat de *România liberă*, prof.univ.dr. Mihai Berza prezintă direcțiile de activitate ale Institutului.

În revista *Flacăra* din 12 iulie, Nicolae Minei semnează o corespondență din orașul Ulianovsk. În aceeași revistă, peste două săptămâni, prezent la Cannes, la a XXII-a ediție a Festivalului de Film, Cristian Popișteanu publică un interviu luat actriței britanice Vanessa Redgrave, care a

De la stânga la dreapta: Neil Armstrong, primul om care a pășit pe Lună, Michael Collins, cel care a rămas în capsula Apollo 11, pe orbită în jurul Lunii cât a durat aselenizarea, și Edwin Aldrin, coechipierul lui Armstrong în modulul lunar

ÎN BUCUREȘTI ACUM 50 ANI

Sunt două luni care stau – cel puțin așa apare în presa de atunci – „sub semnul efervescenței creatoare a întregului popor care se pregătește să întâmpine Congresul al X-lea al P.C.R.“. Și totuși, două evenimente externe aveau să „ia fața“ congresului.

Primul dintre ele a modificat chiar data de deschidere a congresului (*Magazin istoric*, nr. 3/2008), creând probleme în relațiile cu unele partide comuniste, nemulțumite de vizita președintelui celui mai mare stat imperialist la București. La 2 august sosea în România, într-o vizită convenită în ultima clipă, președintele Richard Nixon. A stat doar două zile și a fost primit cu un entuziasm extraordinar de bucureșteni.

Al doilea eveniment major a fost lansarea misiunii Apollo 11, care a dus primul echipaj uman pe Lună. Astăzi, puțini își mai aduc aminte numele primului pământean care a pus întâia oară piciorul pe satelitul Pământului, iar numele coechipierului său și al cosmonautului care a rămas în așteptare pe orbită probabil că au fost uitate complet. Misiunea a fost urmărită cu sufletul la gură pe întreg globul. Nava spațială a pornit la drum miercuri, 16 iulie, ora 13.32.00 GMT, ora 15.32.00, ora Bucureștiului. Duminică seara, la ora 22.17, ora Bucureștiului, de pe Lună a sosit mesajul: „Vulturul a aselenizat!“. „Cu o oră înainte de aselenizare – transmitea de la Washington corespondentul Agerpres, C. Alexandroaie –, America părea că a încremenit. Străzile erau goale. Toată lumea se afla în fața unui televizor. Pe aeroporturi, ecranele transmiteau în direct aselenizarea. Pe stadioane s-au întrerupt manifestările sportive și toată lumea urmărea transmisia în

direct pe ecranele existente. Reușita a fost întâmpinată cu urale și aplauze. Niciun alt eveniment din istoria contemporană a Americii nu a emoționat atât de puternic poporul ci“. Într-un interviu cu V. Firoiu, savantul Henri Coandă spunea: „Știți că la zborul spre Lună au fost folosite și calculele inițiale ale matematicianului român George de Bothezat? [...] Este întâiul om în lume care a susținut o teză de doctorat tratând un subiect aviat: teza în cauză a pregătit-o la savantul francez Paul Painlevé, același care, împreună cu inginerul Gustave Eiffel, constructorul faimosului turn ce-i păstrează numele și faima, m-a sprijinit la înfăptuirea celui dintâi avion cu reacție. George de Bothezat, după studii strălucite în matematică și tehnică, și-a trecut doctoratul la Paris, cu lucrarea mecanica avionului, cea dintâi în lume – revoluționară la timpul ci – cu o asemenea tematică. El s-a stabilit apoi în America de Nord, funcționând

ca profesor în învățământul universitar american până la moartea sa [...] Tot el este și pionierul în domeniul construcției elicopterelor [...] A realizat un imens volum de calcule pentru ruta Pământ – Lună – Pământ, folosite acum la baza epocalei realizări a selenauților americani.“

Bucureștiul continuă să își schimbe, rapid, înfățișarea. Eugen Barbu publică în *Informația Bucureștiului* o suită de escuri despre transformarea Capitalei, pornind de la Bucureștiul Cuțaridei.

Președintele american Richard Nixon, Nicolae Ceaușescu, Patricia Nixon și Elena Ceaușescu

STATUIA REGELUI DECEBALVS LA BUCUREȘTI!

(Urmare din p. 8)

Sculptura identificată de Leonard Velcescu era considerată a reprezenta un barbar, eventual un „nobil dac”. Statuia, aflată în anul 1584 într-o colecție privată, este expusă din anul 1810 în Grădina Boboli din Florența. Are 2,30 m înălțime și este executată din porfir roșu (adus din Egipt); dar capul și mâinile sunt din marmură albă.

Materialul din care a fost realizată (partea vestimentară) l-a determinat pe L. Velcescu să afirme că aceasta este o reprezentare autentică a regelui Decebal; din porfir se realizau doar statuile marilor personalități. Eu însumi am

ilustrat coperta unei cărți (*Decebal, regele Dacilor*, Editura Enciclopedică, București, 2016) cu această imagine.

De mai mulți ani, domnii Florin Pârlea (președinte executiv al Asociației Identitate Culturală Contemporană) și Leonard Velcescu (președinte de onoare al acestei Asociații) au luat inițiativa de a realiza și aduce în țară o copie a acestei statuii. Au trebuit câțiva ani pentru a strânge fondurile necesare executării acestei copii. Dar trunchiul acestei statuii a fost executat din marmură roșie (din Turcia?); sculptorii italieni, din zilele noastre, care au executat copia, nu s-au încumetat să o realizeze tot

din porfir, din cauza durității materialului.

Statuia a ajuns de curând la București. În așteptarea încă a unei decizii a edililor Capitalei de a-i găsi o amplasare adecvată, statuia regelui Decebal a fost adăpostită provizoriu de Muzeul Național de Istorie a României. Aici a avut loc, în ziua de 25 iunie 2019, în prezența unei distinse și numeroase audiențe, dezvelirea statuii.

Alături, de o jumătate de secol, Lapidariul Muzeului Național adăpostește copiile Columnei Traiane - „monument al etnogenezei Românilor” (după caracterizarea inspirată a istoricului Radu Vulpe). ■

BLITZ... CONCURS

Trimiteți, până la 15 septembrie 2019, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Pentru concurs**) și puteți câștiga un abonament pe un an de zile la revista **Magazin istoric**.

– La ce mănăstire a fost tuns în monahism Mitropolitul Tit Simedrea?

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul** din iunie 2019 este:

Stănuț Jianu

Premiul de un abonament pe un an la revista *Magazin istoric* a fost câștigat de domnul **Ion Ungheanu**, din **municipiul București**.

Abonamentul se efectuează începând cu luna ianuarie 2020.

Adresa noastră: **Magazin istoric**, C.P. 15-702, Of. P. 15, sect. 1, București

primit premiul pentru interpretarea rolului Isadora Duncan. De altfel, la ședința foto mulți fotografi au strigat-o „Isadora“, într-atât se identificase cu rolul. În seara de 30 ianuarie 1937, când s-a născut Vanessa, Laurence Olivier, care juca în piesa *Hamlet* alături de fericitul tată, Michael Redgrave, a ieșit în fața cortinei, la sfârșitul spectacolului, și a anunțat: „Astăzi s-a născut o încântătoare actriță“.

În Statele Unite, la Harvard University Press, a apărut lucrarea profesorului Keith Hitchins, *The Romanian National Movement in Transylvania, 1780 – 1849*.

Ne părăsesc, la 4 august, Vasile Canarache, directorul Muzeului de Arheologie din Constanța, la 9 august, academicianul C.I. Parhon și la 14 august academicianul George Oprescu.

Informația Bucureștilui publică o serie de micro-interviuri. Dem Rădulescu, răspunzând unci întrebări dacă a renunțat la rolurile din spectacolele de varietate: „Da. De când m-a povățuit revista *Contemporanul* să învăț meserie de la artiștii amatori“. „O regretați pe Stela Popescu, actriță de dramă?“ (renunțase la această carieră pentru teatrul de revistă). „Nu. o visez pe Stela Popescu cântăreață de operă“ – răspunde actrița. „De ce spuneți glume la TV?“ – este întrebat Florin Piersic. „Pentru că regizorii nu mă prea distribuie în comedii. Umorul e una din plăcerile mele secrete“.

În planul de învățământ al Facultății de Istorie din București va fi inclus cursul „Istoria Sud-Estului Europei“. Va fi predat de specialiști din catedra de istorie medie, modernă și contemporană universală, începând din 1453 și până la zi. Va fi eșalonat pe trei semestre, cu câte patru ore pe săptămână.

Este un interval fast pentru sportul românesc. Românii Ion Țiriac și Ilie Năstase „au surprins și au zguduit lumea tenisului“, învingând cu 3 – 2 echipa Angliei, la Londra, și calificându-se

în finala Cupei Davis, unde urmează să întâlnească echipa S.U.A., la Cleveland. În ultimul meci, decisiv, Ilie Năstase l-a învins pe Cox. După ultima minge, tenismenul român a aruncat racheta spre cer și a strigat, de s-a auzit în întreaga arenă: „Bravo, Năstase! Ai câștigat!“. Peste 50 de ani, Simona Halep avea să devină prima câștigătoare din România a turneului de la Wimbledon. Aurel Vernescu și Atanasie Sciotnic au câștigat medalia

de aur la caiac dublu 500 m, la Campionatele Europene, disputate la Moscova, iar Ivan Patzaichin și S. Covaliu pe cele de aur la proba de 1.000 m canoc dublu.

Eugen Barbu scrie despre transferurile unor jucători de fotbal în străinătate. Gheorghe Constantin (despre care Marius Popescu tocmai a publicat o carte, intitulată *I se spunea profesorul*) pleacă în Turcia. Dar în divizia B. „În urmă cu zece ani, acest mare jucător ar fi adus casieriei clubului Steaua o sumă imensă de bani, cam cât valorează la ora de față Dumitrache, pe când acum...“. Tot acolo au plecat și Datcu, și Popa. „Orientul a devenit Eldorado al unchilor fotbaliști.“

Să încheiem tot cu o știre externă. Sub titlul *Incident de frontieră sovieto-chineză*, sunt reproduse comunicatele TASS și China Nouă. „Ministerul Afacerilor Externe al U.R.S.S. a adresat ambasadei R.P. Chineze la Moscova o notă de protest, în care se arată că la 8 iulie un grup de cetățeni chinezi înarmați a violat frontiera de stat a U.R.S.S. și, pătrunzând pe porțiunea sovietică a insulei Goldinski de pe fluviul Amur, a deschis

focul împotriva unor lucrători fluviali sovietici. Unul dintre ei a fost ucis și trei au fost răniți.“

„Ministerul Afacerilor Externe al R.P. Chineze a adresat ambasadei sovietice de la Pekin o notă de protest în care se arată că unități de frontieră sovietice au păstrat la bordul a două nave pe teritoriul chinez în regiunea Insulei Pacha, pe partea chineză a fluviului Heilun. Milițienii chinezi au ripostat în autoapărare.“ ■

La Palatul Republicii, Nicolae Ceaușescu l-a primit pe cel de al 20.000.000 cetățean al țării: Daniel Marius Stănculescu, născut la 20 iunie, ora 05.00, în județul Argeș

GENERALI ȘI MAREȘALI ROMÂNI

IOAN... GENERAL EROU ROM		AVRAMESCU GHEORGHE		C-TIN... MAREȘAL ÎN 1916		CAMPIONI		ÎMPREUNĂ	
EREMIA ÎN 1916		POARTĂ INELUL		INDIVID		PARADIS		PERSOANE MILITARE	
1916			A MUJOCI UN TRĂTAT						PUR, ÎNGRIJIT
IUTE ÎN MIȘCĂRI			A SE TREZI LA VIAȚĂ						
				PRIMELE DIN ZECEI			DRAGALINA CORNELIU		
							PREJUDICIU		
...AVERESCU									
ÎN TEMĂ!									
AVÂNT									
				PUNCT CULMINANT AL LUPTEI		ATMOSFERĂ			
					NEGAȚIE				
					NEGRE DE NISESTRU			MILITAR INFIRM	
SURPRINS		GEN				CUI BONT			
TRASUL LA ȚINTĂ		ALEXANDRU ... (1877)				PĂMÂNT ÎNCONJURAT DE APĂ			
SPECIALIST ÎN TACTICĂ									NIMIC MAI MULȚ
	TERMINALE LA TRANȘEEI			RENI		NAVĂI			
	NIMB			TELL C-TIN		ȘIR DE VAGOANE			
			EXAMINAT						
			PATRU ROMAN						
DEOSEBIT					A STRIGA TARE				
INCOM- PARABIL					CAP DE SOLDAT!				
				STORS DE PUTERE					
VITEAZ			C-TIN... FOST MINISTRU DE EXTERNE						
PRIMELE LA ATAC!									

D. CIREAȘĂ

FUNDATIA REGALĂ UNIVERSITARĂ „CAROL I”. 1952

Iată noi pagini din documentul a cărui prezentare am început-o în numărul din luna iunie și care face parte din fondul Constantin Vișoianu, de la Arhivele Hoover Institution on War, Revolution and Peace. Ca de obicei, mulțumirile noastre merg către doamnele ELENA DANIELSON și LAURA COSOVANU.

Fundația a urmărit să intereseze cât mai mulți cercetători români din toate țările la activitatea sa, cerându-le concursul să țină sau să trimită spre a fi cetite prelegerile lor în cadrul cursurilor organizate de ea. Dând urmare acestor invitații, d. prof. G. Nandriș, din Londra, s-a deplasat special la Paris spre a face o comunicare în cadrul Fundației, iar d-nii V. Buescu (Lisabona) și D.C. Amzar (Germania) au trimis prelegeri care au fost sau vor fi cetite în public.

Fundația a căutat să intereseze și conferențieri francezi, pe care i-a invitat să vorbească în cadrul cursurilor sale. Au răspuns invitațiunii sale d-nii Marcel Fontaine, șeful emisiunilor în românește de la Radiodiffusion Française, și vor mai vorbi în zilele ce urmează d-nii prof. Ficheux și père Barral, din ordinul Asumpționștilor.

În viitor Fundația va căuta să intereseze și mai mult tineretul la activitatea sa, asociindu-se conferențieri din generația tânără, dintre elementele care au dat dovada seriozității și capacității lor.

Publicațiunile Fundației. Până acum a fost stabilit numai programul de publicațiuni al Colecției literare a Fundației, urmând ca ulterior acest program să fie completat cu publicațiunile Colecției istorice, juridice etc.

În cursul anului 1952 vor apare în Colecția literară a Fundației următoarele lucrări:

1. Ediția critică a poeziilor lui M. Eminescu, îngrijită de d. Victor Buescu. Această lucrare este culeasă la Lisabona și sperăm că va putea apare în cursul acestei veri.

2. Omagiu prof. Mario Roques, îngrijită de d. prof. Sever Pop; se găsește sub tipar, la Editura J. Duculot-Gembloux (Belgia). Acest omagiu va avea următorul sumar:

1. Biographie (scrisă de E. Turdeanu); 2. Les clefs de Mario Roques [Elevii lui Mario Roques] (de G. Nandriș); 3. M. Roques et la littérature roumaine (de B. Munteanu); 4. M.

Roques et la linguistique roumaine (de Sever Pop); 5. Bibliographie des travaux de M. Roques concernant le roumain [Bibliografia lucrărilor lui M. Roques privind limba română] (de Horia Rădulescu); 6. Etudes roumaines de Mario Roques (reproducerea celor mai importante studii despre probleme românești); 7. Cuprinsul.

3. Regulile ortografice ale limbii române, interpretate de prof. Sever Pop, un volum de circa 120 pagini pentru care i s-a dat autorizare autorului să înceapă tipărirea.

4. Antologia „Omul și pământul românesc”, alcătuită de d. prof. B. Munteanu și Mihai Niculescu; va cuprinde circa 250 pagini. Lucrarea va fi prezentată Fundației în luna august și ar putea apare la finele anului în curs.

Sumarul provizoriu al acestei lucrări este următorul:

I. Criteriul geografic-peisagistic. A. Privire panoramică asupra pământului țării (scurtă caracterizare geografică). B. descrieri ale peisajului românesc: 1) Muntele; 2) Dealul; 3) Câmpia; 4) Apele; 5) Natura (de-a lungul orelor și anotimpurilor)

II. Criteriul istoric și social-etnografic. A. Farmecul trecutului (etape și evoluții; războaie etc) B. Așezări românești (stâne și sate, mănăstiri, cetăți, orașe) C. Grupuri sociale (boieri, țărani, târgoveți). D. Grupuri profesionale și meșteșugărești (ciobani, plugari, negustori, pescari, vânători, plutași, pădurari, călugări) E. Desrădăcinări și adaptări.

III. Firea românului. A. Criteriul psihologic și artistic. 1. Traiul zilnic de-a lungul vârstelor (naștere, nuntă, familie, moarte), datini și obiceiuri, petreceri și jocuri. 2. Poezie și artă (folclor, costume, arta țărănească). B. Criteriul filosofic-metafizic (românul în Cosmos, religiozitate, fatalism).

IV. Caracterizări despre specificul creației românești în artă și literatură

(Va urma)

CONTENTS (Romanian History) • S. Popescu What is to be made in order to change something • **C.C. Petolescu** A copy of Deccebal's statue brought to Bucharest • **A. Timotin** Bucharest, September 2nd – 6th: the 12th International Congress of AIESEE • **I. Giureă** The Romanian Army liberates Hungary from Bolshevism • **P. Rezeanu** The Olteanu family, an old boyar family from Oltenia • **A. Rențea** Constantin Jiquidi and his cartoons of some politicians • **M. Cazacu** Glimpses of the beard history, in modern and contemporary times (II) • **C. Aioanei** The Securitatea guardians of the Securitatea officers • The true story of the „Ravens“ file • **M. Mihailide** Gabriel Vasiliu, a pediatrician persecuted because he was his father's son • **Al. Pițigoi** The question of the Banat at the Paris Peace Conference in British Documents (II) • **I.G. Andrei** Serbian and Yugoslav claims on the Romanian Banat • **M. Vasileanu** Metropolitan Tit Simedrea and the Burning Bush • **G. Roșu** Once upon a time: the hand as a sign and symbol • **Șt. Lemny** History through details: The History of the Ottoman Empire by Dimitrie Cantemir in French libraries • In Bucharest, 50 years ago • Romanian Documents at Hoover Institution (CLXI)

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) • С. Попеску Что делать, чтобы что-нибудь менять? • **К.К. Петолеску** Копия статуи Дечебала, доставленная в Бухарест • **А. Тимотин** Бухарест, 2 – 6 сентября: XII-ый съезд Международной ассоциации исследований Юго-Восточной Европы • **И. Джуркэ** Румынская армия освободит Венгрию от большевизма • **П. Резяну** Род Олтяну, древний боярский род в Олтении • **А. Ренця** Политические деятели в карикатурах Константина Жикиди • **М. Казаку** Из истории бороды в новой и новейшей эпохе (II) • **К. Аioanei** Члены Секуритате, охраняющие других членов Секуритате • Настоящая история дела «Вороны» • **М. Михаилиде** Габриел Василиу, педиатр, преследуемый потому, что был сыном его отца • **Ал. Пицигой** Вопрос Баната в британских документах Парижской Мирной Конференции 1919 г. (II) • **И.Г. Андрей** Сербские и югославские претензии по румынскому Банату • **М. Василяну** Митрополит Тит Симедрия и Неополимая Купина • **Дж. Рошу** Жили-были: рука, как знак и символ • **Шт. Лемни** История в деталях: «История Османской Империи» Димитре Кантемира в французских библиотеках • В Бухаресте 50 лет тому назад • Румынские документы в Гувернорском Институте (CLXI)

magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali de la orașe și de la sate sau la redacție (pentru cititorii din București).

Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacție, pe adresa Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1 – 3, sector 1, PO Box 15 – 702, cod 010155, București, România; e-mail: mistoric@gmail.com sau mistoric1967@yahoo.com; cont bancar B.C.R., sucursala Unic, RO80RNCB0080005630130002 (USD) sau RO15RNCB0080005630130008 (EURO). Plata se poate face prin virament sau cec bancar. Prețul unui abonament pe un an este de 75 EURO sau 90 USD. Vă rugăm să indicați adresa poștală unde doriți să primiți revista și data de la care să înceapă abonamentul

ISSN 0541 – 881X

Lei 7.00

DIALOG CU CITITORII

NICI PRIMA, NICI ULTIMA DATĂ

Doamna ADELA DESPA, din Focșani, ne scrie: În numărul din luna iulie am citit povestea misterioasei contese a tenebrelor, care s-a dovedit științific că nu este nici Madame Royale și nici ducesa d'Angoulême (*Magazin istoric*, nr. 7/2019). Nu este nici prima și nu va fi nici ultima dată când apare o astfel de situație. Este și cazul mării ducese Anastasia, copil de țar, a bântuit și ea mulți ani prin lume. La 17 februarie 1920, un ofițer german salvează pe un canal al Berlinului o tânără care s-a aruncat în apă. La început fata refuză să vorbească, apoi este internată într-un azil de alienați mintal. Acolo, după o vreme, declară că este marea ducesă Anastasia, ultima fiică a lui Nicolae al II-lea, în mod miraculos salvată de la masacrul care a avut loc în casa Ipatiev din Ekaterinburg, în noaptea de 17 spre 18 iulie 1918, când întreaga familie imperială rusă a fost ucisă.

Cazul ia amploare, mai ales în imaginația emigrației albe din Europa, dar și ca o conse-

cință a misterioasei operații din acea noapte și a ascunderii corpurilor celor decedați. Nici Anastasia din Berlin, de fapt, Anna Anderson, nu seamănă cu marea ducesă Anastasia din Petersburg, nici ea nu știe o sumedenie de detalii despre viața de la Curtea imperială, dar reușește să convingă un număr impresionant de membri ai nobilimii ruse exilate că este marea ducesă, după cum alții o socotesc o impostoare. Analiza ADN va lămuri totul în 1984. Anna Anderson nu a fost Anastasia.

PRIM-MINISTRU, NU MĂTURĂTOR

Un mai vechi colaborator al nostru, domnul AUGUSTIN RUS, ne-a trimis acest zâmbet: Cunoscutul om politic englez Winston Churchill, care a fost premierul Marii Britanii în 1940 – 1945 și 1951 – 1955, era un om foarte hotărât, dar și spiritual. Împreună cu soția sa Clementine, cu care era căsătorit din anul 1908 și care i-a dăruit cinci copii, se plimba într-o scară agale prin Londra, când, s-a apropiat de ei un măturător de stradă care a schimbat

câteva vorbe nu cu el, ci cu soția sa. Curios, W. Churchill și-a întrebat soția de ce acest om a dorit să vorbească cu ea, și nu cu el. Răspunsul primit a fost acela că pe vremea anilor de școală, măturătorul era unul dintre admiratorii ei. Zâmbind, prim-ministrul i-a spus soției „Dacă te-ai fi căsătorit cu el, ai fi fost acum soția unui măturător de stradă”. A primit însă imediat replica: „Dacă m-aș fi căsătorit cu el, ar fi devenit prim-ministrul Regatului Britanic !”.

CERERI ȘI OFERTE

Domnul EMIL RADULIAN, din Galați, dorește să doneze colecția revistei 1967 – septembrie 2018 unei instituții publice, liceu sau bibliotecă. Cei interesați îl pot contacta la numărul 0736.87.12.57.

Domnul ILIE POPESCU, din comuna Malu cu Flori, județul Dâmbovița, oferă spre achiziție colecția completă, 1967 – 2018, plus mai multe numere dispartate. Doritorii îl pot contacta la numărul de telefon 0745.24.40.04. Domnul Popescu oferă pe lângă colecția revistei și o ladă de zestre gratuit.

Dragi cititori, vă puteți asigura continuitatea colecției revistei Magazin istoric prin abonarea la oficiile Poștei Române. Revista Magazin istoric figurează în catalogul Poștei Române, la poziția 19.356.

Revista poate fi ridicată și de la sediul redacției din Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1 – 3, etajul 3, camerele 11 – 14, sector 1. Vă punem la dispoziție, cu abonament, și versiunea on-line a revistei www.magazinistoric.ro, unde aveți acces de la primul număr, aprilie 1967.

Îi rugăm pe autorii și colaboratorii revistei noastre să ne trimită fotografiile care însoțesc articolele în format tiff sau jpeg pe adresele de e-mail: mistoric@gmail.com și mistoric1967@yahoo.com; de asemenea, să redacteze articolele cu diacritice românești. Toate materialele trimise sau predate redacției nu se returnează.

magazin istoric

